

Commentatio philosophico-literaria in librum qui inter Hippocraticos exstat peri fusios anthrôpou

<https://hdl.handle.net/1874/10091>

COMMENTATIO PHILOSOPHICO - LITERARIA
IN
LIBRUM QUI INTER HIPPOCRATICOS
EXSTAT

ΠΕΡΙ ΦΥΣΙΟΣ 'ΑΝΘΡΩΠΟΥ,

QUAM,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI

CORNELII ADRIANI BERGSMA,

MATH. MAG., PHIL. NAT. ET MED. DOCT., PROF. ORD.,

NEC NON

AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU,

ET

NOBILISSIMAE FACULTATIS PHILOSOPHIAE THEORETICAE ET
LITERARUM HUMANIORUM DECRETO,

Pro Gradu Doctoratus,

SUMMISQUE IN

PHILOSOPHIA THEORETICA ET LITERIS HUMANIORIBUS

HONORIBUS AC PRIVILEGIIS,

IN ACADEMIA RHENO-TRAJECTINA,

RITE AC LEGITIME CONSEQUENDIS,

PUBLICO AC SOLEMNI EXAMINI SUBMITTIT

AEMILIUS JANUS GUILIELMUS VON BAUMHAUER,

Bruzellensis.

A. D. II. M. MAJI, A. MDCCCXLIII, HORA XI ET DIMIDIA.

Trajecti ad Rhenum,

TYPIS MANDAVIT **N. van der MONDE.**

MDCCCXLIII.

**PARENTIBUS
OPTIMIS CARISSIMIS**

SACRUM.

PRAEFATIO.

Ne hujus qualiscunque dissertationis argumentum mirentur lectores, quaedam de ejus conscribendae opportunitate praemonenda haud alienum duxi. Quum a juvenili inde aetate naturae studium mihi in deliciis esset, Pater vero Carissimus continenter adhortaretur ne antiquarum literarum studium negligerem, eo lubentius illius monitis obtemperavi, quod ex earum studio discere cupiebam quid antiqui in natura investiganda profecissent; historia enim, quam verissime dixit CICERO testem temporum, lucem veritatis, nuntiam vetustatis, ut in quaque disciplina, sic in naturae quoque studio maximi semper erit momenti.

Quum igitur mihi summos in literis honores ambienti specimen aliquod studiorum conscribendum esset, Carissimi, cheu morte erepti, praeceptoris HEUSDII monitorum memor, Hippocratici alicujus libri expositionem pro dissertationis argumento capere statui. Quum vero ex tanta librorum copia dubius haererem

quemnam eligerem, adii dilectissimum praeceptorem *KARSTEN*, cui *HEUSDII* provinciam mandatam esse gaudemus, quem de conscribenda dissertatione consulenti, tantum aberat ut auxilium denegaret, ut ultro mihi argumenta quaedam traderet, in quibus vires meas qualescunque periclitarer, e quibus, quoniam literarum antiquarum studio medicinae studium adjungere placuerat, illud maxime arrisit, quod *Hippocratis*, medicorum parentis, de natura hominis explicaret sententias, quas, quum in libro περι φύσιος ἀνθρώπου, qui inter Hippocraticos exstat, expositas invenire putabam, in hunc librum commentationem scribere mihi proposui. En igitur hujus qualiscunque speciminis conscribendi opportunitatem. Multa profecto in hocce tironis opere sunt minus accurate exposita; lector vero benevolus tribuat ea tum juvenili aetati, tum argumenti difficultati, atque eo magis veniam me accepturum confido recordans *QUINCTILIANI* dictum: » Fructum studiorum viridem et adhuc dulcem promi decet, dum et veniae spes est, et paratus favor, et audere non dedecet: et, si quid desit operi, supplet aetas: et, si quae sint dicta juveniliter, pro indole accipiuntur.»

Sed jam eo pervenit oratio quo inde ab initio tendebat, ut eos, qui de me adeo meriti sunt, pro beneficiis gratias agam. Quem vero prius compellem quam te, Pater Carissime, nam, si aliquos in his studiis progressus fecerim, hoc

Tibi imprimis me debere lubens et ex animo profiteor; semper enim egregius mihi existitisti studiorum dux, qui, quum ipse medicinae disciplinam elegissem, cui operam navarem, mihi auctor fuisti, ne literarum studium negligerem, quippe quod omni homini decori esse judicares, CICERONIS dicti memor: » Studia literarum adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium et solatium praebent". Pro tot igitur tantisque beneficiis grati filii debitas accipe gratias.

Quem vero Pater in me excitavit studiorum ardorem, aluerunt Praeceptores optimi atque eruditissimi, quorum curae me commisit, quibus, pro omnibus tam publica quam nonnullorum privata etiam institutione in me collatis beneficiis, hac opportunitate pio me animo publice gratias agere posse admodum gaudeo. Doctiores sane multos habebitis discipulos, gratiorem autem neminem.

In Literis ergo qui mihi duces atque auspices obligistis, gratias meas accipite VV. CC. VAN GOUDOEYER, Promotor aestumatissime, et KARSTEN, in Philosophia Theoretica Cl. SCHROEDER, in Chemicis atque Physicis VV. CC. DE FREMERY, VAN REES atque MULDER, in Medicis VV. CC. SUERMAN, SCHROEDER VAN DER KOLK, LONCO, atque Doct. MULDER, in hac Academia Chirurgiae atque Artis Obstetriciae Lector eruditissime, quorum in me merita ut penitus

*agnosco, ita longo extollere praeconio tam mea
juventus quam vestra me velat modestia.*

*Vobis autem, Sodales amicissimi, nondum va-
ledico, nam alia adhuc studia me apud vos reti-
nent; liceat tamen hoc loco publice profiteri
quam grata Vestra amicitia mihi semper fuerit.
Multi jam eorum quibuscum hoc stadium ingres-
sus sum ad calcem pervenerunt, qui superestis
ut me eadem amicitia prosequi pergatis, etiam
atque etiam rogo. Hoc equidem sancte promitto
me semper quidquid possum facturum, ut ea
dignum me praestem!*

Scipsi **TRAJECTI AD RHENUM**

m. Aprili **MDCCCLIII.**

Disputationis Conspectus.

	Pag.
PROOEMIUM,	1.

PARS PRIOR.

SENTENTIAE PHILOSOPHORUM QUI ANTE HIPPOCRATEM VIXERUNT, DE UNIVERSI NATURA, ET PRAECIPUE, DE NATURA HOMINIS.	3.
--	----

SECTIO PRIMA.

DE PHILOSOPHIS JONICIS.

CAPUT I.

DE JONICIS VETERIORIBUS.

§ 1. <i>De Thalete.</i>	3.
§ 2. <i>De Anaximandro.</i>	6.
§ 3. <i>De Anaximene.</i>	7.
§ 4. <i>De Diogene Apolloniata.</i>	8.

CAPUT II.

DE JONICIS RECENTIORIBUS.

§ 5. <i>De Heraclito.</i>	10.
§ 6. <i>De Empedocle.</i>	11.
§ 7. <i>De Anaxagora.</i>	16.
§ 8. <i>De Archelao.</i>	18.
§ 9. <i>De Leucippo et Democrito.</i>	19.

SECTIO ALTERA.

DE PHILOSOPHIS ITALICIS.

CAPUT I.

DE PYTHAGOREIS.	23.
-------------------------	-----

CAPUT II.

DE ALCMAEONE.	30.
-----------------------	-----

CAPUT III.

DE ELEATICIS.

§ 1. <i>De Xenophane.</i>	33.
§ 2. <i>De Parmenide.</i>	36.
§ 3. <i>De Zenone et Melisso</i>	41.

PARS ALTERA.

SECTIO PRIMA.

DOCTRINA HIPPOCRATIS ET HIPPOCRATICORUM DE NATURA
UNIVERSI, ET PRAECIPUE, DE NATURA HOMINIS. 43.

§ 1. <i>De Hippocratis vita et studiis.</i>	46.
§ 2. <i>De doctrina Hippocratica.</i>	48.

SECTIO SECUNDA.

DE SCRIPTIS HIPPOCRATICIS ET LIBRO DE NATURA HOMINIS. 37.

ΠΕΡΙ ΦΥΣΙΟΣ ἈΝΘΡΩΠΟΥ.

CAPUT I. <i>Hominis naturam non esse simplicem, sed compositam, demonstratur.</i>	72.
CAPUT II. <i>Quid de hominis ortu et interitu statuen- dum sit, exponitur.</i>	88.
CAPUT III. <i>Quid sanitas, quid morbi sint, exploratur.</i> 96.	

	Pag.
CAPUT IV. <i>Hominem e sanguine , pituita , bile flava et bile atra constare , demonstratur</i>	102.
CAPUT V. <i>Quomodo diversi humores variis anni tempestatibus sese habeant , exponitur</i>	116.
CAPUT VI. <i>Quae sit anni tempestatum in morbos actio , et quid medico faciendum sit , exponitur</i>	128.

Illud ante omnia dicendum est, opiniones veterum parum exactas esse et rudes. Circa verum adhuc errabatur. Nova omnia erant primo tentantibus, post eadem illa limata sunt; et si quid inventum est, illis nihilominus referri debet acceptum. Magni animi res fuit rerum naturae latebras dimovere, nec contentum exteriori ejus conspectu introspicere et in deorum secreta descendere. Plurimum ad invenendum contulit, qui speravit posse reperiri. Cum excusatione itaque veteres audiendi sunt. Nulla res consummata est, dum incipit. Nec in hac tantum re omnium maxima atque involutissima, in qua, etiam cum multum actum erit, omnis tamen aetas quod agat, inveniet; sed in omni alio negotio longe semper a perfecto fuere principia.

Senec. *Quaest. Nat.* L. VI. C. 3.

Prooemium.

Quum ad antiquitatis aliquod monumentum, de
cujus origine et auctoritate dubitetur, illustrandum
necesse sit et aetatem illius explorare et doctrinae
fontes, unde illud fluxerit, diligentius persequi,
ego, quum mihi proposuissem in librum Hip-
pocraticum *de Natura Hominis* inquirere, con-
sentaneum duxi a veteriorum philosophorum, qui
ante Hippocratem vixissent, placitis ordiri
eaque accuratius indagare. Hac enim via existi-
mabam fore ut sponte deducerer ad illam aeta-
tem, qua tales doctrina fecisset progressus, quales
in libro illo de Hominis Natura agnoscimus. Ita-
que quum hujus libri scriptor, quisquis est,
tam bonae valetudinis quam morborum causas
exploret, antiquiorum de eodem argumento sen-
tentias cognoscere statui atque, ut recte apud

Platonem dicit Hippocrates: οὐδὲ περὶ σώματος ἀξίως λόγου κατανοῆσαι δυνατόν εἶναι, ἄνευ τῆς τοῦ ὅλου φύσεως, ita illorum de humana natura opiniones intelligi non posse putabam, nisi eorundem de Universi natura placita attingerem.

Antiquissima scilicet philosophia erat admodum vaga et infinita. Versabatur in cognoscendis gentium et populorum moribus, gestis, institutis, in explorando terrarum regionumque situ, in contemplando siderum motu, in indagandis mundi principiis. In hac tamen rerum varietate unum illud praecipue tenebat philosophorum mentes, naturae contemplatio, ut rerum naturalium causas perscrutarentur, quarum quo quaeque occultior esset, eo studiosius ejus investigabant naturam. Itaque indagarunt tum animalium, plantarum, lapidum naturam, tum universi mundi originem, primordia causasque quibus orta essent omnia et quibus continerentur. Tum quaesiverunt quoque abditas causas et principia e quibus nostra corpora constent; quid secunda, quid adversa valetudo sit; remedia denique, quibus corporis molestiae tolli et integritas servari aut restitui posset. „Primo ita medendi scientia sapientiae, pars habebatur, ut et morborum curatio et rerum naturae contemplatio sub iisdem auctoribus, nata sit (1).”

(1) Cels. praef. L. 1.

PARS PRIOR.

SENTENTIAE PHILOSOPHORUM QUI ANTE HIPPOCRATEM
VIXERUNT, DE *UNIVERSI NATURA*, ET PRAE-
CIPUE, DE *NATURA HOMINIS*.

Δοκεῖ δὲ ἡ φύσις καὶ ἡ οὐσία ἢ τῶν
φύσει ὄντων ἐνίοις εἶναι τὸ πρῶτον
ὑποκείμενον ἐκάστῳ.

Arist. *Metaph.* I. 2.

Omnes qui ante Hippocratem vixerunt philosophi merito *Physici* nominati sunt, quippe quorum philosophia universe de *Natura* agit; quae autem horum nonnulli de moribus philosophati sunt, perpauca et exigui admodum sunt momenti. Physicos autem illos quum vulgo in *Jonicam* et *Italicam* scholam (quarum haec tam Pythagoreos quam Eleaticos complectitur) distribuunt, nos quoque hanc divisionem tenendam duximus, quum in utraque illarum sectarum quasi expressam cernamus effigiem populorum apud quos florere: in altera Jonum, in altera Do-

riensium ingenium eluceat. Vere igitur dixit Boeckhius ⁽¹⁾: „Die Philosophie eines Volkes „ ist nichts Anderes, als das eigenthümliche Erkennen desselben, welches in den tiefsten und „ ausgezeichnetsten Denkern sich selbst begriffen „ hat, und sich klar geworden ist, während es „ in den Uebrigen bewusstlos wirkt und schafft.“

Jonicorum philosophorum maxime proprium fuit ut in contemplanda rerum natura investigarent materiem mundi viresque, unde et per quas omnia exorta et variis deinde modis et figuris essent effecta. *Pythagorei* praecipue attenderunt rerum formam, numeros et harmoniam quibus tam singulae res quam universus mundus continerentur. *Eleatici* denique cognitionem posuerunt in re ab omni sensuum perceptione et naturae vicissitudine libera, in *ente*, quod aeternum sui que semper simile, mente sola posset cognosci.

⁽¹⁾ *Philol.* p. 39.

SECTIO PRIMA.

DE PHILOSOPHIS JONICIS.

Caput I.

DE JONICIS VETERIORIBUS.

§ 1. De Thalete.

Jonicorum princeps fuit *Thales* Milesius, unus e septem sapientibus, ab Aristotele ⁽¹⁾ φιλόσοφίας τῶν ἐξ ἀρχῆς αἰτίων ἀρχηγός, a Strabone ⁽²⁾ ὁ πρῶτος φυσιολογίας ἀρχῆς ἐν τοῖς Ἑλλήσι praedicatus. Hic Orphei et Homeri instar, qui Τῆθυν et Ὠκέανον omnibus rebus originem dedisse finxerunt, *Aquam* omnium rerum principium statuit; ex aqua igitur oriri omnia et in aquam resolvi: cujus placiti etsi rationem non explicuisse videtur, probabile tamen, illum eo argumento ductum esse, ut opinatur Aristoteles, quia omnium animalium principium sit semen, quod humidum est natura;

(1) *Metaph.* I. 3.

(2) *Rerum Geogr.* L. XIV.

tum quia stirpes omnes humore alantur, eoque deficiente exarescant; denique quia solis et reliquorum siderum ignis totusque adeo mundus humidis vaporibus ali videatur.

Quomodo porro ex aqua Thales omnem rerum creationem deduxerit, ipse non diserte explicuit. Itaque conjectura tantum colligere possumus probabile ei visum esse, *extenuatione* (ἀραιώσει) ex aqua aërem, ex aëre ignem, *condensatione* (πυκνώσει) vicissim ex aqua terram ortam esse: ut terra sit veluti faex aquae, tenuior vero aquae pars aër, tenuissima ignis sit habenda.

Motus causam utrum materiae innatam et inhaerentem, an a divina mente deductam crediderit, non diserte explicuisse, sed poëtica potius significasse videtur, dicens, *omnia esse plena Deorum* (πάντα πλήρη Θεῶν), quod hunc sensum videtur habere: omnia mundi corpora omnesque naturæ res quasi anima et vigore divino esse praedita.

§ 2. De Anaximandro.

Anaximander Milesius, Thaletis auditor, rerum principium dixit *infiniteum* (ἄπειρον), hoc est, naturam ingenitam et immortalem, nullis terminis circumscriptam, sed tam temporis quam spatii ratione infiniteam. Hoc infiniteum continebat semina omnium rerum δυνάμει, non vero ἐνεργεία, sicut ovum omnes avis partes continet ita, ut

ex ovo oriri possint, non tamen reapse in eo insint. Naturam ejus, quam divinam vocavit, tenuiorem aqua, aëre crassiorem intellexit; ex qua non mutatione, sed *discretionem* (διακρίσει τοῦ ἀπείρου) omnia nata esse, duabus viribus contrariis (ταῖς ἐναντιότησι), quas *calidum et frigidum* dixit, et quarum rarefactione et condensatione omnia orta esse voluit ⁽¹⁾. Tali ergo modo terram, aquam, aërem, aethera, et omnia naturae corpora existisse credidit ⁽²⁾.

Generationem rerum fieri docuit maxime vi caloris, qui omnia alat. Principio rerum finxit naturam hunc generandi ordinem secutam esse; existisse primum plantas, deinde bestias, omnium postremum hominem, ita ut a minus perfecto ad perfectissimum procederet ⁽³⁾. Hinc explicandum est, quod credidisse traditur, homines principio piscibus fuisse innatos, deinde, postquam nutriti essent et se tuendi facultatem accepissent, in terram fuisse ejectos ⁽⁴⁾.

§ 3. De Anaximene.

Anaximenes Milesius, Anaximandri auditor vel

⁽¹⁾ Arist. *Phys. Ausc.* I. 5. Plut. *ap. Euseb.* I. 8.

⁽²⁾ *Simpl. Phys.* fol. 6. a. Theophr. *ap. Simpl.* ibid. fol. 6. b. Arist. *Phys.* III. 4.

⁽³⁾ Plut. *de Plac. Phil.* V. 19. *ap. Euseb.* Pr. Ev. I. 8.

⁽⁴⁾ Plut. *Sympos.* VIII. 8.

familiaris aërem infinitum posuit rerum principium, ex eo omnia oriri et in eum rursus resolvi. Conjunxit ergo quodammodo quae statuerant Thales et Anaximander.

Aërem autem censuit principem in mundo tenere locum, quoniam ut in homine anima, sic in rerum natura spiritus et aër omnia moveant et regant. Dixit hunc esse εὐαλλοίωτον, ad quasvis mutationes subeundas aptum ⁽¹⁾, primusque diserte docuit, ex aëre diversa nasci elementa ἀραιώσει et πυκνώσει, idque tali exemplo declaravit. Aëris partes contractas dixit esse frigidas, diffusas vero calidas, unde fieri, ut homo ex ore emittat modo calidum spiritum, modo frigidum: frigidum, quando contractis labiis emissus aër condensetur; calidum, si aperto ore diffusus effletur ⁽²⁾.

§ 4. De Diogene Apolloniata.

Diogenes Apolloniates, Anaximenes auditor, librum scripsisse fertur περὶ φύσεως, cujus fragmenta nonnulla nobis servavit Simplicius, unde apparet illum non nova rerum principia excogitasse, sed veteriora clarius exposuisse. Principium necessario *Unum* esse oportere demonstravit eo quod contendebat, nec agere, nec pati aliquid

⁽¹⁾ Arist. *Metaph.* I. 3. Plut. *de Plac. Phil.* I. 3.

⁽²⁾ Plut. *de Primo Frig.* C. 7.

posse, nisi omnia ex uno facta sint ⁽¹⁾. Porro *aërem* dixit omnium principium, quia aër ut natura tenuissimus facillime in varias mutari queat formas, et quia animata et inanimata omnia aëre sustententur; quod luculenter apparet ex ipsius verbis: αὐτοῦ (scil. τοῦ αἰέρος) γάρ μοι τούτου δοκεῖ εἶθός εἶναι, καὶ ἐπὶ πᾶν ἀρτῆσθαι καὶ πάντα διατιθέναι καὶ ἐν παντί ἐνεῖναι, καὶ ἐστὶ μηδὲ ἐν ὅτι μὴ μετέχει τούτου ⁽²⁾.

Porro aërem dixit esse calidum et frigidum, siccum et humidum, ergo πολυτρόπον, ex eoque explicuit varias omnium rerum formas. Bestias ex aëre crassiore et frigidiore, animas e calidiore existisse. Quadrupedes, quod proni incedant, crassiores spiritum ducere ideoque hebetiores esse; aves vero, loca celsa habitantes, puriorem haurire aërem ideoque agiliores esse natura.

⁽¹⁾ Arist. de Gen. et Corr. I, 6. Theophr. de sensu 39.

⁽²⁾ Panzerbieter fr. 6. p. 62.

Caput II.

DE JONICIS RECENTIORIBUS.

§ 5. De Heraclito.

Heraclitus Ephesius quamvis a nonnullis in Eleaticis numeratur, tamen propter doctrinae similitudinem in Ionicis potius censendus videtur. Hic quoque librum composuit *περὶ φύσεως* inscriptum, cui recentiores *Μουσῶν* nomen dedisse videntur, ob cuius libri obscuritatem ipse *ὁ σκοτεινός* cognominatus est. In ejus philosophia haec duo sunt placita primaria. Unum: omnia fluxu agitari perpetuo, *πάντα χωρεῖν καὶ οὐδὲν μένειν* ⁽¹⁾: unde Heracliti sectatores festive *οἱ βέοντες* vocantur a Platone ⁽²⁾. Alterum: universum *igne* contineri, *ὁ κόσμος ἦν καὶ ἔστιν καὶ ἔσται πῦρ αἰεζῶν ἀπτόμενον μέτρα καὶ ἀποσβεννύμενον μέτρα* ⁽³⁾. Utroque placito pulcerrime adumbratam videmus speciem continuae nec unquam interruptae agitationis, qua vita et natura omnium rerum totiusque mundi

(1) Plato. Cratyl. 402. A

(2) Theaet. 131.

(3) Clemens Alex. Stromat. L. V. p. 599.

continetur. Idem vero jam ante Heraclitum docuisse Elothalem, Medicum Coum, refert Jamblichus (¹). Non autem Cous ille materiae essentiam accuratius definivit.

Ignis autem elementum, quod statuit Heraclitus, erat aeternum, omnium ἀσσιματώτατον, quo intellexit candorem quendam igneum sive vaporem; unde factum est ut nonnulli putaverint, Heraclitum rerum principium statuisse animam (²). Illius autem perpetua agitatione (τροπή) oriri dixit aquam, ex hac terram, ex hujus rursus conversione aquam, ex aqua ignem; quocirca duplicem et reciprocum voluit esse motum, quem dixit τὴν ὁδὸν ἄνω καὶ κάτω. Movendi principium dixit discordiam, ἔριδα sive πόλεμον, qui omnium rerum pater ab eo vocatur quippe quum discordia contentus et harmonia omnium partium efficiantur.

§ 6. De Empedocle.

Ad quamnam philosophorum familiam *Empedocles* Agrigentinus referendus sit, multum disceptatum est, quippe qui adolescens cum Pythagoreis, dein cum Eleaticis, tandem cum Jonicis versatus, ex illorum omnium doctrina quaedam delibaverit. Ac nulli quidem sectae Empedoclem se addixisse, neque vero ex aliena tantum doctrina sapuisse,

(¹) Vit. Pyth. 34.

(²) Arist. de Anima. I. 2.

sed sapientiam suam ex augustioribus fontibus, ex ipsa scilicet natura, hausisse merito statui potest. Quum tamen, uti videbimus, Empedoclis physica multis in partibus Jonicorum doctrinam referant, tuto eum inter Jonicos collocari posse duximus.

Quemadmodum ipse ingenio erat ποιητικός, sic quoque ejus physica multa continet poetica. Praeter alia scripsit carmen περί φύσεως, quod complectitur tam physica, quam metaphysica, sive tam occultarum rerum quam adspectabilium explicationem. In tres libros divisum fuisse hoc carmen refert Suidas (1), quorum primus naturae elementa, vires motusque, universi fabricationem et rerum ortum exposuit: secundus singularum rerum et animantium, hominum praesertim, naturam et conditionem complexus est: tertius denique de Diis rebusque divinis egit.

Summa Empedocleae philosophiae huc redit: statuit unum et summum omnium principium, globi instar perfectum, σφαῖρον ab ipso nominatum: ex hac natura deinde quatuor exstitisse rerum elementa, aquam, aërem, terram, ignem, quae his significat versibus:

Τέσσαρα τῶν πάντων ῥιζώματα πρῶτον ἄκουε
 Ζεὺς ἀργῆς Ἥρη τε φερέσβιος, ἠδ' Ἀἰδωνεύς
 Νῆστις θαυρούεσσα τ', ἐπικρούνομα βροτέιον (2).

Jovem dicit ignem sive aetherem; *Junonem* aë-

(1) Suid. s. v. Ἐμπεδοκλῆς.

(2) *Emped.* vs. 55—57. edit. S. Karsten.

rem, quo spectat epitheton *φερέρσβιος*, quia aër maxime vitam sustentat; *Aidoneus* sive *Pluto* terra dicitur, *Nestis* denique sive *Proserpina* est aqua, mortalia fonte suo humectans, quod significat Nestin esse aquarum fontem.

Quomodo vero ex uno illo quatuor exstiterint elementa, atque utrum horum natura prius fuerit, sphaera an quatuor elementa, Empedocli ipsi non clarum fuit, uti jam ab Aristotele ⁽¹⁾ animadversum est. Illud vero constat, Empedoclem primum fuisse qui elementa haec quatuor in philosophiam induxerit, ut testatur idem ⁽²⁾.

Statuit porro haec elementa varie et misceri inter se et rursus dissipari, cujus duplicis actionis duas fecit causas: τὴν φιλίαν sive Ἀφροδίτην, qua ex pluribus unum, et τὸ νεῖκος sive ἐρίδα, qua ex uno plura fierent, quod placitum sic effatur:

"Ἄλλοτε μὲν φιλότῃτι συναρχόμεν' εἰς ἓν ἅπαντα,

"Ἄλλοτε δ' αὖ δίχ' ἕκαστα φορέύμενα νεῖκος ἔχθει ⁽³⁾.

φιλίαν et μίξιν vitae, νεῖκος et διάλλαξιν mortis causam esse voluit, quamquam proprie quidem neque ortum vitae neque interitum admisit: namque, ut dicit:

φύσις οὐθενός ἐστιν ἀπάντων

Θνητῶν, οὐδέ τις οὐλομένον θανάτοιο τελευτή,

Ἄλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξις τε μιν γέντων ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ *De Gen. et Corr.* I. 8.

⁽²⁾ *Metaph.* I. 4.

⁽³⁾ Vs. 94—95.

⁽⁴⁾ Vs. 77—79.

Ad rationem dein et viam explicandam, qua elementa in se invicem agant, adhibuit tum *meatus* quosdam sive *πόρους*, tum *fluxus* sive *ἀπορροαίς*, quibus corpora et corporum elementa mutuo inter se comitent (1). Indidit tandem elementis varias et oppositas qualitates, natura ipsis inhaerentes, ut calidum frigidum, aridum humidum, molle durum, leve grave, nigrum album, dulce acerbum, alia. Igni tribuit calidum et album sive candidum: aquae nigrum et frigidum: terrae durum et grave: aëri, ut videtur, leve et molle. Qualitatum vero harum, quamquam eas non admodum accurate descripsit, praecipuas retulisse videtur ad paria haecce: *siccum humidum, calidum frigidum* (2).

Hac ratione e quatuor illis principiis mundi ortum explicuit: finxit varias et diversas elementorum partes inter se fuisse confusas; dein similia appetivisse similia (τὸ ὅμοιον ἐπίεσθαι τοῦ ὁμοίου), eoque pacto exstitisse primarias mundi partes et corpora e quibus dein res cunctas esse generatas; ex terra, igne, aqua et aëre ortas esse primum plantas, tum animalia, tandem homines; et initio quidem simulacra quaedam hominum prodiisse, omnes ejusdem sexûs, postea demum diversum sexum casu exstitisse (3). De humana natura et corporis fabrica haec praecipue memoranda. Carnes e terrae, ignis, aquae et aëris aequalibus

(1) S. Karsten: *Emped.* p. 396.

(2) *Id.* l. l. p. 340.

(3) *Id.* l. l. p. 443.

portionibus censuit esse conflatas, ex his sanguinem generari caeterasque carnis provenire partes. Tendines praeter pares ignis et terrae portiones duplam aquae continere eosque expositos aëri, igneis exhalantibus particulis, obdurescere, quo pacto hominum ungues et bestiarum ungulas formari. Sudorem denique et lacrimas mixtis inter se quatuor ignis terraeque partibus, una aquae et aëris constare ⁽¹⁾. Ossa contra binis terrae et aquae, quatuor ignis partibus ⁽²⁾. Hae autem elementorum portiones si in aliqua corporis parte minuantur, turbato ordine qui inter ipsas naturae lege constitutus erat, omnia quasi naturae instinctu duci atque cogi, ut perditas illas quocunque modo moleculas reparent: hinc ciborum appetitum esse derivandum: horum vero partes similes valere ad alendas partes similes corporis.

Voluptatem porro oriri, si res nos moveant naturae nostrae convenientes: dolorem vero afferre, res naturae contrarias, quibus corporum concentus turbetur. Mortem tandem esse totam dissipationem igneae partis elementorum, e quibus hominis compages constituta est; somnum vero modicam dissipationem: somnum ergo effici sanguinis aliqua refrigeratione, tota vero mortem; atque ut vitam et vigorem contineri censuit diversis corporis partibus et elementis Amicitia junctis apteque sociatis,

(1) Plut. de Plac. Phil. V. 22.

(2) S. Karsten: l. l. p. 431.

sic iisdem Discordia turbatis ac divulsis aegritudines, morbos, denique mortem pari ⁽¹⁾.

§ 7. De Anaxagora.

Anaxagoras Clazomenius Empedocle fuit, iudice Aristotele ⁽²⁾, τῇ ἡλικίᾳ πρότερος, τοῖς δὲ ἔργοις ὕστερος h. e. aetate prior, doctrina serior atque maturior, quamobrem hunc illi tribuimus locum.

Placita exposuit libro *περὶ φύσεως* inscripto, cujus exordium exstat. Ex Diog. Laërt. vero loco Πάντα χρήματα ἦν ὁμοῦ. εἶτα νοῦς ἐλθὼν αὐτὰ διακόσμησε ⁽³⁾, summa Anaxagoreae doctrinae de rebus natura effici potest.

Elementa naturae secundum Anaxagoram vulgo dicuntur τὰ ὁμοιομέρη, sive ἡ ὁμοιομέρεια, quae constat partibus similibus, h. e. non *similibus inter se*, ut Cicero ⁽⁴⁾ dicit, sed quae sint *sui similes*, *inter se* vero *diversae*. Statuit nempe, v. c. in hominibus, nervos, ossa, carnem, cutem, pilos, ungues, non e communi elemento nata esse, sed inde ab initio singulorum particulas affuisse, atque quum cibum sumimus, cibi particulas genere varias sese conjungere cum similibus particulis nostri corporis: haec igitur elementa

⁽¹⁾ *Id.* l. l. p. 501.

⁽²⁾ *Metaph.* l. 3.

⁽³⁾ *Il.* 6.

⁽⁴⁾ *Acad.* II. 37.

jure ὁμοιόμερη dici potuere. Num vero Anaxagoras haec elementa, quae σπέρματα πάντων χρημάτων, ἔχοντα ιδέας παντοίας καὶ χροῶς καὶ ἡθονάς vocat, ipse ὁμοιόμερη appellaverit, an Aristoteli haec appellatio tribuenda sit, ut multi ⁽¹⁾ probabili ratione censent, nos in integro relinquere malimus.

Mundi ortum et habitum talem informavit: quum rerum omnium materies indigesta, informis, iners, ab aeternitate exstitisset, mundi generandi formandique initium factum est eo quod mens rudem istam molem impulsu suo agigaret. Quo facto, omnia moventur et paullatim secernuntur. Primum segregantur aër et aether; densum enim, humidum et frigidum deorsum ad terrae locum, tenue, siccum et calidum sursum ad aetheris locum moventur. Ita aethere et aëre sibi oppositis, e nubibus, hoc est, ex aëre denso, aqua, ex aqua terra secernitur, e terra lapides frigore concrescunt. Omnes igitur res e particulis quae jam aderant commiscentur rursusque dissipantur, quamobrem γίγνεσθαι proprie nihil esse nisi συμμίγεσθαι, ἀπύλλυσθαι idem quod διακρίνεσθαι; nam ut initio mundi, ita nunc quoque omnia una sunt, nec quidquam augetur nec diminuitur. Causam morborum acutorum, ut refert Aristoteles ⁽²⁾

(1) Schleierm., *Ueber Diog. Apoll.* p. 93. Ritter. *Gesch. d. Jon. Phil.* p. 211.

(2) *De part. anim.* IV. 2. Ed Duval p. 1020.

lili Anaxagoras tribuit, quae, quum abundet, spargatur in pulmonem et venas et costas; quod fieri posse negat Aristoteles, quia eadem fere vitia iis item accidunt animalibus, quae bile carent, et quia etiam dissectis corporibus non ita esse appareat: quidquid est, haec quae de Anaxagora refert Aristoteles, ad Pathologiae historiam magni sunt momenti, quia illius doctrinae vetustatem probant.

Physiologica Anaxagorae placita, praeter incerta quaedam quae a Censorino memorantur, paucissima tantum nobis servavit Aristoteles, ita ut, exceptis nonnullis de animalium generatione, nihil nobis supersit nisi quod paullo ante de nutritione corporis retulimus.

§ 8. De Archelao.

Archelaus, sive Atheniensis fuerit sive Milesius, Anaxagorae discipulus idemque, ut ferunt, Socratis magister, Laërtii testimonio ⁽¹⁾ primus fuit, qui Athenis philosophiam professus et φυσικός appellatus est.

Ejus philosophia a diversis auctoribus varie exponitur. Secundum Plutarchum ⁽²⁾ Archelaus, Anaximenis instar, *infinitum aërem* pro rerum principio habuit. Secundum Simplicium ⁽³⁾ in

⁽¹⁾ II. 16.

⁽²⁾ De Plac. Phil. I. 3.

⁽³⁾ In Phys. Arist. p. 6 et 7.

rerum principiis Anaxagoram secutus est. Stobaeo (1) vero auctore, Archelaus deum dixit aërem atque mentem, non vero mentem ipsam per se ab omni contagione liberam, sicut praeclare dixerat Anaxagoras. Porro e calore et refrigeratione mundum ortum esse eundemque exustione interiturum ex Archelai sententia, idem auctor est. Dixit principio, cum terra adhuc caleret, mixtione calidi et frigidi animalia omnis generis exstitisse, cuncta promiscue eodem victu utentia, e quorum progenie deinde diversa genera tam bestiarum quam hominum exstitisse (2).

§ 9. De Leucippo et Democrito.

Uterque Abderites, prior etiam Milesius habitus, ambo sodales, ut refert Aristoteles (3), eandem fere amplexi sunt doctrinam. Naturae elementa innumera, aeterna, immutabilia, sive parva corpuscula, quas *atomos* vocant, statuerunt rerum universitatis principia, quae perpetuo motu per infinitum inane agitari censuere (4). Duo igitur statuere principia opposita: *Ens* plenum ac solidum, et *non ens* vacuum et inane: illud con-

(1) *Ecl.* I. p. 56, 298 et 434 (ed. Heeren).

(2) *Diog. Laërt.* V. 42.

(3) *Metaph.* I. 4.

(4) *Arist. de Coelo.* I. 7. Ed Duval I. p. 443.

Phys. IV. 8. I. p. 338.

Metaph. I. 4. II. p. 843.

tineri *atomis*, quas dixerunt partes individuas, non parvitate, nihil enim est tam parvum quin dividi possit, sed soliditate, quia nullo inani interceptae sint. Omnes autem qualitates retulerunt ad haec duo genera: μέγεθος καὶ σχῆμα, magnitudinem et formam. Formam quidem statuerunt triplicem: differre enim ῥύσμιῳ, *figura*, διαδιγῆ, *ordine* et τροπῆ, *situ*, sicut A ab N figura, AN ab NA ordine et Z ab N situ differunt. Quae autem sint diversae atomorum figurae non descripsit, una tantum excepta, ignea, quam dixit esse rotundam, quia nihil rotundo velocius ⁽¹⁾; caeterum et formas atomorum et magnitudines esse infinitas; earum alias ob tenuitatem oculis percipi non posse, alias tam magnas esse, ut singulae totum mundum compleant. His autem addiderunt vacuum, quia, si omnia plena essent, putabant nullum posse esse motum, sed totum fore solidum.

*Si nil esset, quod inane vacaret,
Omne foret solidum* ⁽²⁾.

Jam variarum atomorum concretionem et separationem omnia orta esse dixit, ignem, aquam, aërem, terram ⁽³⁾, et quae ex his gignuntur omnia, quocirca ortum rerum non esse ipsam *entis* sive atomorum mutationem, sed tantum mutationem figurae et compositionis. Ortus rerum causam

⁽¹⁾ Arist. de Coelo. III. 4.

⁽²⁾ Lucretius I. vs. 32.

⁽³⁾ Diog. L. IX. 43.

tandem Democritus, referente Diogene Laërtio (1), in libro, cui titulus μικρὸς δίακσμος, non principio cuidam superiori, sed certis legibus et necessitati tribuit, quas eam credidit habere dignitatem, ut varias corporum vires et proprietates a varia eorum figura, ordine et positione pendere statueret. Satis ex his apparet perperam nonnullos Leucippum et Democritum ad Eleaticos retulisse, quorum doctrinae plane horum atomisticorum doctrina est opposita, nam quum illi unum verum *ens* statuerent, *non ens* plane tollerent, hi et *ens* et *non ens* statuere.

De medica Democriti doctrina mirum est nihil nobis superesse, quum a Celso (2) una cum Pythagora et Empedocle inter sapientiae professores medendi scientiae peritissimos recenseatur.

(1) IX. 41.

(2) *De Med.* praef. p. 2.

SECTIO ALTERA.

DE PHILOSOPHIS ITALICIS.

Italicorum nomine etsi ab Aristotele (¹) Pythagorei tantum designari solent, seriores tamen, ut Diogenes Laërtius (²), ad eosdem etiam referunt Eleaticos; et merito, quandoquidem ambae hae sectae ut patria et origine, sic etiam ingenio et voluntate sunt inter se similes, atque Doriensibus quasi cognatae, Jonicis vero philosophis oppositae. Ambae cum subtiliore rerum abstrusarum investigatione conjunxerunt sententiarum magnificentiam et vitae severitatem, tam in privatorum moribus, quam in civitatum disciplina ordinanda conspicuam. In hac tamen similitudine ambae multis partibus inter se differunt, et suam utraque veritatis indagandae naturaeque investigandae secuta est viam. Quamobrem de utriusque sectae doctrina separatim nobis agendum est.

(¹) *Metaph.* I. 3.

(²) VIII.

Caput I.

DE PYTHAGOREIS.

Nulla fere antiquiorum philosophorum secta tantam celebritatem adepta est, quantam *Pythagorica* Crotonae, Magnae Graeciae urbe, condita. Cujus celebritatis causam si quaerimus, plurimum quidem ad hanc contulit ipsius Pythagorae doctrina morumque gravitas et auctoritas, item sodalitiū ab illo conditi institutio et fama, quae tam in Italia quam Graecia latissime patuit; non minus tamen inclaruerunt Pythagorei veritatis investigatione et placitis quibus naturae principia totiusque mundi fabricam et admirabilem rerum harmoniam explicare sunt conati.

Pythagoras ipse utrum scripserit necne dubitatum est; ex eo tamen, quod scripta ejus nusquam ab Aristotele memorantur, magna cum probabilitate efficere possumus, nihil scripti Pythagoram reliquisse. Ejus vero placita, sermonibus et disciplina inter sodales ejus propagata et aucta, partim fama et voce, partim sequentium Pythagoreorum scriptis explicata sunt, quorum e

fragmentis, quae hodieque feruntur, unius fere Philolai reliquiae (1) germanam Pythagorae doctrinae formam et colorem referre censentur. Ex his igitur, item aliorum qui de Pythagoreis retulerunt testimoniis illorum doctrinam breviter adumbremus.

Pythagorei res naturae ἀριθμοῖς constare statuerunt, cum in his plura sibi viderentur deprehendere ὁμοιώματα et quasi simulacra eorum quae sunt quaeque fiunt in rerum natura, unde tam materiae quam affectionum et qualitatum originem ad numeros retulerunt atque naturae principia et numerorum principiis explicari posse censuerunt. Sic physice eorum magnam partem numerorum ratione et principiis indagandis continetur. Numerorum igitur elementa statuerunt *monadem* et *dyadem*, quorum alterum unitatis, alterum multitudinis esse principium. Ad haec duo principia retulerunt diversas rerum formas, sive ad naturam sive ad mores pertinentes, praesertim decem illas ἐναντιότητας, finitum infinitum, par impar, dextrum sinistrum, lucem tenebras, bonum malum, reliquas. E monade et dyade reliquos porro deduxerunt numeros, quorum perfectissimum statuebant *denarium*, δεκάδα, τετρακτὺν cognominatam, qua omnium rerum harmoniam atque ipsius mundi ordinem (κόσμον) significabant. E numeris etiam

(1) Vid. A. Boeckhii, *Philolaos des Pythag. Lehren* etc.

corporum ortum derivabant, *μονάδα* habentes instar puncti, *δυσάδα* instar lineae; ex his oriri planas figuras, e planis solidas, ex his corpora et elementa constare (¹). Ex elementis, terra, aqua, aëre et igne, mundum, quem *κόσμον* appellarunt, ortum esse, eumque esse animatum, intelligendi vi praeditum, rotundum; circa mediam mundi partem esse terram, quam et ipsam globosam et rotundam censuerunt (²). Mundi autem conditionem talem sibi informarunt. Aequis partibus *κόσμῳ* inesse dicebant lucem et tenebras, calidum et frigidum, siccum et humidum; ex his calore praevalente aestatem, frigore contra hiemem effici. Quando opposita haec elementa temperie inter se aequata sint, optima anni tempora effici: horum illud quod viret veris esse tempus, salubri temperie; quod vero arescit autumnum, anni horam insalubrem. Ut annum, sic diem quoque temperie divisam esse: virere auroram, arescere vesperam, quocirca etiam hanc insalubriorem esse. Aërem eum, quo terra circumvolvitur, esse gravem, crassum ac morbidum, et quae in eo sint, mortalia esse cuncta. Superiorem vero aëris partem semper moveri et puram esse atque salubrem, quaeque in eo sint, immortalia

(¹) Arist. *Metaph.* I. 5. Sext. Emp. *Pyrrh. Hyp.* III. 132 sqq. X. 261 sqq. Jambl. *De vit. Pyth.* 39. Porphy. *De vit. Pyth.* 47. Diog. Laërt. VIII. 23, 26, 27.

(²) Diog. Laërt. VIII. 23.

atque divina (1). Solem et lunam et reliqua sidera deos dixerunt, quoniam calor, qui vitae fons est, in illis superet; homines propter igneam vigorem et coelestem originem diis cognatos esse: hinc inter deos et homines esse naturale quoddam commercium, qui religionis fons est. Denique calorem quasi radium solis per aethera frigidum et crassum penetrare, eumque etiam profundissima petere atque omnia vita et vigore animare. Vivere enim omne quod caloris sit particeps, quare ipsae etiam plantae vivere dicuntur (2).

Haec de rerum principiis et natura universe; jam ad ipsam hominum et animantium naturam accedamus. Ex iis quae de Pythagora refert Laërtius (3) discimus, in illius de generatione placitis jam fontem reperiri fluidorum doctrinae, quam infra in libro Hippocratico, qui nobis tractandus est, de *Natura Hominis* totam expositam reperiemus. Nam, ut ille prodit, Pythagoras generationem animalium explicans, statuit, τοῦ σπέρματος προσφερομένου τῇ μήτρᾳ, ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου ἰχώρα (pituitam) καὶ ὕγρον (aquam) καὶ αἷμα (sanguinem) προίεσθαι, ex quibus carnem, nervos, ossa, pilos totumque corpus conflari: quae sententia plane convenit cum ea, quae in libro Hippocratico *περὶ*

(1) Diog. Laërt. VIII. 26.

(2) Diog. Laërt. VIII. 27.

(3) l. l. 28.

γονῆς est exposita, unde fuerunt qui hunc librum Pythagorae tribuere mallent ⁽¹⁾.

Quid de *anima* statuerit, hoc loco paucis exponendum, cum ejus hac de re sententia multa contineat, quae ad corporis humani structuram et oeconomiam spectent. Anima (ψυχή) igitur ei videbatur constare ex aethere partim calido, partim frigido, quorum alterum *ignem*, purum illam, aethereumque qui omnibus vitam motumque praebeat, sive Deum, alterum vero *aërem* vocavit: partim igitur divinae naturae consortem, partim e materie conflata statuit animam. Alteram ejus partem esse immortalem, quia unde avulsa est, id ipsum sit immortale; alteram vero perire; illam ratione praeditam corporisque esse veluti reginam, hanc et νόῦ et θυμοῦ matrem, illius (ορρενός) imperio subjectam; illam solis hominibus propriam esse, hujus vero caeteros quoque animantes esse participes ⁽²⁾; illam per se constare, hanc indigere nutrimento idque e sanguine sumere; illam, utpote simplicem, forma carere omni, hanc, compositam et extensam, figuram imitari corporis, et morte ab hoc solutam per aërem vagari. Totam vero animam, tam eam partem quae ratione, quam quae cupiditatibus affectibusque

(1) Kühn. *De philosophis ante Hipp. med. cultor.* p. 232 in Aekermann. opuse. ad med. hist.

(2) Cf. Diog. L. I. c. 30 et 31. Plut. de *Plac. Phil.* IV. 4, 5, et inter recentiores imprimis Clar. G. J. Loneqii, *Diss. hist. med. de Physiol. Vet.* p. 8. Lugd. Bat. 1833.

constet, ita in corpore dispositam esse, ut θυμός occupet cor, φρένες vero et νοῦς in cerebro quasi regnent. Denique cunctas illas tres partes venarum, arteriarum et ligamentorum (1) vinculo contineri. Praeterea ex iis qui de Pythagora retulerunt auctoribus (2) patet, eum in corporis humani structuram inquisivisse sibi que comparasse cognitionem remediorum, quibus firma et integra valetudo conservari, fractaque et vitata reparari possit, imprimis vero medicinam, quae victu curat, ab illo cultam esse. Et de sanitatis quidem ac morborum caussis quae senserit, paucis videntur.

Sanitatem variis locis varie ab eo definitam esse legimus. Nunc eam τοῦ εἶδους διαμονήν (3), nunc ἀρμονίαν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἅπαν καὶ τὸν θεόν (4) vocitanda spectabat modo id quod prosperam sequi valetudinem solet, modo caussam et fundamentum, quo nixa est valetudo. Harmoniam autem intelligebat aptam quandam virium et elementorum, quae

(1) Perperam nonnulli Diogenis Laërtii τὰ νεῦρα nervos verterunt, quum ex descriptione quam τῶν νεύρων dedit Arist. *Hist. Anim.* III. 5. manifeste pateat, per νεῦρα antiquos anatomicorum nostrorum ligamenta, nullo vero modo nervos intellexisse: eadem confusio caeteroquin haud raro in quotidiano obtinet sermone, ubi saepe caro nervosa pro tendinosa dicitur.

(2) Cels. praef. Lib. I. Diog. Laërt. VIII. 33 sqq. Porphyr. *Vit. Pythag.* 33. Jambl. *Vit. Pythag.* 64, 224.

(3) Diog. Laërt. VIII. 35.

(4) Ibid. 33.

in nostro corpore in sunt, temperiem, et quemadmodum in musica arte omnis pereat concinnitas et harmonia, si quis acutos et graves sonos turbet, illorumque mutuam rationem tollat, ita et concussam existimabat corruiere sanitatem, necessitudine, quae inter frigidum et calidum, humidum et siccum, naturae lege obtinere debeat, sublata ⁽¹⁾. Ad morborum indicia explicanda statuit immensum aëris spatium plenum esse animis, quae daemonum nomine insignes, hominibus somnia immittant, signaque morborum et sanitatis portendant ⁽²⁾. Antiquiorum igitur temporum errori affinis morbos irae deorum tribuit, quare etiam expiationes, sacrificia, lustrationes, et reliqua hujus generis ad daemonum iram leniendam idonea, satis efficacia morborum remedia ipsi visa sunt; his vero musices usum adjunxit, praesertim si tristitia ac moerore debilitati aut vehementioribus animi perturbationibus perculsi et de statu mentis dejecti erigi et sanari debeant.

⁽¹⁾ Stob. *Serm.* I. Galen. *Hist. Phil.* C. 39. Ed. Chart. p. 58.

⁽²⁾ Diog. Laert. l. I. 32.

Caput II.

DE ALCMAEONE.

De hoc nihil fere nobis memoravit antiquitas; magna tamen eum auctoritate quondam fuisse, probat illud quod Aristoteles, ut refert Laërtius⁽¹⁾, librum adversus eum scripsit.

Crotoniates fuit et Pythagorae aetate suppar; placita autem sua exposuisse traditur⁽²⁾ in libro *περί φύσεως*, in quo secundum Laërtium τὰ πλείστα ἰατρικὰ λέγει, ὁμῶς δὲ καὶ φυσιολογεῖ ἐνίοτε. Hujus libri fragmenta quae feruntur⁽³⁾ de rebus philosophicis, imprimis ethicis, tum de physiologicis et astronomicis agunt.

Etsi autem, quemadmodum testatur Aristoteles⁽⁴⁾, Pythagoram audivit, constare tamen vi-

(1) V. 23.

(2) Ab aliis, tum a Galeno. *Prooëm. in comm. I. in Hipp. de nat. hom. libr.*, ed. Chart. III. p. 92, ubi Empedocles, Parmenides, Melissus, Alcmaeon et Heraclitus libros *de natura* scripsisse dicuntur.

(3) Fragmenta ista collegit M. A. Unna, *de Alcmaeone Crotoniata ejusque fragmentis, quae supersunt*, in *Philol. Hist. St. a. d. A. G. in Hamb. I. p. 41. 1832.*

(4) *Metaph. I. 3.* Cf. *Diog. Laërt. VIII. 83.*

detur, eum Pythagorae placita neque ascivisse neque tradidisse, quod apparet e sententiis ejus nobis proditis, quae a Pythagorae disciplina multum discrepantes propriam indolem et colorem prae se ferunt. Eundem quoque constat animalium cadavera dissecuisse, quod Pythagoraeis non licitum fuisse novimus: caeterum in primis studium sapientiae cum medicinae disciplina conjunxit et duplex doctrinarum genus, philosophiam et physicen, inter se copulavit.

Aristotelis testimonio Alcmaeon humanas res distinxit in duo principia contraria, quae tamen parum accurate definivit, velut album et nigrum, dulce et amarum, bonum et malum, parvum et magnum: haec principia, ut discimus ex ejus reliquiis, bifariam distinxit, ratione *substantiarum* et *qualitatum*: substantiam statuit esse partim simplicem, aeternam, immutabilem, individuum, sua vi constantem; partim compositam, mortalem, mutabilem, et divisibilem, cui animi impulsu opus est. Ad illam refert corpus et sensum, ad hanc animam et intellectum. Sensu et intellectu constare voluit naturam humanam, solo sensu bestias valere ⁽¹⁾.

Qualitatum rationem tantum e doctrina ejus de valetudine cognoscimus ⁽²⁾, secundum quam sanitatis causam censuit esse diversarum aequabili-

⁽¹⁾ Fr. 7, 8, 9.

⁽²⁾ Plut. de *Plac. Phil.* V. 30. Gal. *Hist. Phil.* c. 39. Stob. *floril.* ed. Gaisford, Tit. 100. 25 et Tit. 101. 2.

tatem qualitatum, ut humidī sicci, calidi frigidi, amari dulcis, ac reliquarum. Si vero illarum qualitatum una praevaleat, morbos oriri; quos nasci dicit alios alimenti abundantia aut penuria, alios excessu calidi aut sicci, alios e sanguine aut medulla aut cerebro, alios rursus oriri e causis externis, velut aquis aut locis, vel lassitudine, vel necessitate, vel aliis hujusmodi. In multis igitur partibus Alcmaeonis doctrina convenit cum ea quam in Hippocraticis libris expositam infra enarraturi sumus.

Caput III.

DE ELEATICIS.

§ 1. De Xenophane.

Xenophanes, Colophone oriundus, adolescens in Ionia degit, ubi eo tempore vigeat Ionica philosophia, auctore Anaximandro; proveciore vero aetate relicta patria venit in Italiam, ubi Pythagoram audivisse videtur; senex tandem Eleae consedit ibique conditor exstitit Eleaticae disciplinae, quae ingenio et voluntate ita cum Pythagorica disciplina concinit, ut ex hac quasi pullulasse videatur ⁽¹⁾.

Practer alia carmina, ut elegias et jambos, composuit etiam carmen *de rerum natura*, vulgo *περὶ φύσεως* inscribi solitum, in quo poëticae versibus hexametris tum de mundi origine et de coeli, maris, terrae natura, quae vel ipse anquisivisset vel ab aliis cognovisset, exposuit, tum praesertim de Dei natura rebusque divinis sententiam suam explicuit, e quo carmine non nisi perpauci versus ad posteritatis memoriam proditi sunt ⁽²⁾.

(1) Cousin, *Nouv. Fragm. Phil.* p. 21. » L'école Pythagoricienne, qui renfermait le germe de l'École d'Elée, et qui peut en être considérée comme la mère.»

(2) Vid. S. Karsten, *Xenoph. Coloph. carm. reliquiae.*

Quod autem ad Xenophanis philosophiam attinet, doctrina ejus de deo rebusque divinis diligenter nobis ab Aristotele et Theophrasto, unde Simplicius hausit, exposita est ⁽¹⁾; quod vero ad placita ejus de mundi origine et rerum natura attinet, qui de his retulerunt, hi jam antiquitus, ut animadvertit Sextus Empiricus ⁽²⁾, adeo inter se dissidebant, ut facile appareret multos incerta et commentitia pro veris ratisque tradidisse, de quibus quid statuendum sit, breviter videamus.

Et primum quidem animadvertendum, Xenophanem in philosophando deum a rerum natura plane segregasse: illum sibi informavit talem qui sola mente agnosci posset, aeternum, perfectum, immotum, omni fluxu et contagione liberum, cui nullum esset cum mundo rerumque natura commercium ⁽³⁾. Sic igitur utrumque illius philosophiae argumentum, alterum ad physica, alterum ad metaphysica pertinens, a se invicem sunt separata.

Quod autem ad naturae elementa attinet, Sextus Empiricus ⁽⁴⁾ refert, alios contendisse Xenophanem unum statuisse principium *terram*, alios duo, *terram* et *aquam*; Diogenes Laërtius ⁽⁵⁾ vero quatuor cum elementa statuisse refert, e qua sententiarum discrepantia apparet difficile esse quid

(1) Vid. Simpl. *Comm. in Arist. Phys.* f. 6, A.

(2) Sext. Emp. *Adv. Mathem.* X. 313, sq.

(3) Arist. *de Xenoph. Zen. Gorg.* C. 3.

(4) Sext. Emp. l. l.

(5) Diog. L. IX. 19.

vere censuerit Xenophanes colligere. At Diogenis sententia eo refutatur, quod, ut antea vidimus, Aristoteles et plerique veteres testantur istius placiti Empedoclem auctorem fuisse; quae vero Sextus Empiricus illi tribuit placita ipsius Xenophanis testimonio probata, haec talia sunt ut ambo inter se conciliari et Xenophanis sententia inde elici posse videatur. Nimirum ex Aristotelis ⁽¹⁾ quodam loco conjicere possumus, Xenophanem neque in naturae generandae causam neque in rerum elementa inquisivisse; abjicienda ergo videtur ista *elementorum* notio, ut quae non a Xenophane profecta, sed a senioribus demum ei adtributa sit ⁽²⁾, et potius existimandum, Xenophanem poëtice modo terram, modo terram et mare dixisse primordia e quibus omnes res essent editae. Utrique certe praecipuum in mundo tribuit locum et Terram poëtice prorsus sibi informavit. Censuit enim illam neque sphaericam esse neque in coelo suspensam, sed suis nixam radicibus atque fundamentis, deorsum in infinitum pertinere ⁽³⁾. Mare vero omnis fontem humoris habuisse traditur ⁽⁴⁾. Quantum autem e Stobaeo aliisque ⁽⁵⁾ conjectura colligi potest, putavit terram paulatim desidentem aliquando maris illuvie obru-

⁽¹⁾ Arist. *Metaph.* I. 3.

⁽²⁾ Vid. S. Karsten, l. l. p. 151.

⁽³⁾ Plutarch. *Plac. Phil.* III. 9.

⁽⁴⁾ Stob. *Floril.* ed. Gaisf. T. IV. p. 6.

⁽⁵⁾ Plut. *ap. Euseb. Praep. Ev.* I. p. 23. Origenes, *Philosop.* 99.

tum iri, eo usus argumento, quod olim hunc naturae statum fuisse e multis pateret indiis, veluti e piscium aliarumque rerum vestigiis, quae in metallis et montibus reperirentur. Inde igitur colligebat, uti olim fuisset, sic et aliquando futurum, ut terra mari submersa in lutum verteretur, quo mundus omnis periret; dein vero ex hac submersione terram paulatim denuo eductum iri, atque ita novum mundum novumque rerum ordinem nasciturum, eamque naturae vicissitudinem fore perpetuam. Ex his satis efficitur quod modo dixi, Xenophanem in rerum natura praecipuum locum tribuisse terrae, et cum tellure conjunxisse humorem sive mare: unde diversa illa placita de elementis compilata esse probabile est.

§ 2. De Parmenide.

Parmenides, Elea oriundus, Eleaticae scholae facile princeps, audivit Xenophanem grandem natu adolescens ⁽¹⁾, audivit et Pythagoreos; praeterea cum Heraclito, Anaxagora, Leucippo, Empedocle, aliisque versatus esse videtur. Carmen item scripsit *περι φύσεως*, cujus bipartitum erat argumentum, alterum de *veritate*, alterum de *opinionibus* seu *sensuum visis*, unde plura et luculenta fragmenta a Sexto Empirico et Simplicio nobis servata sunt.

Quod inceperat Xenophanes strenue Parmeni-

⁽¹⁾ Aristot. *Metaph.* I. 5.

des est persecutus: non in rerum externarum elementorumque quibus haec efficiantur cognitione scientiam veritatis posuit, sed a naturae contemplatione deflexit ad *rerum divinarum* indagacionem aciemque intendit in ea quae rationis iudicio probarentur, notiones in mente repositas et sola mente comprehendendas: in his demum, non in externis rebus, veritatem positam existimavit. Theophrastus ex interpretatione Sepulveda⁽¹⁾ summam Parmenideae sententiae ita nobis exponit: „ Parmenides statuit univcrsum esse sempiternum, et generationem rerum tueri conatur, non quod similem de utroque sententiam habeat, sed *revera univcrsum unum esse ratus*, idemque ingenitum et globosum, ad tuendam generationem, ex *opinione vulgi*, rerum *parentium duo principia* facit, ignem et terram.”

Ens illud describit tanquam unum, immortale, immobile, uniforme, integrum, omnibus denique numeris perfectum et rotundum. Itaque informat illud tanquam mundum intelligibilem, quem a mundo adspectabili plane disjungit, neque ullam ponit esse inter utrumque communionem: naturam vero rerum quae sensibus percipiuntur, a veritate sejunctam, opinabilem tantum dixit; nihilo secius tamen hanc non neglexit, sed et rerum elementa et mundi ortum atque fabricam et singularum rerum naturam et causas diligenter perscrutatus est.

⁽¹⁾ In *Alexandri Aphrod. Comment. XII. libr. de Metaph.*
f. 7. A.

Generatarum rerum principia duo statuit eaque contraria, *calidum* et *frigidum*, sive *ignem* et *terram*, ut vocat Aristoteles ⁽¹⁾ aliique, vel ut Plutarchus ⁽²⁾, *lucidum* et *opacum* (λαμπρόν και σκοτεινόν); quod postremum concinit cum ipsius Parmenidis versibus, in quibus duo illa principia *lux* et *nox* appellantur, quarum alteram calidam, tenuem, levem, alteram frigidam, densam, gravem informavit; quibus, ut opinatur Clar. S. Karsten ⁽³⁾, Parmenides non proprie terram et ignem, sed aetheriam et terrenam materiem intellexisse videtur. Utrique suam et propriam tribuit naturam et actionem, utrique suas adjunxit qualitates; ambabus autem praeposuit vim moderatricem, quae contrariis conciliandis rerum generationem efficiat. Alterum ἄρρεν, alterum θήλυ cognominavit ⁽⁴⁾. Calori sive luci *maris*, nocti *feminae* potestatem tribuere videtur, ingeniose universi generationem cum plantarum et animalium generatione comparans. Hinc jam caussam videmus, cur duo rerum principia induxerit Parmenides, cum plerique suae aetatis physici ad unum omnia referrent: vidit nimirum, si unum modo poneretur principium, nullam dari rerum varietatem nec generationem nec interitum; ideo duo induxit, quorum mutua actione omnia in rerum natura effice-

⁽¹⁾ Arist. *Phys.* I. 3. et *Metaph.* I. 3.

⁽²⁾ Plut. *Adv. Colot.* p. 1114.

⁽³⁾ *Parmen. Carminis reliquiae* p. 222.

⁽⁴⁾ *Parmen.* vs. 129.

rentur. Principia haec fecit paria inter se et aequalia, utrumque sibi consentiens, alteri oppositum, atque his ambobus mundum totum ita compleri censuit, ut vacui nihil relinqueretur. Elementa ergo patet Parmenidem non intellexisse pondus iners informemque molem, cui forma et actio extrinsecus impertiri debeant, neque etiam formas quasdam corporis expertes, quibus materies extrinsecus suggerenda sit, sed iisdem et semina rerum omnium et species et actionem, vitam animamque contineri censuit, earumque temperie varia corpora corporumque formas et motus effici⁽¹⁾. Contraria autem illa elementa ut coalescant et inde oriatur corporum coelestium ordo et infinita rerum varietas omniumque inter se consensio, vim addidit, quam tanquam Deam omnium moderatricem in medio mundi collocavit, quae discordia rerum genera ut marem et feminam consociaret. Alma haec naturae parens et alios procreavit deos sive naturae vires, et antiquissimum omnium Amorem, qui in universo dominatur⁽²⁾. Quis hic item non agnoscit, quod in animalium generatione obtinet, quae Veneris desiderio in unum compelluntur et Amoris vinculo colligantur? Vidcamus autem, quodnam huic genitali numini in rerum generatione tribuerit munus. Contrariis elementis quasi connubio jungendis, diversa illa rerum genera, lucidum

(¹) Vid. S. Karst. l. l. p. 223.

(²) *Parmen.* vss. 127—131.

et opacum, calidum et frigidum, densum et rarum, miscuit inter se varieque temperavit, qua mixtione et temperie tam universum mundum, quam singula, quae in coelo et terra fiant, et olim existisse et perpetuo gigni ac sustentari censuit (1).

Restat ut enarremus ea quae de humani generis natura Parmenides cecinit, quam partem diligentius quam reliquas tractasse videtur. Exposuit enim de hominum origine, incrementis, corporis animique natura et indole, eaque singula pro suae aetatis ingenio subtiliter exploravit.

De hominum ortu Laërtius (2) refert Parmenidi placuisse, *naturae principio hominum genus e sole natum esse*, nimirum quia sol omnia, quae in terris generantur, vi et calore suo excitet et foveat, et quia homo eadem qua sol calidi et frigidi temperie conflatus sit. Caeterum de humanae naturae primordiis similia fere statuit atque Empedocles, qui, ut refert Censorinus (3), homines rerum principio ita existisse finxit, ut primo membra singula e terra quasi praegnantē passim edita, deinde paulatim in unum coierint, et tandem effecerint solidi hominis materiam, igne simul et humore permistam. In hoc tantum differentia inter Parmenidem et Empedoclem poni posse videtur, quod ille minus fabulose artificioseque humanitatis primordia enar-

(1) Vid. *Parm.* vss. 128. sqq.

(2) Laërt. IX. 22.

(3) Censor. *De Die Natali.* c. 4.

raverit quam fecit Empedocles, quum ille univ-
erse tantum finxisse videatur, primos naturae
humanae fetus rudes fuisse et informes, paulatim
autem excultos, tandem ad formae humanae per-
fectionem pervenisse.

Haec sunt, quae de humana natura e Parme-
nidis sententia accepimus; reliqua ut a nostro
proposito aliena omittimus.

§ 3. De Zenone et Melisso.

Zeno, item Eleates, teste Platone ⁽¹⁾, viginti
quinque annis minor natus fuit Parmenide, atque
huic intimo amore junctus, unde a nonnullis
Parmenides pater ejus adoptivus est habitus. In
libro qui, auctore Suida ⁽²⁾, inscribatur
ἐξήγησις τῶν Ἐμπεδοκλέους, physica sua placita
explicuisse et, refutatis adversariorum opinionibus,
Parmenidis de Uno doctrinae patrocinatus esse
videtur, ostendendo, si *multa* statuatur, revera
longe absurdiora evenire quam si *Unum* ponatur;
ceterum in *unius* sive *entis* definitione con-
cinit fere cum magistro Parmenide ⁽³⁾. Quod
autem ad physica attinet, quantum e paucis et
obscuris veterum indiciiis colligere nobis licet,

⁽¹⁾ Plato. *Parmen.* 127. B.

⁽²⁾ Suidas. s. v. Ζήνων.

⁽³⁾ Arist. de *Xenoph. Zen. et Gorg.* C. 3.

ad Empedoclem fere accessisse videtur, siquidem et e quatuor principiis rerum naturam constare voluit, calido, frigido, humido et sicco, bene inter se mixtis et temperatis ⁽¹⁾ et his causas moventes addidit, Amorem et Odium ⁽²⁾.

Melissus Samius magis propter placitorum communionem quam propter familiaritatem Eleaticis accensetur ⁽³⁾, siquidem parum probabile est eum Parmenidis auditorem fuisse. Ex ejus libro *περί φύσεως* pauca fragmenta supersunt ⁽⁴⁾, quibus entis naturam describit, in quo a Parmenide eatenus maxime discrepat, quod ille τὸ ὄν πεπερασμένον, hic vero ἄπειρον facit: unde Aristoteles efficit, Parmenidem magis Unum *formale*, Melissum Unum *materiale* intellexisse, dicens: Παρμενίδης μὲν γὰρ ἔοικε τοῦ κατὰ λόγον ἐνὸς ἄπειροῦ. Μελίσσος δὲ τοῦ κατὰ τὴν ὕλην. διὸ καὶ ὁ μὲν πεπερασμένον, ὁ δ' ἄπειρόν φησιν εἶναι αὐτό ⁽⁵⁾. In physicis quoque parum novi attulit, sed vel ut Parmenides duo elementa, ignem et aquam, vel ut Empedocles quatuor statuisset memoratur ⁽⁶⁾.

⁽¹⁾ Diog. Laërt. IX. 29.

⁽²⁾ Stob. *Ecl.* I. p. 60. ed. Heeren.

⁽³⁾ Diog. Laërt. IX. 24.

⁽⁴⁾ Galen. *ad Hipp. libr. de Nat. Hom.* I. ed. Chart. p. 92.

⁽⁵⁾ Aristot. *Metaph.* I. 5. Quae distinctio utrum justa sit necne dubitari potest. Cf. S. Karsten. *Parm.* p. 186.

⁽⁶⁾ Preller n. 167.

P A R S A L T E R A.
S E C T I O P R I M A.

DOCTRINA HIPPOCRATIS ET HIPPOCRATICORUM DE
NATURA UNIVERŒI, ET PRAECIPUE DE
NATURA HOMINIS.

La Philosophie d'Hippocrate est en quelque sorte renfermée dans peu de mots qu'on croirait avoir été tracés par Bacon: „ Il faut tirer toutes les règles de pratique non d'une suite de raisonnemens antérieurs, mais de l'expérience dirigée par la raison.

De Gérando, *Hist. Comp. des Syst. de phil.* T. I. p. 492. ed. 2.

In disputationis spatio, quod modo percurrimus, egimus de Philosophis et horum placita de natura universi perlustravimus. Jam accedimus ad eum, qui quamquam in hac doctrinae parte non ultimum, immo primum fortasse tenet locum, tamen a nullis fere philosophiae antiquae interpretibus philosophis, qui de universi natura egerunt, accensetur. Quodsi tamen philosophos liberiore sensu eos interpretemur, qui omne tem-

pus studiumque naturae contemplationi devoverunt, quique in corporis humani fabrica consideranda et in admirabili providentia, qua sapientissimus naturae auctor singulas hujus partes formavit atque composuit, declaranda, in causis indagandis, quibus corporis partes suo quaeque munere fungi impediuntur, remediisque inveniendis, quibus impedimenta ista tolli et sua corpori integritas restitui possit, qui in his amplum uberemque nacti sunt investigandi campum, hos si merito philosophos, h. e. sapientiae studiosos, appellare possumus, non video cur iis non accenseatur. Cui noster sapiens eodem jure quo Alcmaeon aliique, qui nullius item sectae auctores vel asseclae fuerunt. Assentimur ergo sententiae Cl. viri de Gerando ⁽¹⁾ haec dicentis: „Loin que, pour lui refuser un rang distingué dans le nombre des philosophes, on puisse se fonder sur ce que ce grand homme recommandait de s'attacher dans l'étude de la médecine plutôt aux expériences qu'aux systèmes et de séparer cette science de la philosophie, c'est précisément en cela qu'il a rendu un éminent service, puisqu'il a contribué à opérer cette division des sciences, qui, à l'époque surtout où il vivait, était si désirable pour les progrès de l'esprit.”

Itaque quum in priore hujus speciminis parte philosophorum qui ante Hippocratem vixerunt de

⁽¹⁾ L. I. p. 490.

universi natura et praecipue de natura humana exposuimus sententias, nunc aggrediemur Hippocratis et Hippocraticorum de iisdem placita exponere, ut inde ad libri Hippocratici de *Natura hominis*, tanquam fontis unde doctrina illa maximam partem haurienda est, explicationem transire possimus. Quum vero in Hippocratica doctrina pars medica, quae practica vocatur, longe praecipuum teneat locum, hanc nos missam faciemus, physiologicam tantum doctrinae partem, qua theoretica nititur medecina, exposituri. Quorum partium ut in hac, quemadmodum vidimus, philosophos duces habuit, ita illam hausit ex iis quas Asclepiadae, templorum sacerdotes, collegerant, morborum historiis. Namque ut in Aegypto ⁽¹⁾, sic in Graecia ⁽²⁾ quoque medendi ars primum in templis a sacerdotibus culta fuit; agrorum autem, qui illuc consulendi causa per longam annorum seriem ventitare soliti erant, morborum signa et eventus templorum parietibus inscribebantur, unde nata est observationum sylva, quae empiricas morborum notationes continens, subtilioris investigationis ne vestigia quidem habebat, et a rerum *observatione* et *experientia* tantum erat ducta. Hujus collectionis conspectum Hippocrates nobis in *Praenotionibus Coacis* servavit. Postquam vero

(1) Diodor. Sicul. L. I. C. 82. p. 92. ed. Wesseling.

(2) Pausan. L. II. c. 41. VI. 26. VIII. 32. X. 32. Strabo. L. VIII. p. 373. IX. 669. XIV. 971. Ed Almeloveen.

templa reliquerat medicina, transiit ad philosophos, quorum hac in re merita, a *ratione* petita, jam enumeravimus; accessit his tertia medicinae fons, qui tamen ad chirurgicam et diaeticam partem excolendam maxime pertinuit⁽¹⁾. In gymnasiis nempe, ubi corpora palaestrâ exercebantur, paedotribae et vulnere gymnasticis exercitationibus facta medebantur et diaetae praeceptis corporis infirmitates curabant. Quorum opificium ad artis rationem excultum est maxime ab Herodico Selymbriano qui gymnasticam artem cum medicina copulavit⁽²⁾. Eo igitur pervenerat ars medica, quum exortus est Hippocrates, qui inchoata auxit et excoluit, obscura illustravit et ita ad artem salutarem adhibuit, ut haec ab eo inde tempore magis disciplinae formam adipisceretur. Itaque in his etiam valet veteris illud poëtae dictum:

Non simul humano generi Di cuncta dedere,
Monstravit sed longa dies meliora repertis.

§ 1. De Hippocratis vita et studiis.

Ad Hippocratis vitam cognoscendam quosnam prius consulamus testes, quam qui ipsi aequales aut suppres fuerunt? Quorum etsi plerique

⁽¹⁾ Hippocr. *de Locis in Homine*. p. 391. Ed. Linden. Tim. Loc. *de Anim. Mundi*. p. 564. in Gale Opusc. Mythol.

⁽²⁾ Memoratur saepius a Platone: Cf. Groen van Prinsterer, *Prosop. Plat.* p. 193, 195. Ast. ad *Platon. Phaedr.* p. 227. D. *De Rep.* III. p. 406. A. B.

nobis perierunt, unius tamen et gravissimi auctoris, Platonis, duo nobis supersunt magni momenti testimonia, quorum alterum in *Protagora* ⁽¹⁾, alterum in *Phaedro* ⁽²⁾ exstat. Horum e priore loco patet, Hippocratem Socratis temporibus medicum in insula Co fuisse, ex Asclepiadarum familia, eundemque mercede doctrinam suam aliis tradidisse; tantam autem ejus fuisse gloriam, ut, sicut Phidias et Polycletus inter statuarios, Protagoras inter sophistas, ita ipse inter medicos principatum tene- ret ejusque nomen per Graeciam celebratum esset. Ex altero quem attulimus Platonis loco patet, Hippocratis scripta maximae fuisse auctoritatis, ut Plato ex iis sententias mutuari non vereretur ⁽³⁾. Haec testimonia si conferantur cum indiciiis biographorum, qui multis saeculis post eum vixerunt, et partim ex antiquioribus fontibus, partim e traditionibus hauserunt, quales sunt Soranus, Suidas et Tzetzes, inde satis tuto statuere nobis licet, Hippocratem circa annum I Ol. LXXX, a. Ch. 460, e patre Heraclide natum esse. Hippocratis quam nobis servavit genealogiam Tzetzes, qua genus illius a Podalirio, belli Trojani chirurgo, atque hinc ab Aesculapio et Hercule deducitur, fictam esse quis dubitet? Filios autem habuisse videtur Thessalum et Draconem et generum Po-

(1) 344. B.

(2) 270. C.

(3) Cf. Groen van Prinsterer. *Prosop. Plat.* p. 193.

lybum ⁽¹⁾, quibus multi eorum, qui Hippocratis nomine proditi sunt libri, tribuendi videntur. Larissae, Thessaliae urbe, mortuus esse fertur, natu admodum grandis; alii eum anno aetatis octogesimo quinto vel nonagesimo, alii centenario majorem obiisse narrant. Inter magistros memorantur pater Heraclides, Herodicus Selymbrianus ⁽²⁾, Democritus Abderites et Gorgias Leontinus, quibus a nonnullis minus recte accensetur Heraclitus Ephesius propter multorum placitorum, quae in nonnullis Hippocraticis libris occurrunt, cum Heracliti placitis convenientiam; at isti Hippocraticos libros spurios a germanis non distinxerunt.

§ 2. De doctrina Hippocratica.

Jam ad eam disputationem aggredimur, quae, quamquam ob magnam librorum Hippocraticorum copiam facillima videatur, longe tamen difficillima est habenda. Ambiguum enim, quamnam germanam judicemus Hippocratis doctrinam, quum in illa librorum sylvā plures sententiae et rationes plane a se invicem diversae nobis occurrant. De hoc igitur breviter monendum. Sex diversas do-

⁽¹⁾ Soran. *Hippoc. genus et vita*.

⁽²⁾ Herodicus vero ille in *Hippocr. Epid. VI. 3.* (Galen. Comm. T. V. p. 488 ed. Chart.), pulcre carpitur; ὡς τοὺς πυρεταίνοντες ἔκτεινε δρόμοισι etc.

ctrinae rationes in Hippocraticis scriptis propositas distinguit H. F. Link (1). Earum prima continetur his libris,

Epidemiorum I et III.

De Aëre, Aquis et Locis.

Prognostici.

Prorrheticōn.

Coacrarum Praenotionum.

Aphorismorum.

De Acutorum Diaeta.

In his auctor *bilem* (χολήν) et *pituitam* (φλέγμα) omnium in corpore fluidorum facit elementa, quae si juste inter se mixta sint, sanitatem efficiant, sin unum praevaleat, morbi nascantur, acuti, si in bile, chronici, si in pituita vitium haereat. Haec doctrina testibus Aristotele et aliis (2) jam vetustissima est.

Altera ratio exponitur in libris.

De Natura Hominis.

De Generatione.

De Natura Pueri.

De Salubri Diaeta.

De Victus Ratione, excepto L. I.

(1) H. F. Link, *Ueber die Theorien in den Hippokratischen Schriften*. Abhand. d. K. Akad. d. Wiss. in Berlin 1814—1815. p. 231—240.

(2) Vid. Arist. *Phys.* II. 3. Thucyd. II. 49. ἀποκαθάρσεις χολῆς πᾶσαι ὅσαι ὑπὸ ἰατρῶν ὀνομασμέναι εἰσίν. Plat. *Timaeus* p. 83. B.

De Alimento.

De Affectionibus Internis.

De Morbis Mulierum.

De Natura Mulieris.

De Morbo Sacro.

De Virginum Morbis.

De Visu.

De Ulceribus.

De Haemorrhoidibus.

De Fistulis.

In his quatuor humores, *sanguis, pituita, bilis nigra et bilis flava*, et quatuor qualitates primariae, *calidum, frigidum, siccum et humidum*, tanquam corporis elementa habentur.

Secundum tertiam doctrinam, quam liber *de Antiqua Medicina* complectitur, morbi oriuntur ex intemperata mixtione *amari, dulcis, acris, acerbi*, cetera.

Ad quartam doctrinam, quam ab Heraclito profectam esse statuit Link ⁽¹⁾, quandoquidem in ea *ignis* omnium rerum, item corporum, est principium, referendi sunt

De Victus Ratione L. I., et

L. de Carnibus, tum reliquorum librorum nonnulla loca ⁽²⁾.

⁽¹⁾ Link. I. I. p. 238.

⁽²⁾ V. c. Aph. I. 14. Τὰ αυξανόμενα πλείστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμὸν, πλείστης οὖν δέεται τροφῆς· εἰ δὲ μὴ, τὸ

Quinta doctrina, quae est de *flatu* sive *spiritu* (περί πνεύματος), continetur libris

De Flatibus et

De Natura Ossium.

Haec omne morborum vitium ponit in spiritu, qui ructus ac flatus gignit, si in corpore major quam par est ejus quantitas includitur, et, quia corporis partes sanguine abundantes refrigerat, simul horrores febrilis causa est habenda. Hiatus porro, febrium prodromi, explicantur e spiritu accumulato, per oris aperturam exeunte. Quodsi vero spiritus in corporis πόρους penetret et ibi in aquam condensetur, sudores oriuntur. Ex hac πνεύματος doctrina omnium morborum causa eadem est, locus tantum differt: τῶν δὲ δὴ νόσων ἀπασῶν ὁ μὲν τρόπος ὁ αὐτός, ὁ δὲ τόπος διαφέρει. — φαίνονται οὖν αἱ φύσαι (πνεύματα) δὴ πάντων τούτων (νοσημάτων) πολυτροπώτεροι αἰτίαι οὔσαι (1).

Sexta tandem, quae de *fluctibus* (ῥόοις) est, doctrina morbos ab una corporis parte ad reliquas profluentes facit, a cerebro initium facientes (2).

σῶμα ἀναλίσκται· γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμὸν· διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δέονται· ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυται διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ ταῖσι γέρουσιν οὐκ ὁμοίως ὀξέες· ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα. Ex quo loco simul apparet, quomodo ad illam doctrinam pervenerint antiqui et quid igne intellexerint.

(1) *De Flat.* c. 2. Ed. Mackii. I. p. 341.

(2) Doctrinas de *Flatibus* et *Fluctibus* spectat Plato,

Exponitur haec in libris
De Locis in Homine et
De Glandulis.

Antiqua sane illa est et simplicissima, quae adhuc nostris temporibus apud vulgus et artis imperitos valet.

Harum doctrinarum quaecumque vere Hippocratica sit, de omnibus valet esse valde imperfectas et infantiam physiologiae referre, quod praesertim ab exigua anatomiae peritia veterum et Hippocratis deducendum est: physiologia enim sine subtiliore anatomiae scientia existere nequit; unde factum est ut magis excelluerit Hippocrates in iis medicinae partibus, quae minori anatomiae cognitione indigent, quam quae diligentiore humani corporis fabricae notione nituntur. Sex autem illarum doctrinarum quas memoravimus plerique tam antiqui ⁽¹⁾ quam recentiores secundam Hippocrati tribuere, qua sententia et nos lubenter acquiescimus, quum in plerisque libris Hippocraticis, tam germanis quam spuris, ejus vestigia clarius

Rep. III. c. 14, 403. D. τὸ δὲ ἰατρικῆς, ἦν δ' ἐγὼ, δεῖσθαι ὃ τι μὴ τραυμάτων ἕνεκα ἢ τινῶν ἐπετείων νοσημάτων ἐπιπέσόντων, ἀλλὰ δὲ ἀργίαν τε καὶ διαίταν, οἷαν διήλομεν, φρενῶν τε καὶ πνευμάτων ὥσπερ λίμνας ἐρπιπλαμένους φύσας τε καὶ κατὰ ῥόους νοσήμασι ὀνόματα τίθεσθαι ἀναγκάζειν τοὺς κομφίους Ἀσκληπιάδας, οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ;

(1) Galen. *Comm.* I. in *libr. de Nat. Hom.* p. 11. *De Elem. sec. Hipp.* L. I. p. 44. et *de Plac. Hipp.* et *Plat.* L. VIII.

vel obscurius cernantur. Inventorem hujus doctrinae Hippocratem facit Galenus ⁽¹⁾, dicens: πρώτος γὰρ οὗτος ἀπάντων ὧν ἴσμεν ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων ἀποδεικνύειν ἐπεχείρησε, τέτταρας εἶναι τὰς πάσας δραστικὰς εἰς ἀλλήλας ποιότητας, ὑφ' ὧν γίνεται τε καὶ φθείρεται πάνθ' ὅσα γένησιν τε καὶ φθορὰν ἐπιδέχεται. Quamquam vero ei assentimur Hippocratem primum fuisse qui quatuor illas ποιότητας conjunctas statueret, animadvertendum tamen, jam ante illum multos, ut supra vidimus, Alcmaeonem, Anaximenem, Parmenidem, Anaxagoram, Empedoclem, Diogenem Apolloniatem, varias qualitates adscivisse. Non adstipulamur igitur Linkio ⁽²⁾ statuenti, omnia Hippocratica scripta in quibus haec doctrina exponatur, Aristotelis aetate posteriora esse censenda.

Caeterum de illa qualitatum doctrina luculenter existimat eruditissimus Hippocratis interpretes, E. Littré ⁽³⁾, cujus verba quamvis longiora hic describere juvat: „Les qualités, les noms qu'on leur a donnés, les rôles qu'on leur a attribués, auront paru peut-être obscurs au lecteur, qui n'y aura vu que des idées vagues, sans aucun fondement réel dans l'observation. Les théories tombées en désuétude, si on les prend ainsi du côté de leur erreur, n'ont aucun intérêt; mais, si on

⁽¹⁾ Galen. *De Natur. Facult.* L. I. p. 87.

⁽²⁾ Link. I. I. p. 238.

⁽³⁾ E. Littré. In *Introd. ad libr. cui titulus. Oeuvres complètes d'Hippocrate*, p. 69. Ed. Bruxell. 1841.

les prend du côté de leur vérité, elles méritent de l'attention, et elles donnent de l'instruction; car elles montrent comment, à une certaine époque, l'esprit humain a essayé de résoudre l'éternel problème qui lui est proposé. Les qualités, au moins en physiologie, sont une des solutions de la constitution du corps vivant. Les anciens virent, comme les modernes, que le corps est composé d'éléments médiats et immédiats. Les éléments médiats furent le feu, l'air, l'eau et la terre, comme ils sont, de notre temps, l'oxygène, l'hydrogène, le carbone, et les autres substances indécomposées que la chimie a découvertes. Les éléments immédiats furent le sang, le phlegme, la bile noir, la bile jaune, ou le chaud, le froid, le sec et l'humide, ou l'amer, le doux, le salé, etc., suivant que l'on considérait plus particulièrement les éléments immédiats dans leurs rapports avec les quatre éléments ou dans leurs qualités diverses. De telle sorte que la conception des humeurs radicales ou des qualités est une idée véritable qui suppose le corps constitué des mêmes éléments que le reste des choses, et une hypothèse qui cherche à expliquer pourquoi ces éléments primitifs ne s'y montrent pas en nature."

Haec autem ratio, ut videbimus, optime exposita est in libro de *Natura Hominis*, quem tractandum nobis proposuimus; inde vero argumentum capere nolumus, Hippocratem ipsum hujus libri esse auctorem; qua de re quid statuendum sit,

in sectione sequenti exponere conabimur; hoc loco sufficiat libri argumentum paucis absolvere.

Initio libri scriptor refutat philosophorum et medicorum sententiam, omnia ex uno orta esse; fieri enim non posse, ut corpora, praesertim hominum, a solo igne vel aqua vel terra, neque magis solo e sanguine vel pituita vel bile atra vel flava originem duxerint, quoniam, si ita res se haberet, non doleret corpus, quippe non foret aliquid unde doleret; si vero doleret, nihil foret unde sanaretur. Porro si unum statuatur, generationem fieri non posse: generationem enim esse mixtionem duorum elementorum: itaque corpora constare probat ex igne, aqua, aëre et terra; corpus autem humanum e sanguine, pituita, bile atra et bile flava, quorum quatuor generum justa temperies sanitatem, turbata vero morbos pariat. Horum humorum in singulis singuli quavis anni tempestate praevalent, vere sanguis, aestate bilis flava, autumno bilis atra, hyeme pituita; eodem modo atque in anno nunc ver maxime viget, nunc aestas, modo autumnus, modo hyems. Itaque quivis quoque morbi tempestate ipsis congrua augescunt; quicumque vero morbus suam tempestatem transgressus fuerit, cum annum fore tenendum est. Differre autem quatuor humores qualitatibus primis: sanguinem enim esse calidum et humidum, pituitam humidam et fri-

gidam, nigram bilem frigidam et siccam, flavam denique calidam et siccam; atque harum qualitatum differentiam inde probari, quod opposita anni tempora morbos sanent. Medicum ergo oportere sic morbis medicari, prout unumquodque illorum elementorum in corpore praevaleat, juxta tempus, quod ipsi natura maxime conveniens sit.

SECTIO SECUNDA.

DE SCRIPTIS HIPPOCRATICIS ET LIBRO DE
NATURA HOMINIS.

Ingentem librorum, qui Hippocratis nomine circumferuntur, seriem inspicientibus jam statim dubitatio oritur, num ista omnia uni auctori tribui possint: quae dubitatio magnopere increscit, si reputemus tantam esse et rerum quae ibi tractantur diversitatem et tam variam scribendi rationem, ut vix ac ne vix quidem credibile sit ab uno auctore omnia haec profecta esse. Horum autem quatenus Hippocrati, quae aliis auctoribus tribuenda sint, dijudicare admodum difficile est, tum ob testimoniorum penuriam, tum propter ipsorum librorum variam naturam et conditionem: nam alii eorum elaborata continent argumenta, alii breves tantum complectuntur animadversiones, diversi saepe argumenti, in unum librum collectis, quod jam antiquissimos e schola Alexandrina Hippocraticorum librorum interpretes, Erasistratum et Herophilum, non fugit. Quid igitur nobis agendum, quibus scripta illa minus etiam integra supersunt quam illis, qui quinquaginta et centum modo

annis post Hippocratem vixerunt. Praeterea multa alia sunt quae dubitationem nostram augment. Citantur interdum ab Hippocratis aequalibus fragmenta quae in Hippocraticorum operum collectione exstant, a veteribus vero alii cuidam tribuuntur auctori, cujusmodi est descriptio venarum, quae in omnibus editionibus libro de Natura Hominis juncta Hippocrati attribui solet, ab Aristotele ⁽¹⁾ vero Polybo, Hippocrati aetate proximo, tribuitur; in his ergo Aristoteli major fides habenda quam Erotiano aliisque, qui fragmentum istud Hippocrati tribuerunt. Praeterea non raro in aliis libris probantur quae in aliis refutantur, velut quae in libro de *Affectionibus internis* de renum morbis dicuntur. Hujus libri auctor vulgus medicorum inscitiae culpat, quod arenam videntes per urinam evacuatam, credant vesicam calculo laborare, quum tamen in eo casu non vesica, sed ren hoc vitio laboret; at in *Aphor.* IV. 79, de eodem morbo contraria fertur sententia: quibus enim in urina partes arenosae subsidant, his vesicam calculo laborare, hujus aphorismi auctor statuit. Ambas ergo has contrarias sententias, quales in Hippocratica collectione multae inveniuntur, eidem auctori tribui vix posse, quisque facile agnoscat. Sunt vero etiam inter libros illos nonnulli, qui, *quamvis non referant Hippocratici sermonis colorem*, tamen *Hippocraticam referunt sententiam*

(1) Arist. *Hist. Anim.* III. 4, ubi haec venarum descriptio ad verbum expressa legitur.

et doctrinam: de quibus suspicari licet, eos ex Hippocratis dictis vel commentariis, qualia hypomnemata dicuntur, natos, post illius mortem a discipulis, Polybo, Diocle, Praxagora aliisque, in libri formam esse redactos. Ex his omnibus illud etiam satis apparet, ordinem, quo Hippocratica ad nos pervenerunt scripta, posterioris, Alexandrinae nimirum scholae, esse aetatis et parvum ac nullius fere pretii nobis esse habendum.

In tanta rerum obscuritate una tantum nobis patet via, quam in libri alicujus Hippocratici auctoritate et fide examinanda sequi possimus, ut eorum librorum, qui omnium ab antiquissimis inde temporibus interpretum consensu Hippocrati tributi sunt, notas diligenter colligamus et inde formam quandam velut τύπον effingamus, ad quam librum, de quo dubitetur, exigamus. Hanc viam ut in libro de Natura Hominis judicando sequamur, germanorum Hippocratis librorum notas paucis adumbrabimus. Quum vero, ut recte animadvertit Chr. Petersen (¹), „duplex sit genus argumentorum quibus utitur crisis, unum *externorum*, quae ostendunt quid lucis his libris dijudicandis impertiantur *reliqua antiquitatis monumenta*, alterum *internorum*, quae ex ipsorum librorum conditione et discrimine petuntur,” singulae hae partes seorsim nobis tangendae erunt: primum igitur indagandum, quid lucis reliqua an-

(¹) Chr. Petersen. *Hippocratis nomine quae circumferuntur scripta ad temporum rationes disposita*. P. I. p. 3. Hamb. 1839.

tiquitatis monumenta sive aequalium sive paulo recentiorum libro de Natura Hominis afferant, quorum quamvis exiguus sit numerus, duo tamen exstant quae ad dignoscendam Hippocraticam doctrinam maximi sunt momenti: in Platonis enim et Aristotelis operibus hujus doctrina passim spectatur, quamquam in priore tantum ipsum Hippocratis nomen additur ⁽¹⁾. Universe autem animadvertendum, magnam cerni veluti cognationem inter Hippocraticam atque Socraticam et Platoniam methodum, quam eleganter adumbrat Cl. Pruys van der Hoeven ⁽²⁾: „Idem, inquit, in utroque veri cujusque et simplicis sensus, utilitatis studium, sapientiae amor. Eundem ad finem, id est, τὴν ἐπιστήμην τοῦ βελτίστου, utriusque tendebat disciplina, eadem observationis inductionisque via. Invisa utrique inanis Sophistarum jactantia, simile systematici odium; utque Socratica ratio *quaerendo* sapientiam hominemque *explorando* procedebat, ita *observando* et naturam humanam *investigando*

⁽¹⁾ De pretio quod habeant Platonis dialogorum nonnulli ad dijudicandam Hippocraticam doctrinam vidd. Dr. F. S. Meixner, *Neue Prüfung der Echtheit und Reihenfolge sämtlicher Schriften Hippokrates des Grossen*. I. 2. enthaltend: die ausführliche Darstellung und Auslegung des Platonischen Bruchstückes über den Hippokrates, als *einzig sichere, geschichtlich gewisse Grundlage* zur Herstellung der Echtheit und Reihenfolge sämtlicher Schriften desselben, a. 1837. tum et Lichtenstädt: *Platons Lehren auf dem Gebiete der Naturforschung und der Heilkunde*.

⁽²⁾ Cl. Pruys v. d. Hoeven. *Præf. Chrestom. Hippocr.* p. 4. Hag. Com. 1824.

Hippocratica, cujus quippe auctor non systema quoddam condere moliebatur, ac si inventa jam esset medicina, verum observare malebat, tanquam spe ductus fore ut medendi scientiam reperiret sibi que compararet. Quare Socratis philosophia, id quod ipsa vox declarat, *sapientiae amor* vocanda est, Hippocratis vero medicina *observandi studium*.”

Jam inter Platonis dialogos unus est, in quo nominatim doctrinam Hippocraticam tangit; in Phaedro haec leguntur: ΣΩ. Ψυχῆς οὖν φύσιν ἀξίως λόγου κατανοῆσαι οἶε δυνατόν εἶναι ἄνευ τῆς τοῦ ὄλου φύσεως; ΦΑΙ. Εἰ μὲν Ἴπποκράτει γε τῷ τῶν Ἀσκληπιαδῶν θεῶν τι πείθεσθαι, οὐδὲ περὶ σώματος ἄνευ τῆς μεθόδου ταύτης. Σ. Καλῶς γάρ, ὦ ἑταῖρε, λέγει. χρὴ μὲντοι πρὸς τῷ Ἴπποκράτει τὸν λόγον ἐξετάζοντα σκοπεῖν, εἰ συμφωνεῖ. Φ. Φημί. Σ. Τὸ τοίνυν περὶ φύσεως σκόπει, τί ποτε λέγει Ἴπποκράτης τε καὶ ὁ ἀληθὴς λόγος; ἀρ' οὐχ ὧδε θεῶν διανοεῖσθαι περὶ ὄτουσιν φύσεως; πρῶτον μὲν, ἀπλοῦν ἢ πολυειδές ἐστιν οὗ πέρι βουλευσόμεθα εἶναι αὐτοὶ τεχνικοὶ καὶ ἄλλον δυνατόι ποιεῖν, ἔπειτα δέ, ἐάν μὲν ἀπλοῦν ἦ, σκοπεῖν τὴν δύναμιν αὐτοῦ, τίνα πρὸς τί πέφυκεν εἰς τὸ ὄρῳ ἔχου ἢ τίνα εἰς τὸ παθεῖν ὑπὸ του; ἐάν δὲ πλείω εἶδη ἔχη, ταῦτα ἀριθμησάμενος, ὅπερ ἐφ' ἑνός, τοῦτ' ἰδεῖν ἐφ' ἑκάστου, τῷ τί ποιεῖν αὐτὸ πέφυκεν ἢ τῷ τί παθεῖν ὑπὸ του (1); In hoc Phaedri

(1) Plato. Phaedr. p. 270. C. D.

loco multi antiquiorum Hippocratis interpretum ⁽¹⁾ perperam argumentum sibi reperire visi sunt ad librum de Natura Hominis illi vindicandum, in nullo quippe alio libro Hippocratem hanc methodum secutum esse rati, nisi in illo de Natura Hominis; nec melius recentiorum nonnulli ⁽²⁾ viderunt, putantes librum, quem spectet Plato, jam ante Galeni tempora periisse. Hujus dissensionis causa inde repetenda videtur, quod interpretes fontes non bene inter se comparaverint, et Phaedri locum, quem non satis intellexissent, parum attenderint: unde etiam explicandum est, cur plerique Hippocraticae doctrinae indagatores eam pathologia tantum contineri statuerint, physiologicam vero partem in ea inveniri negarunt ⁽³⁾. Itaque in quaestione, quatenus Hippocrati tribuenda sit physiologica doctrina quae in libro de Natura Hominis exposita est, Phaedri ille locus magni est momenti, quocirca ex hoc Platonis quasi quodam augusto fonte, ut cum Cicerone loquar, nostra omnis hac de re manabit oratio.

⁽¹⁾ Imprimis Galenus: *Prooem. ad Comm. I. in libr. Hipp. de Nat. Hom.* Ed. Chart. III. p. 94, ubi omnes medicos, praeter paucos quosdam, persuasum sibi habere ait, Hippocrati tribuendum esse librum de Nat. Hom., quem nec Plato ipse ignoraret, probante Phaedri loco, ubi memorari sententiam Hippocratis, quae in nullo alio nisi de Nat. Hom. libro inveniatur.

⁽²⁾ Imprimis Kurt Sprengel, *Versuch einer pragmat. Gesch. d. Arzn.* I. p. 384. Ed. 2. a. 1800.

⁽³⁾ Cf. Fr. S. Meixner: *I. I. I. 1.* praef. p. X.

Plato igitur Socratem inducit e Phaedro quaerentem, num *animi natura sine natura universi* recte cognosci possit? cui Phaedrus respondet, ex Hippocratis sententia ne *corporis* quidem *naturam* recte intelligi posse sine hac methodo. Jam Hippocraticos adeuntibus libros in multis patet auctorem hanc rationem sequi, quum in aliis ne vestigia quidem ejus inveniantur. Ex illis talem nobis informare Hippocratem possumus, qui, „quam animo sibi informasset naturae humanae historiam, ita persecutus sit, ut non tantum quid a morbo distaret sanitas, observando, comparando atque analogiae ratione adhibenda indagaverit; verum etiam, quae esset hominis valetudo sive secunda sive adversa, qua aetate, quo sexu, qua corporis temperie, quo vitae genere, quo loco, quo anni tempore, quaesiverit, omnesque et sanitatis et morborum investigaverit diversitates. Quippe alia est puerorum, alia senum sanitas; alia virorum, alia feminarum; alii sunt pueritiae morbi, alii senectutis; alii hyemales, alii aestivi; alii Europaeorum, Asiaticorum alii. Quae cunctis communia, quae singulis propria, notavit; cum aetatibus anni tempora comparavit, cum anni temporibus regiones, cum hominibus singulis gentes universas, cum civitatibus denique ipsas orbis terrarum oras; sicque universales indicavit leges, quas rebus cunctis natura dixerit. Hac itaque tam praeclara methodo *Physiologia* quaedam atque *Pathologia* existit *comparata*, quae vera et *Physiologia* et *Patho-*

logia dici potest (1).” En habes Hippocraticae methodi justam imaginem, quam e magnae Hippocraticorum librorum sylvae parco numero expressit severissimus Hippocratis interpres; unde illud simul apparet, quamvis severo judicio scripta illius germana a spuriis distinguantur, Hippocrati tamen denegari non posse, veram illam doctrinam physiologicam, hoc est *comparatam* sive *universalem*, quae τῆς τοῦ ὅλου φύσεως cognitionem requirit; quod vero parum exactae atque rudes essent istae notiones, hujus rei causa e Senecae verbis, quae in dissertationis fronte collocavimus, deducenda est.

Sed redeamus ad Phaedri locum, ut primum indagemus, num Plato Hippocratis librum eo loco spectet an illius tantum sententiam memoret. Socratis verba apud Platonem: καλῶς γάρ, ὦ ἑταῖρε, λέγει, plurimos fefellerunt, quum illud λέγειν perperam de scripto tantum intelligi posse crederent, quum aeque de dicto vel sermone usurpari possit: *recte dicit, pulcre monet*. Similiter in dialogi exordio, ubi Phaedrus Acumeni medici praeceptum memorat, ambulationes in viis apertis salubriores esse quam in locis tectis, iisdem verbis Socrates respondet: καλῶς γάρ, ὦ ἑταῖρε, λέγει (2), *recte monet, amice*. Itaque nostro etiam loco non significari videtur liber Hippocratis, sed sen-

(1) Cl. Pruys v. d. Hoeven, l. l. p. 14.

(2) Plat. *Phaedr.* p. 227. B.

tentia tantum vel placitum, nulla ratione habita libri in quo exposita sit, cui assentitur Socrates; quocirca nulla ratione inde effici potest, Platoni haec scribenti librum de Natura Hominis ob oculos fuisse.

Videamus porro, num quod ad doctrinam attinet Phaedri locus libro de Natura Hominis aliquid lucis afferat, hoc est, num hujus libri scriptor eandem, quam Hippocrati Plato tribuit, methodum sit secutus et ad indagationem τῆς τοῦ σώματος φύσεως simul τῆς τοῦ ὅλου φύσεως cognitionem adhibuerit.

Quodnam sit libri argumentum jam superius exposuimus; hic igitur ea tantum loca notasse sufficiat, quae ad τὴν τοῦ ὅλου φύσιν pertinent. Jam statim initio libri auctor philosophorum et medicorum de universi et de corporis natura sententias refutat, et ostensurum se pollicetur ea, quibus hominis natura constet, semper eadem esse. Generationem porro et interitum animalium cum universae naturae rerum generatione et interitu, remediorum in corpus aegrum actionem comparat cum ratione qua plantae alimentum e terra hauriunt. Tandem universae naturae vinculum his verbis expressit: οὐ γὰρ ἂν μένειε τουτέων οὐδὲν οὐδένα χρόνον ἄνευ πάντων τῶν ἐνεόντων ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, ἀλλ' εἴ ἐν τι ἐκλίποι, πάντ' ἂν ἀφανισθεῖη ⁽¹⁾. Jam haec satis indi-

(1) Vid. Lib. de Natura Hominis, sub finem.

cant, libri nostri auctorem in corporis humani indagatione eam methodum secutum esse quam in Phaedro Hippocrati tribuit Plato. Itaque etsi ipsum quidem librum de Natura Hominis Plato non memoraverit, methodum tamen, quam ille Hippocrati tribuit, tum in aliis Hippocraticis libris ⁽¹⁾ tum in hoc de Natura Hominis exstare, jure statui posse arbitramur.

Jam ad alteram probationis partem, quae e librorum Hippocraticorum *conditione et discrimine*

(1) Praeclare invenitur in libro de Veter. Medic. C. XI. S. I. p. 31. Ed. St. Mackii a. 1743, ubi haec leguntur: Λέγουσι δὲ τινες καὶ ἰητροὶ καὶ σοφισταὶ, ὡς οὐκ ἔστι δυνατόν ἰητρικὴν εἰδέναι, ὅς τις μὴ οἶδεν ὃ τί ἐστὶν ἄνθρωπος καὶ ὅπως ἐγένετο πρῶτον καὶ ὅπως συνεπάγη. Ἐγὼ δὲ, ταυτέων μὲν ὅσα τινὲ εἴρηται σοφιστῇ ἢ ἰητρῷ ἢ γέγραπται περὶ φύσιος, ἥσσον νομίζω τῇ ἰητρικῇ τέχνῃ προσήκειν ἢ τῇ γραφικῇ. Νομίζω δὲ, ὅτι περὶ φύσιος γινῶναι τι σαφὲς οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν ἔσται ἢ ἐξ ἰητρικῆς. Τοῦτο δὲ οἷον τε καταμαθεῖν, ὅταν αὐτὴν τις τὴν ἰητρικὴν ὀρθῶς πάσαν περιλάβῃ. Μέχρι δὲ τούτου πολλοὺς μοι δοκεῖ ἰδεῖν, λέγω δὲ τὴν ἱστορίην ταύτην εἰδέναι ἄνθρωπος τί ἐστὶ καὶ δι' οἷας αἰτίας γίνεται καὶ τᾶλλα ἀκριβέως, ἐπεὶ τοι γέ μοι δοκεῖ ἀναγκαῖον εἶναι παντὶ ἰητρῷ περὶ φύσιος εἰδέναι, καὶ πάνυ σπουδάσαι ὡς εἴσεται, εἰπέρ τι μέλλει τῶν θεόντων ποιῆσειν, ὃ τί ἐστὶν ἄνθρωπος, πρὸς τὰ ἐσθιόμενα καὶ πινόμενα, καὶ ὃ τί ἀφ' ἐκάστου ἐκάστῳ συμβήσεται. Quo loco in indagatione corporis humani ab universi indagatione incipiendum esse praecipit hujus libri auctor. Ex Phaedri loco memorato cum hoc Veteris Medicinae loco collato, hunc librum germanum Hippocraticum esse collegit erud. E. Littré l.l. p. 110.

petitur, transeamus. Hujus duplex est argumentum: spectat enim tum *dictionem*, tum *doctrinam*: primum ergo de Hippocratica *dictione* videndum, cujus notas accurate exposuit Grunerus ⁽¹⁾: „Notae atque *χαρακτήρες*, inquit, quibus veri Hippocratici libri a falsis internosci facile possunt, sunt *brevitas orationis*, *argumentorum dignitas* atque *conspiratio*, *ratiociniorum* denique *paucaitas*, unde in describendis morborum signis ac eventibus adeo est admirabilis, ut, si integra ejus monumenta legeris, naturam ipsam, omni deposito velamento, tibi coram intueri videaris.” Etsi vero perbrevis est Hippocratis oratio, *intellectu* tamen est *facilis*, ejusque brevis, ut recte animadvertit Galenus, temporis et loco est accommodata. Ab Erotiano ⁽²⁾ *ὀμηρικὸς τὴν φράσιν* nuncupatur, quia verborum proprietate et constructionis simplicitate atque perspicuitate ad epici poetae exemplum accedit. Caeterum etsi genere Doriensis, Jonica tamen dialecto usus est, non Democriti gratia, ut narrat Aelianus ⁽³⁾, sed quia haec tam historicorum quam philosophorum consuetudine ad pedestrem descriptionem magis exulta eorumque exemplo celebrata erat.

Haec sunt praecipuae notae, quibus germanorum Hippocratis librorum oratio a spuriis distia-

(1) Gruner, *Censura librorum Hipp.*, qua veri a falsis, integri a suppositis segregantur.

(2) Erotian. *Collect. dict. Hipp. Prooem.* in Hipp. et Galen. oper. ed. Chart. I. p. 31.

(3) Aelianus. *Var. Hist.* IV.

guatur; ad quas si jam libri de Natura Hominis orationem referamus, fateri debemus eam non esse Hippocraticam, ut plerique hujus libri interpretes jam animadverterunt.

Restat ut de *doctrina* videamus, num ea quae in libro nostro proponitur cum germanorum librorum doctrina conveniat. Quamvis multa a multis in varias partes sunt disputata, quatenus ex iis quae Hippocratis nomine feruntur scriptis germana, quae spuria habenda sint, plerique in eo consentiunt, in germanis illis scriptis tantum censi posse *Coacas Praenotiones*, *Prognosticon*, *Epidemiorum I et III*, librum *de Aëre, Aquis et Locis*, librum *de Acutorum Diaeta*, et *Aphorismos*, tum Chirurgica quaedam scripta, denique, quod nuper demonstravit E. Littré, librum *de Veteri Medecina*. Jam in omnibus his, ut in priore hujus disputationis sectione diximus, occurrit doctrina tum fluidorum tum qualitatum: quum tamen omnes hi libri magis practicam quam theoreticam medicinae partem spectent, ratio ista non clare in iis exposita est: ergo *Hippocratica doctrina cum doctrina in nostro libro exposita concinit*. Quum tamen, ut modo animadvertimus, orationis color differat, inde jure colligi potest, librum hunc sententias quidem continere Hippocratis, nec tamen ab ipso Hippocrate scriptum esse, sed ab ejus filiis vel discipulis postea in lucem editum, praesertim quum scripturae genus hujusmodi sit, ut nequaquam absoluta scriptio

videatur, sed potius commentarius ex eo genere quod hypomnematicum dictum memoriae caussa literis mandari solebat ⁽¹⁾.

Postremo monendum est, in plerisque editionibus huic libro adsuta esse quaedam de morborum ortu, varietate, notis ac curatione, de venarum propagatione et sectione, de tabe, de signis ex urina et de febribus; quae serius addita esse jam animadvertit Galenus, nosque adeo, ut plane aliena ab argumento, a libro de Natura Hominis separavimus.

⁽¹⁾ G. Manuel, in *libri περὶ φύσιος ἀνθρώπου, qui inter Hippocraticos exstat, censura*, (Jen. 1797), quam memorat Dr. Ludw. Choulant, *Handb. d. Bücherk. f. d. Aelt. Med.* 1841. p. 28, quae vero mihi non praesto fuit, statuit librum de Natura Hominis e diversorum auctorum fragmentis conflatum esse.

M O N I T U M.

Editiones quas ad librum *περὶ φύσιος ἀνθρώπου* explicandum contuli, sunt hae:

Ἄπαντα τὰ τοῦ Ἱπποκράτους, a Francisco Asulano ed. Venet. ap. Aldum. a. 1525, cum emendat. Mss. Joannis Priaci.

Hippocratis Coi, Medicorum omnium longe principis, opera quae apud nos exstant omnia, per Janum Cornarium, medicum physicum, Latina lingua conscripta. Paris. a. 1546.

Joannis Heurnii in Hippocratis Coi de Hominis natura libros duos commentarius. Ed. fil. Ottho Heurnius. Lugd. Bat. a. 1611.

Τοῦ μεγάλου Ἱπποκράτους, πάντων τῶν ἰατρῶν κορυφαίου, τὰ εὐρισκόμενα, ed. Anutius Foesius. Genev. a. 1657.

Hippocratis Coi et Claudii Galeni Pergameni opera. ed. Renatus Charterius. Paris. a. 1679.

Τὰ τοῦ Ἱπποκράτους ἅπαντα, cum variis lectionibus non modo hucusque vulgatis, verum ineditis potissimum, partim depromptis e Cornarii et Sambuci codd., in Caesar. Vindob. Biblioth. hactenus asservatis et ineditis, partim e aliis ejusdem bibliothecae Mss. libris, ac denique ex Medicis Laurentianis Mss. codd. collectis, op. Stephani Mackii. Vienn. a. 1745.

ΠΕΡΙ ΦΥΣΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

DE NATURA HOMINIS.

Περὶ φύσιος ἀνθρώπου.

Κεφάλαιον α΄.

1. Ὅστις μὲν εἴωθεν ἀκούειν λεγόντων ἀμφὶ τῆς φύσιος τῆς ἀνθρωπίνης προσωτέρω ἢ ὀκόςσον αὐτέης ἐς ἰητρικὴν ἀφήκει, τουτέω μὲν οὐκ ἐπιτήδειος ὄδε ὁ λόγος ἀκούειν. οὔτε γὰρ τὸ πάμπαν ἡέρα λέγω

1. ἐς ἰητρικὴν ἀφήκει] Imper. Samb. habet ἰητρὸν. Ibidem in marg. Zwingerus ἐρίκει. Pleraque exemplaria

1. ἀκούειν λεγόντων] ἀκούειν *audire* cum *probandi* significatione, *auscultare*. Plat. *de Rep.* III. p. 407. Α: Φωκυλίδου γὰρ οὐκ ἀκούεις πῶς φησι κ. τ. λ. Demosth. *pro Cor.* 227. ἀκοῦσαι μεῦ ἀπολογουμένου.

προσωτ. ἢ ὀκόςσον αὐτέης] αὐτέης (scil. τῆς φύσιος ἀνθρωπίνης) minus congruum videtur sententiae: tota enim

ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ad medicam disciplinam pertinet, non pars aliqua; sed hoc potius vult auctor: qui de humana natura disserunt ultra quam ὁ λόγος, *disputatio*, ad medicinam pertinet; quod vocabulum e praecedentibus tacite intelligatur. Si praegrederetur simpliciter ἀμφὶ τῆς φύσιος bene se haberet αὐτέης, tum tota sententia:

De Natura Hominis.

Caput I.

*Hominis naturam non esse simplicem, sed
compositam, demonstratur.*

I. **Q**uicumque de natura humana ultra quam ad medicinam pertinet disserentes audire consuevit, huic certe non accommodata est haec disputatio. Nam neque omnino aërem esse ho-

ἀφίκεται, vitiose. Mallem ἐφήκεται.

Οὔτε] Gal. de Elem. L. I. habet οὐδέ.

„qui de natura disputant ultra quam haec ad medicinam pertinet.” Humana enim natura pars est naturae universae: itaque alterutrum vel τῆς ἀνθρωπίνης vel αὐτέης delendum putem.

ἐς ἐτηρικὴν ἀφήκεται] ἀφήκεται recepimus, non ἀφίκεται, quia haec forma magis antiqua tantum apud poetas occurrit. Vid. Matth. I. p. 392.

οὔτε γὰρ τὸ πᾶμπαν] Hunc locum Galen. de Elem. L. I. et Comm. ad h. l. fuse explicat. Οὐ τὸ πᾶμπαν h. e. non prorsus, ita ut tota hominis natura non ex uno elemento constet. Eadem dictio occurrit ap. Hom. Il. N. vs. 348. et ap. Hippocr. Aph. II. 19. Verba ita mutavit Artemidorus Capito: οὔτε γὰρ τὸ πᾶν ἡέρα λέγω τὸν ἀνθρω-

ἄνθρωπον εἶναι, οὔτε πῦρ, οὔτε ὕδωρ, οὔτε γῆν, οὔτ' ἄλλο οὐδέν, ὃ τι μὴ φανερόν ἐστιν ἐν ἑὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· ἀλλὰ τοῖσι βουλομένοισι ταῦτα λέγειν παρήμι.

2. Δοκέουσι δέ μοι οὐκ ὀρθῶς γινώσκειν οἱ τὰ τοιαῦτα λέγοντες· γνώμη μὲν γὰρ τῇ αὐτῇ πάντες χρέονται, λέγουσι δὲ οὐ ταῦτά, ἀλλὰ τῆς μὲν γνώμης τὸν ἐπίλογον τὸν αὐτὸν ποιεῦνται· φασὶ γὰρ ἐν τι

ἡέρα λέγω κ. τ. λ.] Vulgo τὸν ἄνθρ. Cod. Med. ἡέρα ἄνθρωπον λέγω εἶναι. Articulus optime sane omitti potest, quandoquidem nomen generatim ponitur. Vid. Stallb. ad

πον εἶναι, οὔτε πῦρ, οὔτε ὕδωρ. omisit γῆν, quia nullus veterum physicorum qui terram solum elementum esse dixerit usquam memoratur. Nec majori jure Sabinus locum interpolare conatus est, scribens: οὔτε γὰρ πάμπαν ἀέρα λέγω τὸν ἄνθρωπον, ὡσπερ Ἀναξιμένης, οὔτε ὕδωρ, ὡς Θαλῆς, οὔτε γῆν, ὡς ἐν τινι Ξενοφάνης. Prudenter addidit ἐν τινι, spectans versiculum: ἐκ γαίης γὰρ πάντα, καὶ εἰς γῆν πάντα τελευτᾷ. Xenoph. Fr. 8. ed. Karst. Xenophanem quidem

terram non statuisse principium naturae supra ostendimus p. 35. Noster vero auctor quatuor elementa ideo memorasse videtur, quia, quum plures fuissent qui unum naturae principium aquam, aërem ignemve receperant, nihil obstabat quominus aliquis existeret qui de terra simile quid statueret.

ἐν ἑὸν] Sic legendum esse, non ἐνέον, fuse explicat Galen. de Elem. L. I. et Comm. ad h. l. „Ostendetur enim in subsequentibus Hippocrate

minem contendo, neque ignem, neque aquam, neque terram, neque aliud quidquam quod non manifestum sit unum in homine esse: haec vero iis quibus placet dicere relinquo.

2. At vero qui talia dicunt videntur mihi non recte statuere; eadem enim sententia omnes utuntur, nec tamen eadem dicunt, sed eandem sententiae interpretationem adhibent; aiunt enim unum esse

Plat. *Rep.* X. p. 619. B.

ἐν ἑνὸν] Pleraque exempl. habent ἐνεόν.

contradicere non iis, qui putant singula quatuor elementorum corpore contineri, sed iis qui unum duntaxat ex ipsis naturam hominis esse arbitrantur. Melius tamen: ἐν ἑνὸν κ. τ. λ.

2. λέγουσι δὲ οὐ ταῦτά, ἀλλὰ — τὸν ἐπίλογον τὸν αὐτὸν ποιεῖνται] Haec verba adhibentur ad accuratius explicandum quatenus ut modo dixit eandem omnes habeant sententiam. γνώμη τῇ αὐτῇ πάντες χρέονται, λέγουσι δὲ οὐ ταῦτά, h. e. ut

mox dicit κατὰ τὰ ὀνόματα οὐχ ὁμολογεῖν, quatenus alius aquam, alius aërem, alius ignem statuit principium; at τὸν ἐπίλογον τὸν αὐτὸν ποιεῖνται, omnes idem de eo praedicant, quoniam omnes, quaecumque elementum naturae statuunt, sive aquam, sive aërem, sive ignem, praedicant illud τὸ ἐν τε καὶ τὸ πᾶν, unum universa continens, sive totius naturae principium. ἐπίλογος hic propria significatione ponitur, qua notat idem quod λόγος

εἶναι, ὃ τί ἐστι, καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ ἐν τε καὶ τὸ
 πᾶν· κατὰ δὲ τὰ ὀνόματα οὐχ ὁμολογέουσι· λέγει
 δ' αὐτέων ὁ μὲν τις φάσκων ἡέρα εἶναι τοῦτο τὸ ἐν τε
 καὶ τὸ πᾶν, ὁ δὲ πῦρ, ὁ δὲ ὕδωρ, ὁ δὲ γῆν· καὶ
 ἐπιλέγει ἕκαστος τῷ ἑαυτοῦ λόγῳ μαρτύριά τε καὶ
 τεκμήρια, ἄγε ἔστιν οὐδέν.

3. Ὅτι μὲν γάρ τῇ αὐτῇ γνώμῃ πάντες προσ-
 χρέονται, λέγουσι δ' οὐ τὰ αὐτά, δῆλον ὅτι οὐδὲ γι-

2. ὀνόματα οὐχ] Gal. ὄν. ἀλλήλοις οὐχ. ποιεῦνται
 scripsi pro ποιέονται, quae forma et infra p. 80 invenitur.

λέγει δ' αὐτέων κ. τ. λ.] Gal. sic legit: λέγει δ' αὐτῶν
 ὁ μὲν τις ἡέρα εἶναι τοῦτο τὸ ἐν τε καὶ τὸ πᾶν· ὅδε ὕδωρ,
 ὅδε γῆν, ὅδε πῦρ. φάσκων etiam superfluum censet Cod.
 Med. Recepti e Galeno ἡέρα εἶναι τοῦτο τὸ ἐν pro ἡέρα τοῦτο

ἐπιτεθείς, oratio sive ver-
 bum appositum, quod nempe
 ad explicandum vel declaran-
 dum additum est; unde dein-
 de altera significatio, qua
 conclusionem notat, fluxit.
 cf. infra § 4. ἀνάγκη, inquit
 Arist. Rhet. II. 21. τέτταρα
 εἶναι γνώμης εἶδη· ἡ γὰρ μετ'
 ἐπιλόγου ἔσται, ἡ ἄνευ ἐπι-
 λόγου. Ἀποδείξεως μὲν οὖν
 δεόμεναί εἰσιν, ὅσαι παράδοξόν

τε λέγουσιν, ἡ ἀμφισβητούμε-
 νον, ὅσαι δὲ μηδὲν παράδοξον,
 ἄνευ ἐπιλόγου. Simili sensu
 verbum ἐπιλέγειν mox usurpa-
 tur. Itaque τὸν ἐπίλογον
 ποιεῦνται idem est quod
 ἐπιλέγουσιν, uti τὴν μάθησιν
 ποιῆσθαι i. q. μαθηάσθαι ap.
 Thuc. I. 68.

τὸ ἐν τε καὶ τὸ πᾶν] Significat principia naturae
 omnia in se continens. Cf.

quodcumque sit, idque esse unum ac universum; in vocabulis vero non consentiant; eorum enim alius hoc unum ac totum aërem vocat, alius ignem, alius aquam, alius terram; et unusquisque suae sententiae testimonia atque argumenta adjungit quae nullius sunt momenti.

3. Quod enim omnes eadem utuntur sententia, non vero eadem dicunt, ex eo manifestum est eos

εἶναι, ut pleraque Exempl.

5. προσχρέονται] Cod. Flor. χρέονται, omissa praep., quod praeferrim, sicut et paullo ante in eadem sententia χρέονται ponitur. Idem pro οὐδέ γινώσκουσιν legit οὐ. Pro αὐτά, quod pleraque habent Exempl., Imp. Samb. habet τὰ αὐτά.

Plat. *Soph.* p. 242. E. ἐν εἶναι φασὶ τὸ πᾶν. Λέγει φάσκων, est pleonasmus, ut ap. Herod. V. 50. λέγει φάσ.

μαρτύριά τε καὶ τεκμήρια] Qualia sint testimonia illa et argumenta, quibus sua quisque principia probare et firmare studebat, supra attigimus. Vidimus enim philosophorum singulos placitorum explicuisse rationem. ἄγε

ἔστιν οὐδέν, h. e. quae nullius pretii sunt. Plat. *Riv.* p. 134. C. οὐδὲν γὰρ ἐστι. *Rep.* I. p. 341. C. οὐδὲν ὧν καὶ ταῦτα. VIII. p. 556. C. ἄνδρες ἡμέτεροὶ εἰσιν οὐδέν.

5. πάντες προσχρέονται] προσχράομαι h. e. insuper utor, adhibeo, ut ap. Plat. *Tim.* 28. A. τοιούτω τινὶ προσχρόμενος παραδείγματι. Hic aptius poni videtur verbum

γνώσκουσιν αὐτά· γνοίη δ' ἂν τῷδε τις μάλιστα πα-
ραγενόμενος αὐτέοισιν ἀντιλέγουσι· πρὸς γὰρ ἀλλήλους
ἀντιλέγοντες οἱ αὐτοὶ ἄνδρες, τῶν αὐτέων ἐναντίον
ἀκρατέων, οὐδέποτε τρίς ἐφεξῆς ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος
περιγίγνεται ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ· ἀλλὰ ποτὲ μὲν οὗτος
ἐπικρατεῖ, ποτὲ δὲ οὗτος, ποτὲ δὲ ὧ ἂν τύχη μάλ-
ιστα ἢ γλώσσα βυεῖσα πρὸς τὸν ὄχλον· καίτοι δι-
καιόν ἐστι τὸν φάντα ὀρθῶς γινώσκειν ἀμφὶ τῶν πραγ-
μάτων, παρέχειν αἰεὶ ἐπικρατοῦντα τὸν λόγον τὸν

τῷδε] Perperam Cornarius τόδε: plerique τῷ δε.

ἄνδρες] Sic pleraq. Exempl.; ἄνθρωποι legit Imp. Samb.,
quod mallet, quia hoc vocabulum mox quoque occurrit.

τρίς] Quaedam Exempl. τρεῖς.

simplex.

γνοίη δ' ἂν τῷδε—ἀντι-
λέγουσι] τῷδε h. e. *hac*
ratione, hoc argumento, nempe
quod mox affert: πρὸς γὰρ
ἀλλήλους ἀντιλέγοντες. No-
tantur inanes physicorum et
sophistarum lites et controver-
siae Hippocrati aequae ac So-
crati invisae, ut hic locus ger-
manam illius sententiam nobis
referre videatur. Spectat enim
auctor ἀντιλογίας sive λό-
γους ἐριστικούς inter Ele-

aticos et physicos jam acriter
agitatas, velut a Zenone, qui
τὸ ἐν Parmenideum defendebat
contra τὰ πολλὰ caeterorum
physicorum. Cf. supra p. 41.
Maxime vero Protagoras Al-
derites, inclytus ille Sophis-
ta, scriptis et institutione
effecit, ut Athenis uberrim-
us esset Eristicorum pro-
ventus. Ἀντιλογίας au-
tem accurate descripsit Pla-
to veluti *Sophist.* p. 225. B.
C. *Phileb.* p. 17, A. aliis,

haec non intelligere; atque hoc eo quis maxime cognorit qui illorum disputationibus interfuerit: nam quum iidem inter se disceptant, coram iisdem auditoribus, numquam ter deinceps idem homo vincit in eodem argumento; sed modo hic, modo ille superat, modo alius cui potissimum lingua volubilis ad populum contigerit; tametsi justum est eum, qui recte se de rebus statuere dicat, semper rationem suam superiorem afferre, si vera

γινώσκειν ἀμφί] γινώσκειν ἐπαγγελλόμενον τι ἀμφί
Cod. Flor., quam lectionem margini adscripsit Zwing.
γινώσκειν ἐπαγγειλάμενον τι Imp. Samb.

tum in primis *de Rep.* p. 434.
Α. οὐκ ἐρίζειν, ἀλλὰ δια-
λέγεσθαι, διὰ τὸ μὴ δύ-
νασθαι κατ' εἶδη διαιρού-
μενοι τὸ λεγόμενον ἐπισκο-
πεῖν, ἀλλὰ κατ' αὐτὸ τὸ
ὄνομα διώκειν τοῦ λεχθέντος
τὴν ἐναντίωσιν, ἔριδι, οὐ
διαλέκτῳ πρὸς ἀλλήλους
χρώμενοι. Vidd. quae ad hunc
locum annotat Stallb: ex quo
Platonis loco simul ea expli-
cantur quae sequuntur: ἀλλ'
ἐμοὶ γε δοκέουσιν οἱ τοιοῦτοι

ἄνθρωποι σφᾶς αὐτοὺς κατα-
βάλλειν ἐν τοῖσιν ὀνόμασι
τῶν λόγων αὐτέων. λόγος
h. l. significat argumentum
de quo disseritur. Cf. Wytt.
Select. p. 354. ὑπὸ ἄσυν-
εστίας. Eadem fere ratione
in istos philosophos invehitur
Arist. *Phys. Ausc.* I. 8.
πρῶτοι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν
φύσιν τὴν τῶν ὄντων ἐξστρά-
πησαν οἷον ὁδὸν τινα ἄλλην
ἀπωσθέντες ὑπὸ ἀπειρίας.

ἔωτον, εἴπερ ἔοντα γινώσκει καὶ ὀρθῶς ἀποφαίνεται.
 Ἄλλ' ἐμοὶ γε δοκέουσιν οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι σφᾶς αὐ-
 τοὺς καταβάλλειν ἐν τοῖσιν ὀνόμασι τῶν λόγων αὐτέων
 ὑπὸ ἀσυνεσίας, τὸν δὲ Μελίσσου λόγον ὀρθοῦν· περι-
 μὲν οὖν τούτων ἀρκεῖ μοι τὰ εἰρημένα.

4. Τῶν δὲ ἱητρῶν οἱ μὲν τινες λέγουσιν ὡς ὁ
 ἄνθρωπος αἷμα μόνον ἔστιν· οἱ δ' αὐτέων χολήν, ἔνιοι
 δὲ τινες φλέγμα. Ἐπίλογον δὲ ποιεῦνται καὶ αὐτοὶ

Ἄλλ' ἐμοὶ γε κ. τ. λ.] Gal. de Elem. L. I. sic legit:
 ἀλλ' ἐμοὶ γε δοκέουσιν οἱ τοιοῦτοι, αὐτοὶ ἑαυτοὺς καταβάλλειν
 τοῖς ὀνόμασι. Chart. legit αὐτοὶ σφᾶς αὐτούς. Fortasse
 distinguendum post ὀνόμασι, et genitivus τῶν λόγων referen-
 dus ad sequens ἀσυνεσίας: se invicem evertere verbis propter
 rationum ignorantiam.

ὀρθοῦν] Chart. ἐπανορθοῦν.

τὸν δὲ Μελίσσου λόγον
 ὀρθοῦν] Ad haec verba in
 margine Codicis Florentini
 habetur hoc glossema: Μέ-
 λισσος καὶ Παρμενίδης φυσικοὶ
 φιλόσοφοι· ὁ μὲν ἐν τῷ ὄν λέ-
 γων, καὶ ἄπειρον. Παρμενίδης
 δὲ πολλὰ τὰ ὄντα καὶ πεπε-
 ρασμένα· ἀμφοτέροι δὲ ἐξελέγ-
 χονται ἀπὸ Ἀριστοτέλους κ.
 τ. λ. Aristoteles autem Me-
 tarph. I. 5. utriusque sententiam

memorans Melissum φορτικώ-
 τερον censet, quod ens non
 finitum, sed infinitum faciat.
 Num hoc spectet scriptor noster,
 an aliud ejusdem dictum vel
 placitum decernere non ausim.
 τὸν Μελίσσου λόγον etiam
 memorat Simpl. in Phys. p.
 22. h. νῦν δὲ τὸν Μελίσσου
 λόγον ἴδωμεν, πρὸς ὃν πρό-
 τερον ὑπαντᾷ (ὁ Ἀριστοτέλης)
 κ. τ. λ. quod Melissi placi-

statuat, eaque recte enunciet. Mihi vero videntur ejusmodi homines prae inscitia se ipsos in disputationum suarum verbis evertere, Melissi vero rationem firmare. Et de his quidem dicta haec sufficient.

4. Medicorum vero nonnulli dicunt hominem sanguinem solum esse; alii bilem, nonnulli pituitam. Interpretationem vero et ipsi eandem omnes

ἀρκεῖ μοι τὰ εἶρ.] Vitiose Ald. ἀρκεῖ τὰ μὴ εἰρημένα. Eadem fere dictio occurrit Lib. de Genit. καὶ ταῦτα μὲν ἐς τοῦτο μοι εἰρέεται.

4. οἱ δ' αὐτέων κ. τ. λ.] Brevius legit Gal. οἱ δὲ αὐτέων χολήν, εἶναι δὲ φλέγμα. Recepti lectionem Galeni; vulgo inseritur χολήν φασιν εἶναι τὸν ἄνθρωπον, quod interpolatum puto ad explendam sententiam.

tum, ἐν εἶναι τὸ ὄν explicat. Ὁρθοῦν τινὰ dicuntur qui quem adjuvant ejusque causam sustentant, quocumque id modo et ratione fiat, ut interpretatus est Stallb. ad Plat. Lach. p. 181. A. ὅτι ὀρθοῖς τὸν πατέρα.

4. Τῶν δ' ἐιτηρῶν οἱ μὲν τινες] Illos philosophos spectat qui medicinae operam navabant, quales multos fuisse,

exempli gratia, Democritum, Empedoclem, Alcmaeonem, alios, jam monuimus. Affinia enim esse physicorum atque medicorum munera recte monet Arist. De Respir. 21. τῶν τε γὰρ ἰατρῶν ὅσοι κομψοὶ ἢ περιεργοί, λέγουσι τὰ περὶ φύσεως, καὶ τὰς ἀρχὰς ἐκπιθεὶν ἀξιοῦσι λαμβάνειν. καὶ τῶν περὶ φύσεως πραγματευθέντων οἱ χαριστάτοι σχεδόν

πάντες τὸν αὐτὸν ἐν γὰρ τι εἶναι φασίν, ὃ τι ἕκαστος ἠθέλησεν ὀνομάσαι αὐτέων· καὶ τοῦτο ἐν εὐν μεταλλάσσειν τὴν ιδέην καὶ τὴν δύναμιν, ἀναγκαζόμενον ὑπὸ τε τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ, καὶ γίνεσθαι καὶ γλυκὺ καὶ πικρὸν, καὶ λευκὸν, καὶ μέλαν, καὶ παντοῖόν τι ἄλλο. Ἐμοὶ δὲ οὐδὲ ταῦτα δοκέει ὧδε ἔχειν.

ἐν γὰρ τι εἶναι φασίν] τὸν ἄνθρωπον addidit Cod. Fevr., quod sane cogitatione supplendum est.

τελευτῶσιν εἰς τὰς ἀρχὰς τὰς ἰατρικὰς.

μεταλλάσσειν τὴν ιδέην καὶ τὴν δύναμιν] Vocabula ιδέα et δύναμις similiter junguntur ap. Plat. *Tim.* p. 28. A. τοιοῦτω τινὶ προσχρῶμενος παραδείγματι, τὴν ιδέαν καὶ δύναμιν αὐτοῦ ἀπεργάζηται, ubi ιδέαν speciem et formam, δύναμιν vim et naturam rei interpretatur Stallb. Cf. quae adnotavit idem ad *Protag.* p. 356. D. *Gorg.* p. 447. C. *Phaedr.* p. 237. C. et *de Rep.* V. p. 477. B. al. Eisdem, qui quum

plura statuunt rerum naturae elementa vel principia, tamen his ipsis rursus τὸ εἶναι tribuunt, carpit Plat. *Soph.* p. 243. D. φέρει, ὅποσοι θερμὸν καὶ ψυχρὸν, ἢ τινε δύο τοιοῦτω τὰ πάντ' εἶναι φατε, τί ποτε ἄρα τοῦτ' ἐπ' ἀμφοῖν φθέγγεσθε, λέγοντες ἀμφω καὶ ἐκάτερον εἶναι; τί τὸ εἶναι τοῦτο ὑπολάβωμεν ὑμῶν; πότερον τρίτον παρά τὰ δύο ἐκείνα, καὶ τρία τὸ πᾶν, ἀλλὰ μὴ δύο ἔτι καθ' ἡμᾶς τιθώμεν; οὐ γὰρ που τοῖν γε δυοῖν καλοῦντες θάτερον ὢν ἀμφοτέρα ὁμοίως εἶναι λέγετε· σχεδὸν

adhibent; unum enim aliquid esse dicunt hominem, quodcunque eorum quisque appellare voluerit; atque id unum formam et naturam transmutare, a calido et frigido coactum, et fieri vel dulce vel amarum, vel album vel nigrum, vel quidlibet aliud. Mihi vero neque haec sic se habere videntur.

ὧδε ἔχειν] οὕτως legit Cod. Flor.

γὰρ ἂν ἀμφοτέρως ἔν , ἀλλ' οὐ δύο εἶτην.

ἀναγκασζόμενον ὑπό τε τοῦ θερμοῦ κ. τ. λ.] Ἀναγκασζομαι spectat ad naturalem necessitatem, quam ἀνάγκην vocabant, cui in universam naturam maximam vim tribuerunt physici, ut jam, quum de his egimus, vidimus p. 21. οὐδ' ἔ γὰρ περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως, ἥπερ τῶν ἄλλων οἱ πλείστοι, διελέγετο, σκοπῶν ὅπως ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶν σοφιστῶν κόσμος ἔχει, καὶ τίσιν ἀνάγκαις ἕκαστα γίγνεται τῶν οὐρανίων, ἀλλὰ καὶ τοὺς

φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἀπεδείκνυσεν. Xen. Mem. I. 1. 11. τὰ δὲ ἀνάγκης γιγνόμενα. Plat. Tim. p. 47. E. Caeterum multos physicos calido et frigido maximas partes in natura tribuisse etiam supra vidimus.

γλυκύ καὶ πικρὸν, καὶ λευκὸν καὶ μέλαν.] Sanguinem nempe, sive pituitam, sive bilem in homine has subire mutationes contendunt.

καὶ παντοῖόν τι ἄλλο] Ad haec annotat Galenus: τὸ καὶ παντοῖον τοὺς ἐν ταῖς χαλεπαῖς οὐσαῖς νόσοις γιγνο-

5. Οἱ μὲν οὖν πλεῖστοι τοιαῦτά τινα, καὶ ἔτι ἐγγύτατα τουτέων ἀποφαίνονται. Ἐγὼ δὲ φημι, εἰ ἐν ἦν ὁ ἄνθρωπος, οὐδὲ ποτ' ἂν ἤλγεεν· οὐδὲ γὰρ ἂν ἦν ὑπ' ὅτου ἀλγήσειεν, ἐν ἑόν· εἰ οὖν καὶ ἀλγήσει, ἀνάγκη καὶ τὸ ἰώμενον ἐν εἶναι. Νυνὶ δὲ πολλά· πολλά γὰρ εἰσιν ἐν τῷ σώματι ἑόντα, ἃ ὀκόταν ὑπ' ἀλλήλων παρὰ φύσιν θερμαίνηται τε καὶ ψύχεται, καὶ ξηραίνηται τε καὶ ὑγραίνηται, νόσους τίττει,

Β. ἂν ἤλγεεν] Cod. Flor. ἀλγήσειεν ἂν.

ὑπ' ὅτου] Sic emendavi; vulgo ὑπὸ τοῦ. Chart. et Mack. ὑπ' ὅτου. ἐν ἑόν omittit Ald.

εἰ οὖν καὶ ἀλγήσει] Chart. et Mack. εἰ δ' οὖν καὶ ἀλγήσειεν.

νυνὶ δὲ — ἑόντα] Mss. Codd. Regg. Vindd. legunt νυνὶ

μένους ἰχῶρας ἐνδείκνυται. φαίνεται οὖν καὶ ἰώθης, καὶ φαιά χολή, καλοῦσι δ' αὐτὴν ἰσατώδη, καὶ τις ἐρυθρά, καὶ πρασοειδής. ἄλλαι τέ τινες ἀνώνυμοι, καὶ μάλισθ' ὅταν ἦ σπυεδονώδες τὸ νόσημα.

Β. οὐδὲ ποτ' ἂν ἤλγεεν· οὐδὲ γὰρ ἂν ἦν] Imperfectum ἤλγεεν ἂν non est quod auctoritate Cod. Flor. in ἀλγήσειεν mutemus. In Me-

lissi fragm. 7. Brandis, Comm. Eleat. εἰ μὲν γὰρ ἐγένετο, ἀρχὴν ἂν εἶχεν. Xenoph. Hier. I. 9. εἰ γὰρ τοῦθ' οὕτως ἔχει, πῶς ἂν πολλοὶ μὲν ἐπεθύμουν τυραννεῖν; πῶς δὲ πάντες ἐξήλουν ἂν τοὺς τυράννους; τὸ ἰώμενον est τὸ ἴαμα. Comparetur cum his Melissi doctrina ens non dolere; fragm. 13. οὐδὲ ἀλγέει. οὐ γὰρ ἂν πᾶν

5. Plerique igitur talia quaedam, et alia his proxima pronuntiant. Ego autem dico, si unum esset homo, nunquam doleret; neque enim esset, cum unum sit, unde doleret; quodsi igitur etiam dolebit, necesse est etiam remedium unum esse. Nunc vero multa; multa enim sunt in corpore insita, quae quum a se invicem praeter naturam calefiunt et frigescunt, et exsiccantur et humectantur,

δὲ πολλά ἐν τῷ σώματι ἔοντα. Verba νυνὶ δὲ πολλά redundare existimat Mack., cui non assentimur. Pro εἰσὶν Chart. legit ἑστίν, et pro ἔοντα ἐνούοντα.

ἀ ὁκόταν ὑπ' ἀλλήλων] Cod. Med. ἀ ὅταν παρ' ἀλλήλων.

καὶ ξηραίνηται] καὶ omisit Chart.

εἶη ἀλγεινόν· οὐ γὰρ ἂν δύναίτο αἰεὶ εἶναι χρῆμα ἀλγεινόν· οὐδὲ ἔχει ἴσην δύναμιν τῷ ὑγιεί· οὐτ' ἂν ὅμοιον εἶη, εἰ ἀλγεῖ· ἀπογινομένου γάρ τευ ἂν ἀλγεῖ, ἢ προσγινομένου, καὶ οὐκ ἂν ἔτι ὅμοιον εἶη. οὐδ' ἂν τὸ ὑγιές ἀλγήσαι δύναίτο· ἀπὸ γὰρ ἂν ὄλοιτο τὸ ὑγιές καὶ τὸ ἔον, τὸ δὲ οὐκ ἔον γένοιτο. καὶ περὶ τοῦ ἀνιῆσθαι ὁ αὐτὸς λόγος τῷ

ἀλγεόντι.

Νυνὶ δὲ πολλά.] νῦν δέ, at vero, ut ap. Xenoph. Cyr. VII. 2. 6. ἐβουλόμην δ' ἂν οὕτως ἔχειν· νῦν δὲ πάντα τάναντία — πράττων προσηνέχθην τῷ Ἀπόλλωνι.

ἀ ὁκόταν ὑπ' ἀλλήλων· καὶ ὑγραίνηται] Cui haec legenti non in memoriam venit Alcmaeonis doctrina de sanitatis et morbi causis: Ἄλκ-

ὥστε πολλάκι μὲν ἰδέαι τῶν νοσημάτων, πολλή δὲ καὶ ἡ ἴησις αὐτέων ἐστίν. Ἄξιῳ δὲ ἔγωγε τὸν φάσκοντα αἷμα εἶναι μόνον τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἄλλο μηδὲν, δεικνύναι αὐτὸν μὴ μεταλλάσσοντα τὴν ἰδέην, μηδὲ γίγνεσθαι παντοῖον, ἀλλ' ἡ ὥρην τινὰ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἢ τῆς ἡλικίης τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ἣ αἷμα ἐνεὸν φαίνεται μόνον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· εἰκὸς γὰρ εἶναι μίαν τινὰ ὥρην, ἐν ἣ φαίνεται αὐτὸ ἐφ' ἑωυτοῦ ἐν ἑόν· τὰ αὐτὰ δὲ λέγω καὶ περὶ τοῦ φάσκοντος φλέγμα εἶναι, καὶ περὶ τοῦ χολὴν φάσκοντος. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἀποδείξω ἃ ἂν φήσω τὸν ἄνθρωπον εἶναι, καὶ κατὰ τὸν νόμον καὶ κατὰ τὴν φύσιν ἀεὶ ταῦτ' ἐόντα ὁμοια, καὶ νέου ἐόν-

ἴησις αὐτέων] αὐτέων desideratur in Cod. Med.

μὴ μεταλλάσσοντα] Gal. L. I. de Elem. μεταβάλλοντα. Quaedam exempl. μὴ omittunt.

ἀλλ' ἡ ὥρην] Cod. Flor. et Med., Mss. Reg. et Zwing. ἄλλην ὥρην. Contractius hunc locum retulit Gal. L. I. de Elem. ἀλλ' ἡ ὥρην τινὰ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἢ τῆς ἡλικίης τῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ἣ αἷμα ἐν ἑόν φαίνεται αὐτὸ, ἐν ἑωυτῷ ὅ τί ἐστι· τὰ αὐτὰ δὲ λέγω καὶ περὶ τοῦ φάσκοντος χολὴν. For- sitan verba omissa exciderunt.

μαίων τῆς μὲν ὑγείας εἶναι πικροῦ, γλυκέος, καὶ τῶν λοι-
 συνεκτικῆν ἰσονομίαν πῶν τὴν δὲ ἐν αὐτοῖς μο-
 τῶν δυνάμεων ὑγροῦ, ξη- ναρχίαν νόσου ποιητικῆν.
 ροῦ, θερμοῦ, ψυχροῦ, Alcm. fr. 28. Vid. M. A.

morbos pariunt; multae idcirco sunt morborum species, et multiplex quoque eorum est curatio. Ego sane aequum puto eum, qui dicat hominem solum sanguinem esse, nec quidquam aliud, ostendere ipsum neque speciem mutare, neque omnigenum fieri; sed vel aliquam anni tempestatem, vel hominis aetatem, in qua sanguinem solum in homine inesse appareat; consentaneum enim est unam esse tempestatem, qua sanguinem solum in homine inesse appareat; idem dico de eo qui pituitam, et de eo qui bilem solam homini inesse dicit. Enimvero quaecunque ego hominem esse dixerō, ea et lege et natura, tum

φλέγμα εἶναι] Quaedam exempl. addunt μόνον; ἐφ' ἑωυτοῦ correxi pro ἐν ἑωυτῷ, quod pleraque habent. Exempl. Cif. quae notavit S. Karsten in *Parm.* p. 99. Eodem modo ap. Hippoc. *Epid.* I. 3. οὐ γὰρ μόνον αὐτὸς ἐφ' ἑωυτοῦ τοιοῦτός ἐστιν. Post φλέγμα εἶναι Chart. et Mack. addunt τὸν ἄνθρωπον et Gal. μόνον τὸν ἄνθρωπον, quod nisi addatur. subintelligatur tamen.

ταῦτ' εἶόντα] Cod. Med. habet τὰ αὐτά. Pro ὁμοία Gal. habet ὁμοίως.

Unna. l. l. cf. supra p. 31.

δεικνύναι — μὴ μεταλλάσσοντα — μηδὲ γίγνεσθαι] Offendis h. l.

primum duplicem constructionem verbi δεικνύναι cum participio (μεταλλάσσοντα) et cum infinitivo (γίγνεσθαι); por-

τος, καὶ γέροντος, καὶ τῆς ὥρης εὐούσης καὶ ψυχρῆς
καὶ θερμῆς, καὶ τεκμήρια παρέξω, καὶ ἀνάγκας ἀπο-
φανῶ, δι' ἃς ἕκαστον αὐξεται τε καὶ φθίνει ἐν τῷ
σώματι.

Κεφάλαιον β'.

6. Πρῶτον μὲν οὖν ἀνάγκη τὴν γένεσιν γίνεσθαι
μὴ ἀφ' ἑνός· πῶς γὰρ ἐν γ' ἐὼν τί γεννήσειεν ἄλλο,

αὐξεται] αὐξάνεται habet Imp. Samb.

6. τὴν γένεσιν] αὐτέου perperam addiderunt Chart. et
Mack., quasi spectaretur ἡ τοῦ ἀνθρώπου γένεσις. Αὐτέου
expungi malim; loquitur enim de γενέσει tanquam ge-
nere, cui hominis procreatio ut species sponte subjun-
gitur, prouti scriptor ipse significat initio § 7: ἀνάγκη

ro vox αὐτὸν ad ἀνθρώπον re-
ferenda, pro qua exspectan-
dum videatur αὐτὸ—μὴ με-
ταλλάσσει, nempe τὸ αἷμα.

καὶ κατὰ τὸν νόμον,
καὶ κατὰ τὴν φύσιν] Recte
Galenus τὸ κατὰ τὸν νό-
μον explicat τὸ πρὸς τῶν ἀν-
θρώπων νομιζόμενόν τε καὶ

δοξαζόμενον, et τὸ κατὰ τὴν
φύσιν τὸ κατ' αὐτὴν τῶν
πραγμάτων τὴν ἀλήθειαν.

Discrimen illud inter τὸν νόμον
et τὴν φύσιν quam frequenter
usurpatum sit Socratis aetate
tam a physicis quam a so-
phistis e Platone maxime
apparet. Notum sophistas,

in juvene, tum in sene, tempore frigido aequè ac calido, semper similia esse demonstrabo, atque indicia proferam et causas necessarias ostendam, quibus unumquodque in corpore augetur et minuitur.

Caput II.

Quid de hominis ortu et interitu statuendum sit, exponitur.

6. **P**rimum igitur necesse est generationem non ab uno fieri; quomodo enim, unum quum

ποιῶν κ. τ. λ.

πῶς γὰρ ἐν γένον, τὶ κ. τ. λ.] Chart. et alii post τὶ distinguunt, Gal. L. I. de Elem. πῶς γὰρ ἂν ἐν γε ὄν, ἄλλοτε γενήσκειν, εἰ μὴ τινι μιχθεῖν ἄλλω. Ald. πῶς γὰρ ἂν ἐν γένον. Cod. Med. legit πῶς γὰρ ἐν γε ὄντα γενήσκειν. Pro εἰ μὴ τινι Ald. εἰ μὴ τι.

virtutis vim et rationem tol-
lentes, docuisse ea, quae justa
et honesta habentur, non
per se — φύσει, natura —
justa et honesta esse, sed lege
quadam et conventionē. Plat.
Gorg. p. 482. E. ἂ φύσει μὲν
οὐκ ἔστε καλά, νόμῳ δέ. Cf.
Stallb. ad. h. l.

6. πῶς γὰρ ἐν γένον]
Ad haec verba in marg. Cod.
Flor. ascholiasta haec notantur:
παριστᾶ ὡς οὐχ ἐν ὁ ἄνθρω-
πος· εἰ γὰρ ἐν ἦν, εἰ μὴ
ἐμίγνυτο ἑτέρῳ, πῶς ἂν ἐγέννα·
οὐδὲ γὰρ ὁ σίτος ἕτερον ἂν
γενήσκει σίτον, εἰ μὴ συμ-
μιχθεῖν τῇ γῆ· καὶ ὅτι τὰ

εἰ μὴ τινι μιχθείη; Ἔπειτα οὐδέ, ἂν μὴ ὁμόφυλα
 εἶντα μίσηται, καὶ τὴν αὐτὴν ἔχοντα δύνανται γεν-
 νᾶ, οὐδ' ἂν ταῦτα ἡμῖν συντελείοιτο καὶ πάλιν,

μίσηται] Alii μίγνυται.

ἔπειτα οὐδέ, ἂν] Pleraque Exempl. vitiose post ἔπειτα
 distinguunt: ἔπειτα, οὐδὲ ἂν.

ὁμόφυλα καὶ τὴν αὐτὴν ἔχοντα
 δύνανται μιγνύμενα γέννωσι
 ὅταν γὰρ αἱ τέσσαρες ποιότη-
 τες, εἰ κατὰ τὸ θερμὸν, καὶ
 τὸ ψυχρὸν, ἐπὶ τὸ ξηρὸν, καὶ
 τὸ ὑγρὸν μετρίως ἐν τῷ σπέρ-
 ματι τῷ ἀνδρῶν, καὶ τῷ γυ-
 ναικίῳ ἔχωσιν, ὡσαύτως δὲ
 μετρίως κατὰ τε τὸ ποσόν, καὶ
 τὸ πυκνόν, καὶ τὸ ἀραιὸν ἔχω-
 σι* τότε καὶ ἡ σύλληψις γίγνε-
 ται ὅταν δὲ τι τούτων ἄμε-
 τρον, τότε οὐδὲ σύλληψις γί-
 γνεται, quae glossa satis bene
 auctoris nostri de generatione
 explicat sententiam. Simili de-
 monstratione alio sensu usi
 sunt Eleatici ad probandum
 unum esse quodcumque est.
 cf. Aristot. Lib. de Xenoph.,
 Mel. et Gorg. C. 3.

ἔπειτα οὐδέ, ἂν μὴ
 ὁμόφυλα] In hujus loci lec-
 tione omnes haeserunt inter-
 pretes. Sic legit Galen: ἔπει-
 τα, οὐδέ, ἂν μὴ ὁμόφυλα εἶντα
 μίσηται, καὶ τὴν αὐτὴν ἔχοντα
 δύνανται, γεννᾶ, οὐδ' ἂν τὰ
 αὐτὰ ἡμῖν συντελείοιτο, h. e.
 deinde, quae miscentur nisi
 ejusdem sint generis can-
 demque facultatem habeant,
 neque generant neque similia
 (parentibus) nobis efficiun-
 tur, quod manifestum fieri
 inquit in diversi generis ani-
 malium generatione, quemad-
 modum in equis et asinis,
 vulpibus et canibus; nam ex
 horum mixtione generari ani-
 mal, veluti ex duobus mixtum:
 quae vero naturam habent val-

sit, aliud quid generare possit, nisi cum aliquo misceatur? Deinde, nisi cognata genere inter se misceantur, eandemque vim habentia gignant,

ταῦτα ἡμῖν συντελείοιτο] Pro ταῦτα omnes legunt sive ταυτά sive τὰ αὐτά, Heurnio excepto. Pro συντελείοιτο Mss. Reg. Vind. legit συνέλλοιτο. Chart. συντελείοιτο.

de diversam, si misceantur, nunquam generare aliquid posse. Patere porro ait Galen. ultima sententiae verba οὐδ' ἂν τὰ αὐτά ἡμῖν ξυντελείοιτο labem suscepisse, atque ita ea interpretatus est: καὶ μὴ ὁμοιοδῆς ἢ τὸ μιγνόμενον ζῶον ἕτερον ἑτέρῳ, κοινωνίαν δὴ τινα τῆς φύσεως εἶναι· οὐ γὰρ ἂν τὰ αὐτά ἡμῖν συντελείοιτο, τοῦτ' ἔστιν, οὐκ ἂν γένεσις ἐκ τῆς συνόδου γένοιτο, ζῶου τοῖς γεννήσασιν ὁμοίου. Si vero post ἔπειτα οὐδὲ minimam distinctionem ponamus, et pro ταῦτα sive τὰ αὐτά legamus ταῦτα, sensus evadet multo lucidior; loci interpretatio haec erit: deinde, si non cognata genere (μὴ ὁμόφυλα) inter se

misceantur, nec eandem vim habentia (καὶ [μὴ e prioribus repetendum] τὴν αὐτὴν ἔχοντα δύναμιν) procreent (γεννᾶ), ne haec quidem (ταῦτα scil. τὸ μίσγασθαι καὶ τὸ γεννᾶν, sive ἡ μῖξις καὶ ἡ γέννησις) effectum haberent, sed irrita essent. scil. οὐδὲ in principio positum, et in fine repetitum, copulandum est, idemque valet quod simplex negatio; v. c. apud Hom. II. II. v. 22. οὐδὲ γὰρ οὐδέ κεν αὐτὸς ὑπέκφυγε κῆρα μέλαιναν, ap. Thucyd. I. 123. ἀλλ' οὐδ' ὧς οὐδὲ τῶν Εἰλώτων μηνυταῖς τισι πιστεύσαντες ἠξίωσαν κ. τ. λ. Saepe etiam τὸ οὐδὲ sequitur simplex οὐ. v. c. ap. Plat. Rep. IV. p. 426. B.

εἰ μὴ τὸ θερμὸν τῷ ψυχρῷ, καὶ τὸ ξηρὸν τῷ ὑγρῷ μετρίως πρὸς ἄλληλα ἔξει καὶ ἴσως, ἀλλὰ θάτερον θατέρου πολὺ προέξει, καὶ τὸ ἰσχυρότερον τοῦ ἀσθενεστεροῦ, ἢ γένεσις οὐκ ἂν γένοιτο· ὥστε πῶς εἰκὸς ἀφ' ἐνός τι γεννηθῆναι, ὅτε γε οὐδ' ἀπὸ τῶν πλειονῶν γεννᾶται, ἢ μὴ τύχη καλῶς ἔχοντα τῆς κρήσιος τῆς πρὸς ἄλληλα;

καὶ πάλιν, εἰ μὴ] καὶ πάλιν abest in Cod. Med., sequitur εἰ γὰρ μὴ.

θάτερον θατέρου] Cod. Med. habet τὸ ἕτερον τοῦ ἕτερου.

οὐδ' ἂν ἡ πόλις ἄρα, ὅπερ ἄρτι ἐλέγομεν, ὅλη τοιοῦτον ποιῆ, οὐκ ἐπαινέσει.

εἰ μὴ τὸ θερμὸν τῷ ψυχρῷ, κ. τ. λ.] Eadem annuit Plato: οὐ σμικρὰν τέχνην εἶναι καθ' ἣν ἐπίσταται τις ζευγνύει τοὺς ὁμόλογον κρᾶσιν ἔχοντας εἰς γένεσιν, ἀνδρας τε καὶ γυναῖκας, atque Hippoc. Aph. v. 62. ὁκόσαι ψυχράς καὶ πυκνάς τὰς μήτρας ἔχουσιν οὐ κνίσκουσι, καὶ ὁκόσαι καθύγρους αὐτὰς ἔχουσι,

ὁμοίως, ἀποσβέννυται γὰρ αὐτέησι ὁ γόνος· καὶ ὁκόσαι ξηράς μᾶλλον καὶ περιεσκευμένας· ἐνδητὴ γὰρ τῆς τροφῆς φθίρεται τὸ σπέρμα. ὁκόσαι δὲ ἐξ ἀμροτέρων τὴν κρήσιν ἔχουσι ξύμμετρον, αἱ τοιαῦται ἐπίτεκνον γίνονται. Caeterum eandem fere de generatione sententiam tulerunt antiqui illi philosophi, v. c. Empedocles (cf. Arist. de Gen. Anim. I. 18. IV. 1. de Part. Anim. II. 2.), Parmeni-

ne haec quidem nobis perfici queant. Praeterea, nisi calidum frigido, et siccum humido temperate et aequaliter respondeant, sed alterum alteri et valentius debiliori multum praevalcat, generatio locum habere nequit; quocirca quomodo consensaneum est ab uno aliquid generari, quum ne a pluribus quidem generetur, nisi justâ inter se temperie gaudeant?

καὶ τὸ ἰσχυρότερον] Chart. et Mack. habent pro τὸ τῷ.

ὅτε γε] Jidem ὅπου γε. Pro γεννᾶται, Gal. I. I. γίνεται et pro τῆς κρήσιος Id. τῆς πρὸς ἄλληλα κοινωνίας.

des (cf. Dio g. L. IX. 22.), alii.

καλῶς ἔχοντα τῆς κρήσιος] Ad vocabulum κρήσιος haec annotat Galen. πρῶτος ὧν ἴσμεν Ἰπποκράτης ἀπεφήνατο κεράννυσθαι τὰ στοιχεῖα, -- καὶ ταύτη διήνεγκεν Ἐμπεδοκλέους. κακείνος γάρ, ἐκ μὲν τῶν αὐτῶν στοιχείων, ὧν καὶ Ἰπποκράτης, γεγυῖναι φησὶν ἡμᾶς τε καὶ τὰ ἄλλα σώματα πάντα τὰ περὶ τὴν γῆν, οὐ μὴν κεκραμένων γε δι' ἀλλήλων, ἀλλὰ

κατὰ μικρὰ μόρια παρακειμένων τε καὶ ψαύοντων. κρᾶσις autem illa sive *mixtio* est mutatio quaedam, qua variae res naturam suam sibi impertientes novum quid efficiunt, quam ex Empedoclis sententia in rerum natura nullam esse supra p. 14 animadvertimus. Cf. S. Karsten, in *Emped.* p. 408. Caeterum genitiv. τῆς κρήσιος pendet a καλῶς ἔχοντα, ut infra § 8.

7. Ἀνάγκη τοίνυν, τῆς φύσιος τοιαύτης ὑπάρχου-
σης καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων καὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου,
μὴ ἐν εἶναι τὸν ἀνθρώπου, ἀλλ' ἕκαστον τῶν συμ-
βαλλομένων ἐς τὴν γένεσιν ἔχειν τινὰ δύναμιν ἐν τῷ
σώματι, οἷηνπερ συνεβάλλετο. καὶ πάλιν γε ἀνάγκη
ἀποχωρέειν εἰς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἕκαστον, τελευτῶντος
ἀνθρώπου, τό τε ὑγρὸν πρὸς τὸ ὑγρὸν, καὶ τὸ ξηρὸν
πρὸς τὸ ξηρὸν, καὶ τὸ θερμὸν πρὸς τὸ θερμὸν, καὶ
τὸ ψυχρὸν πρὸς τὸ ψυχρὸν. τοιαύτη δὲ καὶ τῶν ζῴων
ἐστίν ἡ φύσις καὶ τῶν ἄλλων πάντων· γίνεταί τε

7. ὑπαρχούσης] Gal. L. I. de Elem. legit εἰούσης.
τελευτῶντος ἀνθρώπου] Multa Exempl. habent τελ.
τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου.

τό τε ὑγρὸν πρὸς τὸ ὑγρὸν] Cod. Flor. habet τό τε

7. ἔχειν τινὰ δύναμιν τῶν σωμάτων, οὐδὲ γίνεταί ὅ
ἐν τῷ σώματι, οἷηνπερ τι μὴ καὶ πρόσθεν ἦν. συμ-
συνεβάλλετο] Supplendum μισγόμενα δὲ καὶ διακρινόμενα
ἔχειν τοιαύτην τινὰ δύναμιν ἀλλοιοῦται· νομιζέται δὲ παρά
ἐν τῷ σώματι, οἷηνπερ ἕκασ- τῶν ἀνθρώπων τὸ μὲν ἐξ ἄθου
τον συνεβάλλετο. ἐς φῶς ἀύξηθῆν γενέσθαι· τὸ

ἀποχωρέειν εἰς τὴν δὲ ἐκ τοῦ φάεος εἰς ἄθην μειω-
ἑαυτοῦ φύσιν ἕκαστον] θῆν ἀπολέσθαι. ὀφθαλμοῖσι δὲ
Eadem de interitu doctrina δεῖ πιστεῦσθαι μᾶλλον ἢ γνώ-
pulcre exponitur in L. I. de μησιν. ἐγὼ δὲ τάδε γνώμη ἐξη-
Diaeta p. 35. Ed. Ald. γέομαι. ζῷα γὰρ κἀκεῖνα, καὶ
ἀπόλλυται μὲν οὐδὲν ἀπάντων τάδε. καὶ οὔτε τὸ ζῷον ἀπο-

7. Quum igitur ejusmodi sit natura cum reliquorum omnium tum hominis, necesse est non unum esse hominem, sed unamquamque earum partium quae ad generationem conferunt, habere in corpore talem aliquam vim, qualem quaeque contulerit. Atque rursus necesse est moriente homine unumquodque ad sibi cognatam secedere naturam, humidum ad humidum, et siccum ad siccum, et calidum ad calidum, et frigidum ad frigidum; talis autem et animalium est natura et ceterorum omnium; ori-

ύγρὸν προσχωρῆσαι ἐς τὸ ὑγρὸν. Pro προσχωρῆσαι Mss. bibl. Vind. habet προσχωρῆτε.

πάντων] Zwing. ἀπάντων.

γίγνεται τε] Gal. I. I. γίγ. γαρ.

θάψειν οἷόν τε μὴ μετὰ πάντων· καὶ γὰρ ἀποθανεῖται, οὔτε τὸ μὴ ὄν γενέσθαι μὴ ὄντος ὄθεν παραγενήσεται· ἀλλ' αὖξεται πάντα καὶ μειοῦται ἐς τὸ μῆκιστον καὶ ἐς τὸ ἐλάχιστον, τῶν γε δυνατῶν. ὃ τι δ' ἂν διαλέγωμαι γενέσθαι καὶ τὸ ἀπολέσθαι τῶν πολλῶν εἵνεκεν ἐρμηνεύω. ταῦτα δὲ καὶ συμμίσγεσθαι καὶ διακρίνεσθαι δηλῶ. ἔχει δὲ ὡς· γινέσθαι

καὶ ἀπολέσθαι τὸ αὐτὸ· ξυμμιγῆναι καὶ διακριθῆναι τὸ αὐτὸ· γενέσθαι συμμιγῆναι τὸ αὐτὸ· ἀπολέσθαι, μειωθῆναι, διακριθῆναι τὸ αὐτὸ, ἕκαστον πρὸς πάντα, καὶ πάντα πρὸς ἕκαστον τὸ αὐτὸ· ὁ νόμος γὰρ τῆ φύσει περὶ τούτων ἐναντίος. Eam etiam attingit Xenoph. Cyr. VIII. 7, 3. διαλυομένου τοῦ ἀνθρώπου δηλᾶ ἐστὶν ἕκαστα ἀπίοντα πρὸς τὸ ὁμόφυλον,

ὁμοίως πάντα καὶ τελευτᾶ ὁμοίως πάντα· συνίσταται γὰρ αὐτέων ἢ φύσις ἀπὸ τουτέων τῶν προειρημένων πάντων, καὶ τελευτᾶ κατὰ τὰ εἰρημένα· εἰς τωυτό ὅθενπερ συνέστη ἕκαστον, ἔνταῦθα οὖν καὶ ἀπεχώρησεν.

Κεφάλαιον γ'.

8. Τὸ δὲ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐν ἑωυτῷ αἷμα καὶ φλέγμα καὶ χολήν διττήν, ἤγουν ξαυθὴν τε καὶ μέλαιναν· καὶ ταῦτά ἐστιν αὐτέω ἢ φύσις τοῦ

προειρημένων πάντων] Gal. εἰρημένων πάντων.

συνέστη] Zwing. et Corn. συνέστι. Gal. ξυνέστηκε. Caeterum haec verba aliter distinxit Ald.; καὶ τελευτᾶ κατὰ τὰ εἰρημένα εἰς τὸ ἑωυτό· ὅθενπερ συνέστη ἕκαστον ἔνταῦθα κ. τ. λ. Pleraque exemplaria distinguunt post ἕκαστον· nos sic emendavimus ut post τὰ εἰρημένα distinguamus.

πλὴν τῆς ψυχῆς, et Cic. de Senect. 22: abeunt illuc omnia, unde orta sunt.

ἐνταῦθα — ἀπεχώρησεν] Animadvertendum adverbium ἐνταῦθα saepe conjungi cum verbis *movendi*. Plat. Epist. VII. ἐμὲ δὲ ἀφι-

κόμενον ἔνταῦθα. Eandem plurimorum de rerum interitu fuisse sententiam supra saepius vidimus: cf. p. 13.

8. ἤγουν] Latinorum videlicet, hoc loco inservit explicationi τοῦ διττήν. Haec conjunctio raro occurrit ap.

untur simili ratione omnia, et simili ratione occidunt; oriuntur enim ex his quae diximus cunctis, et quo diximus modo occidunt; in idem unde conflatum est unumquodque etiam abit.

Caput III.

Quid sanitas, quid morbi sint, exploratur.

8. **C**orpus autem hominis in se sanguinem et pituitam et bilem duplicem, videlicet flavam ac nigram, continet, et haec corpus illius consti-

Pro τὰ εἰρημένα Gal. habet τὸ εἰρημένον et pro ταυτὸ ταυτό. ταυτό correxi pro τὸ εἰωτό quod vitiose habent ple-
raque exemplaria.

8. καὶ φλέγμα] Gal. I. de Atra Bile habet καὶ τὸ φλέγμα. Id. I. I. omisit ἦγουν atque pron. αὐτέω. Alii omittunt etiam διττήν.

antiquos, ut ap. Xenoph. Oec. 19. 41. διὰ ξηρότητα ἦγουν χαυνότητα. Saepe usurpatur a scholiastis Graecis, ubi vocabulum explicant, κήδομαι, ἦγουν προντίζω.

αἷμα, — φλέγμα, —
χολὴν ξανθὴν τε καὶ μέ-

λαιναν] Non difficile est determinare quid his quatuor humoribus intellexerit auctor; erraret vero qui crederet his vocabulis eandem significationem tribui debere quam hodie iis tribuant physiologi; antiqui enim illi,

σώματος, καὶ διὰ ταῦτα ἀλγείει καὶ ὑγιαίνει· ὑγιαίνει μὲν οὖν μάλιστα, ὁκόταν μετρίως ἔχη ταῦτα τῆς πρὸς ἄλληλα κρίσιός τε καὶ δυνάμιος καὶ τοῦ πλήθους,

μετρίως ἔχη ταῦτα] ταῦτα omisit Cod. Med.

chemiae plane expertes, humores tantum qualitatibus quas sensibus percipere possent, distinguebant, inter quas humoris cujusque color imprimis magnas habebat partes. E sanguinis ergo e corpore emissi coagulatione hanc humorum distributionem petitam esse quisque facile intelliget; serum nempe *χολήν ξανθὴν*, atque placentae lacte rubram partem *αἷμα* vocarunt; profundioris vero coloris huic impositae parti *χολῆς μελαίνης* nomen dederunt; *φλέγμα* tandem quod humidum sanguini inesset appellarunt; atque hac norma diversos in diversis corporis partibus secretos humores distinxerunt. Pituitam ergo intellexerunt quemcunque in corpore sive sano sive aegroto album atque aquosum

humorem, quod e variis locis quibus memoratur conjicere licet; non solum mucum, sed et lympham exsudatam, pus, atque alios ad eum referebant, unde saepe pro inflammatione adhibetur, ut refert Galen. in *Exeg.* *φλέγμα* οὐ μόνον τὸν χυμὸν τοῦτον τὸν λευκὸν καὶ ψυχρὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν φλόγωσιν δηλοῖ. Vocatur hic illic etiam sanguis albus, ut in *L. de Gland.* εἰ δὲ διατάμοις (scil. *ἀδένα, glandulas*) *αἰμορραγίῃ λάβρος*, τὸ εἶδος λευκὴ καὶ οἷον *φλέγμα*. Bileis flavae nomine, praeter bilem ipsam, quemcunque a bile flavescens humorem designarunt. Saepe hic humor *χολή* tantum dicitur, omisso vocabulo *ξανθὴ*, ut refert Galen. in *Comm. 3.* in *lib. de Acut. Diet.*: εἴθισται

tuunt, et per haec dolet et sanum est. Sanum quidem est maxime, quum haec moderatam inter se, tam potestate, quam copia, temperiem habeant,

γὰρ τοῖς ἰατροῖς χολὴν μὲν ἀπλῶς ὀνομάζειν τὴν ὠχρὰν τε καὶ ξανθὴν. τὴν μέλαιναν δὲ χολὴν ὅλον τοῦτο λέγειν, οὐχ ἀπλῶς χολὴν. Quomodo tandem bilis atra oriatur diversis locis explicat Galen. v. c. comm. VI. in Epid. VI. ἐμάθετε γὰρ τὴν γένεσιν αὐτῆς εἶναι διττὴν, ἕκ τε τοῦ παχέος αἵματος, καὶ τῆς ξανθῆς ὑπερωπτηθείσης. Saepere vero etiam alius humor significatur, ichor nempe, atque tunc ἀκριβῆς cognominatur.

καὶ ταῦτά ἐστιν αὐτέω ἢ φύσις τοῦ σώματος] Vocabulum φύσις varie in Hippocraticis scriptis usurpant animadvertit Foes. *Oec. Hipp.* s. v. φύσις. „φύσις, inquit, dicitur corporis ex quatuor humoribus temperatio et mixtio,” atque locum nostrum sic ex-

plicat: *eaque totam hominis naturam constituunt, velut elementa sub sensum cadentia, quibus animalia sanguine praedita constant.* Eandem φύσιως explicationem dedit Galen. *L. 3. de Temp.*: φύσιν ὅταν εἶπω, ὅλην τὴν οὐσίαν τε καὶ κρᾶσιν λέγω τὴν ἐκ τῶν πρώτων στοιχείων, θερμοῦ, καὶ ψυχροῦ, καὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ. Similiter apud veteres physicos.

καὶ διὰ ταῦτα ἀλγέει καὶ ὑγιαίνει] En habes primordia Pathologiae istius Humoralis, quae ab Hippocrate condita tot duravit aetates; tantum enim, ut Ciceronis verbis utar, opinio praejudicata poterat, ut etiam sine ratione valeret auctoritas. Immutata fere haec doctrina mansit usque ad Gaubii at-

καὶ μάλιστα ἦν μεμιγμένα ἢ ἀλγέει δὲ, ὁκόταν τι
 τουτέων ἔλασσον ἢ πλείον εἴη, ἢ χωρισθῆ ἐν τῷ σώματι
 καὶ μὴ μεμιγμένον ἢ τοῖσιν ξύμπασιν· ἀνάγκη γάρ,
 ὁκόταν τι τουτέων χωρισθῆ καὶ ἐφ' ἑαυτῷ στῆ, ἔνθεν
 τε ἐξέστηκεν, οὐ μόνον τοῦτο τὸ χωρίον νοσερὸν γί-
 γνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἔνθα ἂν στῆ καὶ ἐπιχυθῆ, ὑπερ-
 πιμπλάμενον ὀδύνην τε καὶ πόνον παρέχειν· καὶ γάρ
 ὁκόταν τι τουτέων ἔξω τοῦ σώματος ἐκρυῆ πλείον τοῦ

ἀλγέει δὲ κ. τ. λ.] Gal. I.I. sic legit: ἀλγέει δ' ὁκόταν
 τι τουτέων ἔλασσον ἢ πλεον ἦδη χωρισθῆ ἐν τῷ σώματι,
 καὶ μεμιγμένον ἢ τοῖσι πᾶσι, sed vitiose; ex ea tamen
 μεμιγμένον recepimus pro κεκρημένον, quod pleraque habent
 exempl.

ἀνάγκη γάρ κ. τ. λ.] Gal. I.I. paullo aliter legit:
 ἀνάγκη γάρ ὅταν τι τουτέων χωρισθῆ, καὶ ἐφ' ἑωυτοῦ στῆ,
 οὐ μόνον τοῦτο τὸ χωρίον, ἔνθεν ἐξέστη, ἐπίνοσον γίγνεται,
 ἀλλὰ καὶ ἔνθα ἂν στῆ καὶ ἐπιχυθῆ ὑπερπιμπλάμενον, ὀδυ-

que Boerhavi nostratium
 tempora.

τῆς πρὸς ἄλληλα κρή-
 σιός τε καὶ δυνάμιος καὶ
 τοῦ πλήθους] οὔσης δὲ δι-
 τῆς, inquit Galen., συμμε-
 τρίας, τῆς μὲν ἐν τῇ δυνάμει
 τῶν κεραυνυμένων, τῆς δὲ ἐν
 τῷ ποσῷ τῆς οὐσίας, ἐκατέ-

ρας ἐμνημόνευσεν Ἱπποκράτης.
 ὁκόταν μετρίως ἔχη ταυ-
 τα τῆς κρήσιος, cf. supra
 § 6. Simili ratione de sani-
 tate atque morbis disputat Ery-
 ximachus in Plat. *Symp.* p.
 188. A.

καὶ μάλιστα ἦν μεμιγ-
 μένα ἢ.] Ad haec annotat

et ea quam maxime inter se mixta sint; dolet vero, ubi horum aliquid vel parcius vel copiosius fuerit vel in corpore separatum nec reliquis omnibus mixtum sit; necesse enim est, quam aliquid horum separatum sit et per se consistat, non solum eum (unde secesserit) locum morbo affici, sed et eum ubi constitit, et in quem effusum sit, propter humoris abundantiam dolore atque labore vexari; etenim

νην τε καὶ πόνον παρέχει. Pro ἐφ' ἑαυτῷ στῆ Servinus legit ἐφ' ἑωυτοῦ μὴ στῆ; pro τοῦτο Mss. Regia τουτοί. ἐνθα ἄν.]

Eadem rejiciunt ἄν, quod margini adscripsit Zwing. ἄν στῆ καὶ rejicit Foësius. Corn. legit ἐνθα ἄν ἐπιχυθῆ. Pro ὑπερπιμπλάμενον Chart. habet ὑπερεκπιμπλάμενον, Fevreus ὑπερπληρούμενον.

καὶ γὰρ ὀκότεαν κ. τ. λ.] Aliter Gal. L. VIII. de Plac. Hipp. et Plat. καὶ γὰρ ὅταν τι τούτων ἔξω τοῦ σώματος ἐκρυῆ πλέον τοῦ ἐπιπολάζοντος, ὀδύνην παρέχει, ἢ καὶ νόσον.

Galen. ταῦτα τὴν ἀκρίβειαν σώματος ἐνδέχεται ποτε καθ' τῆς δι' ὅλων αὐτῶν κράσεως ἐν τε μῦριον οὐκ ἴσως, οὐδ' ἐνδείκνυται. κατὰ γὰρ τὴν ὁμοίως, οὐδὲ δι' ὅλων ἀλλήλοις τελείως ἀμεμπτοτάτην τοῦ σώματος διαθέσιν οὐ μόνον ἢ κεκράσθαι τοὺς χυμοὺς, ἀλλ' ὅταν γε μηδέπω σαφῶς ἐνέργεια βλάπτεται, μεμπτή μὲν συμμετρία τῶν τεσσάρων στοιχείων, ἀλλὰ καὶ ἢ δι' ὅλων ἐστὶν ἢ ὑγίεια, νόσος δὲ οὐδὲ κρίσις ἀκριβοῦται. κατὰ δὲ δέπω.

ἐπιχυθῆ] ἐπιχέειν h. e.

ἐπιπολάζοντος, ὀδύνη παρέχει ἢ κένωσις· ἦν ταῦτα πάλιν ποιήσεται εἴσω τὴν κένωσιν καὶ τὴν μετάστασιν καὶ τὴν ἀπόκρισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων, πολλὴ αὐτέῳ ἀνάγκη διπλὴν τὴν ὀδύνην παρέχειν κατὰ τὰ εἰρημένα, ἔνθεν τε ἐξέστη καὶ ἔνθα ὑπερέβαλεν.

Κεφάλαιον δ'.

9. Εἶπον δὴ, ἃ ἂν φήσω τὸν ἄνθρωπον εἶναι, ἀποφαίνεин ἀεὶ ταῦτα εὐόντα, καὶ κατὰ νόμον καὶ

ἦν ταῦτα πάλιν κ. τ. λ.] Ter varie hunc locum legit Gal.; comm. ad h. 1. ἦν τ' αὔθις εἴσω ποιήσεται τὴν κέν.; l. de Atr. Bil. ἦν τ' αὐ πάλιν εἴσω ποιήσεται τὴν κένωσιν; pro αὐτέῳ αὐτὸ et pro ἔνθα ἔνθεν, atq. L. VIII de Plac. Hipp. et Plat. ἦν τ' αὔθις εἴσω ποιήσεται τὴν κίνησιν, et

superinfundere, ut ap. Xenoph. Oec. 17. 12. ἰλύος ἐπιπόλαζον proprie est id quod supernatat: Galen. vero ἐπιχυθείσεις.

ὑπερπιμπλάμενον — explicat τὸ πλεόναζον, ita ut κένωσιν] Idem munus medicinae tribuit Eryximachus in πλεῖον τοῦ ἐπιπολάζοντος significet amplius quam Plat. Symp. p. 186 C. ἔστι redundet. Idem τὸ ἐπιπόλαζον etiam pro τὸ μὴ κραμένον ἅπασι τοῖς ἄλλοις γὰρ ἰατρικὴ ἐπιστήμη τῶν λάζον etiam pro τὸ μὴ κραμένον ἅπασι τοῖς ἄλλοις τοῦ σώματος ἐρωτικῶν πρὸς

cum quid horum praeter id quod superfluat extra corpus effundatur, evacuatio dolorem praebet; contra si haec introrsum evacuationem et translationem et ab aliis secretionem fecerint, e praedictis patet duplicem oriri debere dolorem, et ibi unde secesserit, et ubi exsuperet.

Caput IV.

Hominem e sanguine, pituita, bile flava et bile atra constare, demonstratur.

9. **D**ixi sane quaecunque hominem esse affirmavero, ea me demonstraturum semper eadem esse

ἐνθα τε ἐξέστη, καὶ ὅθεν ὑπερέβαλεν. Cod. Flor. pro ἦν ταῦτα habet ἢ ἦν ταῦτα. Pro ποιήσεται quidam Codd. habent ποιήσεται.

9. εἶπον δὲ] Gal. δὲ. Ald. post ἀσι comma ponit.

κατὰ νόμον] Quidam Codd. et Ald. κατὰ τὸν νόμον.

sumi posse animadvertit; etiam occurrit *Epid. I.* πολὺς μὲν οὖν καὶ μάλιστα ὁ χυμὸς οὗτος ἐπεπόλασεν.

καὶ τὴν μετástασιν καὶ τὴν ἀπόκρισιν] Vocc. μετástασεις et ἀπόκρισις saepe in Hipp. scriptis occurrunt, atque variis gaudent

significationibus, de quibus vid. in Foes. *Oec. Hipp.* hh. vv. Hoc l. μετástασεις humorum in alias corporis partes transpositionem, ἀπόκρισις vero horum secretionem vel separationem indicat.

9. ἀσι] h. e. ut auctor

κατὰ φύσιν φημί δὴ, εἶναι αἷμα καὶ φλέγμα καὶ
 χολήν ξανθὴν τε καὶ μελαιναν, καὶ τούτων πρῶτον
 μὲν κατὰ νόμον τὰ ὀνόματα διωρίσθαι φημί, καὶ οὐ-
 δὲνι αὐτέων τωὐτὸ οὔνομα εἶναι· ἔπειτα τὰς ιδέας
 κατὰ φύσιν κεχωρίσθαι, καὶ οὔτε τὸ φλέγμα οὐδὲν
 εἰκέναι τῷ αἵματι, οὔτε τὸ αἷμα τῇ χολῇ, οὔτε τὴν
 χολήν τῷ φλέγματι. Πῶς γὰρ ἂν εἰκότα εἶη ταῦτα
 ἀλλήλοισιν, ὧν οὔτε τὰ χρώματα ὅμοια φαίνεται προ-
 σορώμενα, οὔτε τῇ χειρὶ φαίνονται ὅμοια δοκέει εἶναι;
 οὔτε γὰρ θερμὰ ὁμοίως ἐστὶν οὔτε ψυχρὰ οὔτε ξηρὰ
 οὔτε ὑγρὰ· ἀνάγκη τοίνυν ὅτι τοσοῦτον διήλλακται ἀλ-
 λήλων τὴν ιδέην τε καὶ τὴν δύναμιν, μὴ ἔν αὐτὰ
 εἶναι, εἴπερ μὴ πῦρ τε καὶ ὕδωρ ταυτὸν ἐστί.

τὰ ὀνόματα] Mack. καὶ τὰ ὀνόμ.

διωρίσθαι] Ald. διωρίσθαι. Gal. διηρεῖσθαι.

ἔπειτα τὰς ιδέας κατὰ φύσιν] Cod. Flor. habet
 ἔπειτα κατὰ φύσιν καὶ τὰς ιδέας. pro οὐδὲν Ald. οὔθεν.

φαίνονται] Sic legunt plerique. Gal. φανούση. Cod. Med.
 φαυόμενα, quem secuti sunt Chart. et Mack. Quum vero non

ipse circumscribit § 5. s. f. explicuimus ιδέαν *speciem*
 καὶ νέου ἔοντος ἀνθρώπου, et *formam*: nunc auctor ipse
 καὶ γέροντος, καὶ τῆς ὄρης explicat dicens: καὶ οὔτε τὸ
 εἰούσης καὶ ψυχρῆς καὶ θερμῆς. φλέγμα οὐδὲν εἰκέναι τῷ

τὰς ιδέας] supra p. 82 αἵματι, οὔτε κ. τ. λ. —

et lege et natura; dico ergo sanguinem esse et pituitam, et bilem flavam et nigram; atque horum quidem nomina primum consuetudine distincta esse dico, nec ulli horum idem esse nomen; deinde species natura distinctas esse, et nec pituitam similem esse sanguini, nec sanguinem bili, nec bilem pituitae. Quo enim modo haec inter se similia forent, quorum neque colores conspicientibus similes apparent, nec quae manu tangenti similia esse videntur? neque enim aequae calida sunt nec frigida, nec sicca nec humida; necesse igitur est, quum forma atque natura tantopere inter se differant, ea non unum esse, nisi ignis et aqua idem sint.

ad τῆ χειρὶ, sed ad subintell. ἀνθρώπων referendum sit, non est quod hanc illamve lectionem substituamus.

ἀνάγκη τοίνυν ὅτι] quidam Codices ὅτι.

καὶ ὕδωρ ταύτων ἐστὶ] Sic plerique Codd. Nonnulli, quos secuti sunt Mack. et Chart., ἐν καὶ ταύτων.

οὔτε τὰ χρώματα ὅμοια —, ergo ad ἰδίαν refert ipse
 οὔτε τῆ χειρὶ ψαύοντι —, auctor.
 οὔτε γὰρ θερμὰ ὁμοίως ἐστίν, οὔτε ψυχρά, οὔτε ξηρὰ, οὔτε ὑγρά; haec omnia ὅμοια φαίνεται προσορώμενα, οὔτε τῆ χειρὶ ψαύοντι ὅμοια δοκέει

10. Γνοίης δ' ἂν τοῖσδε, ὅτι οὐχ ἔν ταῦτα πάντα ἐστίν, ἀλλ' ἕκαστον αὐτέων ἔχει δύναμιν τε καὶ φύσιν τὴν ἐωυτέου· ἦν γὰρ τινι διδῶς ἀνθρώπῳ φάρμακον ὃ τι φλέγμα ἄγει, ἐμέεται σοι φλέγμα, καὶ ἦν διδῶς φάρμακον ὃ τι χολὴν ἄγει, ἐμέεται σοι χολὴν· κατὰ ταῦτά δὲ καὶ χολὴν μέλαιναν καθαίρει, ἦν διδῶς φάρμακον ὃ τι χολὴν μέλαιναν ἄγει· καὶ ἦν τρώσης αὐτέῳ τοῦ σώματος μέρος τι, ὥστε τραῦμα γενέσθαι, ῥηήσεται αὐτέῳ αἷμα· καὶ ταῦτα ποιήσει σοι

10. πάντα ἐστίν κ. τ. λ.] Cod. Med. habet πάντα ἐστίν, ἀλλὰ ἔχει δύναμιν τε καὶ φύσιν τὴν αὐτὴν ἕκαστον. εἰ γὰρ τινι διδῶς ἀνθρώπῳ —, ἀπειμῆται. Pro τίνι διδῶς Gal. L. 2 de Elem. legit τοι δῶς, alii διδοίης, quos secuti sunt Chart. et Mack., et pro ἐμέεται, quod plerique habent Codd., iidem legunt ἀπειμῆται, quum paullo post verbo simplici utantur.

καὶ ἦν διδῶς] Mack. Galenum secutus legit δοίης.

εἶναι]. Animadvertendum δὲ κατ' ἐν h. l. de reliquorum sensuum, ut manuum, perceptione, φαίνεσθαι de oculorum conspectu usurpari. Differentia vero utriusque vocis quam Zeun. ad Viger. V. 13. 1. constituit, quasi hoc spectaret id quod revera est, illud vero quod tantum speciem veri habet, h. l. fru-

stra quaeritur. Xenoph. Cyr.

I. 2. 16. φύσης μεστὸς φαίνεσθαι. Id. l. l. I. 5. 7. τὸ δόξαι τῶν ἀλλοτριῶν ἐπίεσθαι.

10. φάρμακον, ὅτι φλέγμα ἄγει] Talia remedia pituitae evacuationem promoventia multa citantur in scriptis Hippocraticis, e. g. in libro de *Morb. Mulieb.* s. f., de *Affect. Intern.* et de

10. Cognoscas autem ex his non unum esse haec omnia, sed suam quodque ipsorum et vim et naturam habere: si enim alicui homini des medicamentum quod pituitam educit, pituitam tibi vomit, et si des medicamentum quod bilem educit, evomit tibi bilem; eadem quoque ratione bile atra purgatur, medicamentum si des quod bilem atram educit; atque si ipsi aliquam corporis partem sauciaris ita ut vulnus fiat, effluet ipsi sanguis; at-

κατὰ ταῦτά] Quidam Codd. ταῦτα. Zwing. ταύτην, et pro διδῶς Gal. θῶς.

καὶ ἣν τρώσης αὐτέῳ] Gal. L. VIII. de Plac. Hipp. et Plat. legit καὶ ἣν τρώσης αὐ αὐτοῦ σώματος μέρος τι, ὥστε ἔλκος γενέσθαι, idem vero L. 2 de Elem., καὶ ἣν τρώσης αὐτου τι τοῦ σώματος, ὡς τὸ ἔλκος γιγνέσθαι. Quaedam exemplaria, uti Foëss., καὶ ἣν τρώσης αὐτόν.

Nat. Mulieb.; in iisdem libris referuntur remedia bilem flavam et bilem atram ducentia.

ἐμέεται σοι φλέγμα — χολήν] ἐμέεται, praes. Neque offendet quod auctor tempora variet hoc loco ponens praes. ἐμέεται, dum in sequentibus utatur futuro, τρώσης, ῥύησεται.

καθαίρει] Animadverten-

dum καθαίρειν, *purgare* ap. Hipp. usurpari de omni purgatione tam ἄνω quam κάτω, in genere de omni excretionē, dum nostris temporibus Cathartica quae vocantur medicamenta ea dicuntur quae alvum tantum ducunt. τρώσης — ὥστε τραῦμα γενέσθαι est pleonasmus qui redolere videtur

πάντα πᾶσαν ἡμέρην τε καὶ νύκτα, καὶ χειμῶνός τε καὶ θέρος, μέχρις ἂν δυνατός ἦ τὸ πνεῦμα ἔλκειν εἰς ἑωυτὸν καὶ πάλιν μεθιέναι· δυνατός δὲ ἔσται, ἔστ' ἂν [τινος τουτέων στερηθῆ τῶν ξυγγεγονότων] ξυγγέγονε δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα· πῶς γὰρ οὐ ξυγγέγονε; πρῶτον μὲν φανερός ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ἔχων ἐν ἑωυτῷ ταῦτα πάντα αἰεί, ἕως ἂν ζῆ· ἔπειτα γέγονεν ἐξ ἀνθρώπου ταῦτα πάντα ἔχοντας· ἔπειτα τέθραπται ἐν ἀνθρώπῳ ταῦτα πάντα ἔχοντι, ὅσα ἐγὼ γε νῦν φημί τε καὶ ἀποδείκνυμι.

11. Οἱ δὲ λέγοντες ὡς ἔν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος,

πᾶσαν ἡμέρην τε καὶ νύκτα] τε quaedam omittunt. Gal. L. 2. de Elem. πάση ἡμέρῃ καὶ νυκτί, et pro χειμῶνός τε καὶ θέρος idem L. VIII. de Plac. Hipp. et Plat. habet χειμῶνα καὶ θέρος. Vulgata lectio aptior.

καὶ πάλιν μεθιέναι· δυνατός δὲ ἔσται] Varie haec distinguuntur. Imp. Samb. habet μεθιέναι εἰ δυνατός ἔσται. Cod. Flor. μεθίεται εἰ δυνατός ἔσται. Quaedam Exempl. καὶ δυνατός ἔσται ἔστ' ἂν τινος. Gal. μεθίεται εἰ δυνατός ἔσται.

antiqui simplicitatem sermonis.

καὶ ταῦτα ποιήσει σοὶ πάντα] scil. σώματα. ποιεῖν refertur ad πάθη, quae modo significavit, ἐμέται, rell.

ἔστ' ἂν τινος] Ad τινός haec notat Galen: βούλεται

γὰρ οὐ μόνον ὅταν αἵματος στερηθῆ τὸ ζῶον ἀποθνήσκειν, ἀλλὰ καὶ φλέγματος, ἢ ξανθῆς, ἢ μελαινῆς χολῆς.

γέγονε — τέθραπται]

Haec verba retuli non ad praecedens subjectum ἄνθρωπον, uti omnes fecerunt interpre-

que haec tibi facient omnia quavis die et nocte, tam hieme quam aestate, quamdiu homo spiritum ducere vicissimque reddere valebit; id autem facere poterit quoad aliquo eorum quae coaluerunt privatus fuerit; haec autem sunt ea quae diximus; quidni enim coaluissent? primum quidem manifestum est, hominem ista omnia semper in se continere, quoad vivit; deinde tum nascuntur ex homine haec omnia in se habente, tum increscunt in homine haec omnia in se habente, ea quae ego nunc assevero atque demonstro.

II. Qui vero unum esse hominem asserunt,

Ald. et alii haec verba prorsus omittunt.

πῶς γὰρ] γὰρ quidam omittunt.

πρῶτον μὲν φανερός ἐστιν] Gal. πρῶτον μὲν γάρ. Nonnulli Codd. φανερώς et φανερόν, alii omittunt articulum ὀ ante ἄνθρ.

ὅκῳσα ἔγω γε νῦν φημί] Gal. ὅποσα φημί τε.

11. ὁ ἄνθρωπος] Nonnulli articulum omittunt.

tes, sed ad subjectum sequens ὅκῳσα ἔγω γε κ. τ. λ., scil. quatuor illos humores, nam postquam dixit in homine illa omnia inesse, supervacuum est animadvertere unde natus est homo. Vitiose ideo locum explicat Heurn.: »Itaque jam

ut homo evasit habet haec quatuor; praeterea cum gignetur patre et matre, ex his ortum atque incrementa ducit».

11. ὑπερκαθάρσεις] ὑπερκαθάρσεις est nimia atque immodica purgatio: Hipp. Aph. V. 4. ἐπὶ ὑπερ-

δοκέουσί μοι ταύτη τῇ γνώμῃ κεχρηῆσθαι ὀρέοντες τοὺς πίνοντας τὰ φάρμακα καὶ ἀπολλυμένους ἐν τῆσιν ὑπερκαθάρσει, τοὺς μὲν χολὴν ἐμέοντας, τοὺς δὲ τινας φλέγμα, τοῦτο ἕκαστου αὐτέων ἐνόμισαν εἶναι τὸν ἄνθρωπον, ὃ τι καθαιρόμενον εἶδον αὐτὸν ἀποθανόντα· καὶ οἱ τὸ αἷμα φάντες εἶναι τὸν ἄνθρωπον, τῇ αὐτῇ γνώμῃ χρέονται ὀρέοντες ἀποσφαζομένους τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸ αἷμα ῥέον ἐκ τοῦ σώματος, τοῦτο νομίζουσιν εἶναι τὴν ψυχὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· καὶ μαρτυροῖσι τούτοις πάντες χρέονται ἐν τοῖσι λόγοισι. καὶ τοι πρῶτον μὲν ἐν τῆσιν ὑπερκαθάρσεισιν οὐδεὶς πω

ὀρέοντες τοὺς πίνοντας] Gal. L. VIII. de Plac. Hipp. et Plat. hunc locum paullo aliter legit: ὀρῶντες τοὺς πίνοντας ἀνθρώπους τὰ φάρμακα ἀπολλυμένους ἐν τῆσι καθάρσει. Id. paullo ante pro κεχρηῆσθαι habet χρηῆσθαι. Cod. Flor. etiam pro ὑπερκαθάρσει legit καθάρσει.

καθαιρόμενον εἶδον αὐτόν] Chart. καθ. αὐτόν, εἶδον. τὸ αἷμα ῥέον] Gal. καταρρέον.

καθάρσει σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγεγόμενος, κακόν. Ne putetis ap. veteres medicos more receptum fuisse nimis purgationibus uti, vetant quae movent auctores LL. de Medic. Purg. αἴσχροα γὰρ ξύμφορα φάρμακον (καθαρτικόν) δόντα ἀνθρώπῳ, αποκτείναι, et de

Affect. : ὅσα δὲ καθαίρει τῶν φαρμάκων χολὴν ἢ φλέγμα, ἐν τούτοις οἱ κίνδυνοι γίνονται, καὶ αἱ αἰτίαι τοῖσι θεραπεύουσι φυλάττεσθαι οὖν χρὴ τὰ μάλιστα. Nimias purgationes quoque improbat Plut. de Tuenda Sanitate. ed. Xyl. II. p. 134. D.

hoc usi esse argumento mihi videntur: quum enim vidissent eorum qui medicamenta hausissent et nimis purgationibus interiissent, alios bilem vomuisse, alios pituitam, horum unumquodque hominem esse existimabant, cujus purgatione eum intereuntem vidissent; et qui sanguinem esse hominem asserunt, eodem utuntur argumento; videntes hominibus qui jugulantur sanguinem e corpore fluentem, hunc putabant hominis esse animam; atque his testimoniis omnes utuntur in orationibus: attamen primum in nimis purgationibus nullus un-

τὴν ψυχὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ κ. τ. λ.] Gal. τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων, καὶ μαρτυροῦσι τούτοισι χρωῶνται, ommissa πάντες.

καὶ τοι πρῶτον] Ald. καὶ πρότερον. Pro οὐθεὶς Chart. οὐδεὶς, Servinus, quem secutus est Mack. οὐχ εἷς. Pro πω nonnulli πον. Pro χολὴν μόνον Gal. μόνην.

τὸ αἷμα ῥέον— τοῦτο— τὴν ψυχὴν] Eos qui animam in sanguine inesse stantuebant, memorat Aristot. *de Anim.* I. 2. Ἄλλοι δὲ αἷμα (ράσκουσιν εἶναι τὴν ψυχὴν), καθάπερ Κριτίας, τὸ αἰσθάνεσθαι τῆς ψυχῆς οἰκειότατον ὑπολαμβάνοντες, τοῦτο

δὲ ὑπάρχειν διὰ τὴν τοῦ αἵματος φύσιν, Cf. S. Karsten. *Emped.* p. 495. Hanc antiquitus vulgatam fuisse sententiam, probant Virgiliiana illa in *Aen.* IV. 349.

Purpuream vomit ille animam; et cum sanguine mixta Vina refert moriens.

ἀπέθανε χολήν μόνον καθαροίς· ἀλλ' ὁκόταν τις πῆ φάρμακον ὃ τι χολήν ἄγει, πρῶτον μὲν χολήν ἐμέει, ἔπειτα δὲ φλέγμα· ἔπειτα δὲ ἐπὶ τῇ χολῇ ἐμέουσι χολήν μελαιναν ἀναγκαζόμενοι· τελευτῶντες δὲ καὶ αἷμα ἐμέουσι καθαρὸν· τὰ αὐτὰ δὲ πάσχουσι καὶ ὑπὸ τῶν φαρμάκων τῶν τὸ φλέγμα ἀγόντων· πρῶτον μὲν γὰρ φλέγμα ἐμέουσιν, ἔπειτα χολήν ξανθὴν, ἔπειτα μελαιναν, τελευτῶντες δὲ αἷμα καθαρὸν, καὶ ἐν τῷδε ἀποθνήσκουσιν· τὸ γὰρ φάρμακον, ὁκόταν ἐσελθῇ

πρῶτον μὲν χολήν ἐμέει] Chart. πρῶτον τὴν χολήν. Pro ἐμέει quidam Codd. ἐμέσει.

ἔπειτα δὲ ἐπὶ τῇ χολῇ] Gal. L. 2. de Elem. legit: ἔπειτα δὲ ἐπὶ τούτοις χολήν ἐμέουσι μελαιναν* τελευτῶντες

οὐθεῖς] Dorice et Aeolice dictum pro οὐδεῖς; rarius ap. Hipp., saepius vero ap. Arist. et Xenoph.. Quum autem plurimi habeant codd., nos etiam οὐθεῖς recepimus. Cf. Matth. § 137.

ὁκόταν τις πῆ—ἐμέει,— ἔπειτα ἐμέουσι κ. τ. λ.] Sexcenties ap. veteres hanc constructionem offendes, qua, praecedente τίς, in altero membro sequitur verbum plurali numero Plat. Me-

nev. p. 242. D. εἴ τις ἄρα ἠμφασβήτει, ὡς ἐν τῷ προτέρῳ πολέμῳ τῷ πρὸς τοὺς βαρβάρους ἄλλοι τινὲς εἶεν ἀμείνους Ἀθηναίων, οὐκ ἀληθῆ ἀμφισβητοῖεν. De Repl. I. p. 344. B. ἐπειδὴ δὲ τις πρὸς τοῖς τῶν πολιτῶν χρήμασι καὶ αὐτοὺς ἀνδραποδισάμενος δουλώσεται, ἀντὶ τούτων τῶν αἰσχυρῶν ὀνομάτων εὐθαίμονες καὶ μακάριοι κέκληνται. Cf. quae attulit Stallb. ad Plat.

quam mortuus est sola purgatus bile; sed quum quis biberit medicamentum quod bilem ducat, primum quidem bilem vomit, deinde vero pituitam; post vero vi coacti post bilem (flavam) vomunt bilem nigram; tandem vero etiam sanguinem purum vomunt; eadem patiuntur e medicamentis quae pituitam ducunt; primum enim pituitam vomunt, deinde bilem flavam, postea nigram, tandem vero sanguinem purum, atque in eo moriuntur. Medica-

δ' αἷμα καθαρὸν, ubi ἀναγκαζόμενοι omittitur. Cod. Med. etiam pro καὶ αἷμα legit αἷμα.

καὶ ἐν τῷ δέ] Gal. καὶ ἐν τῷ ἐφ' ᾧ.

Phileb. p. 43. B.

φάρμακον, ὃ τι χολὴν ἄγει, κ. τ. λ.] Eadem medicamentorum purgantium divisio in cholagoga atque phlegmagoga invenitur in libro qui etiam inter Hipp. exstat *De Medic. purg.*

ἐμέουσι χολὴν μέλαιναν ἀναγκαζόμενοι] In hypercatharsi enim ab uno pharmaco ita irritatur natura, ut reliqua continere nequeat. *Heurn.* ἀναγκαζόμενοι,

h. e. violentius irritati, et quasi invita natura.

αἷμα ἐμέουσι καθαρὸν] Sanguinem arteriosum intelligas αἷμα καθαρὸν, venosi vero sanguinis coagula nigra χολὴν μέλαιναν; haec enim saepius in Hippocr. scriptis αἷμα μέλαν vocatur, e. g. *Aph.* IV. 21. ὑποχωρήματα μέλανα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν, ἀπ' αὐτομάτου ἰόντα καὶ ξὺν πυρστῷ καὶ ἄνευ πυρστῷ, κάκιστα. et *Aph.* 23. ὀκόσοισιν ἐκ νου-

ἐς τὸ σῶμα, πρῶτον μὲν ἄγει ὁ ἄν αὐτέῳ κατὰ φύ-
 σιν μάλιστα ἢ τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων· ἔπειτα
 δὲ καὶ τ' ἄλλα ἔλκει τε καὶ καθαίρει· ὡσπερ τὰ φύ-
 μενά τε καὶ σπειρόμενα, ὁκόταν εἰς τὴν γῆν ἔλθῃ,
 ἔλκει ἕκαστον τὸ κατὰ φύσιν ἑωυτῷ ἐνεὸν ἐν τῇ γῆ·
 ἐνὶ δὲ καὶ ὀξύ καὶ πικρὸν, καὶ γλυκὺ καὶ ἀλμυ-
 ρὸν καὶ παντοῖον. Πρῶτον μὲν οὖν πλεῖστον τουτέου
 εἴλκυσεν εἰς ἑωυτό, ὅ τι ἄν ἢ ἑωυτέῳ κατὰ φύσιν
 μάλιστα, ἔπειτα δὲ ἔλκει καὶ τ' ἄλλα· τοιοῦτον δὲ τι
 καὶ τὰ φάρμακα ποιεῖ ἐν τῷ σώματι· ὁκόσα ἄν
 χολὴν ἄγῃ, πρῶτον μὲν ἀκρητεστάτην ἐκάθηρε

ὡσπερ τὰ φύμενα] Gal. L. 2. de Elem. hunc locum
 aliter legit: ὡς γὰρ τὰ σπειρόμενά τε καὶ φύμενα, ὁκόταν
 εἰς τὴν γῆν εἰσέλθοι, ἔλκοι ἕκαστον τὸ κατὰ φύσιν ἑωυτοῦ
 ἐν ἐν τῇ γῆ.

πρῶτον μὲν οὖν] Gal. πρῶτον μὲν οὖν καὶ πλεῖστον
 εἴλκυσεν εἰς ἑωυτό, ὅ τι ἄν ἢ αὐτῷ κατὰ φύσιν μάλιστα.

σημάτων ὀξέων, ἢ πουλυχρο-
 νίων, ἢ ἐκ τραμάτων, ἢ ἄλ-
 λως λεπτινομένοισι, χολὴ μέ-
 λαινα ὁκοῖον αἷμα μέλαν ὑπέλ-
 θῃ, τῇ ὑστεραίῃ ἀποθνήσκουσιν.

αὐτέῳ κατὰ φύσιν] Ejus
 naturae conveniens, i. q. οἰ-
 κῆιον. Eadem ratione ap. ve-
 teres saepius κατὰ νοῦν, κατὰ
 γνώμην, alia, loco adj. usur-

pantur. Plat. Tim. p. 17. C.
 καὶ μάλα γε ἡμῖν ῥηθεῖσα
 (πολίτεια) πᾶσι κατὰ νοῦν. Cff.
 quae attulit Stallb. ad h. I.
 τὰ φύμενά τε καὶ σπει-
 ρόμενα] φύμενα, quae
 singulis annis sponte rena-
 scuntur, σπειρόμενα, quae
 satione continua conservantur.
 Nos vocamus plantas annuas

mentum enim postquam in corpus intraverit, primum quidem ducit quodcumque ipsi ex omnibus quae in corpore insunt maxime cognatum sit; deinde etiam reliqua secum trahit atque purgat, sicut plantae tam perennes quam quae quotannis seruntur, simulac terram subierint, trahunt quaeque quod ipsi cognatum in terra inest; inest enim et acidum, et dulce, et amarum, et salsum, aliudque cujuscunque generis. Itaque primum illud praecipue quod ipsi maxime cognatum sit ad se allicit, deinde etiam reliqua attrahit; tale quid etiam medica-

Quaedam exempl. ὅ τε ἄν ἢ αὐτό.

τοιούτου δέ τι] Gal. et Cod. Med. δὴ τι.

ὁκόσα ἄν χολήν] Chart. et Maack. ὁκόσα γὰρ τὴν χολήν ἄγει.

πρῶτον μὲν] μὲν omiserunt nonnulli, et ante χολήν interpolavere art. τήν.

atque *perennes*. Eadem fere ratione qua hoc loco auctor libri de *Natura Pueri* foetus generationem explicaturus, hanc cum plantarum e seminibus ortu comparat. In genere animadvertendum antiquos illos Hippocraticos e plantarum et animalium observatione suam de homine cogni-

tionem augere conatos fuisse, atque e phaenomenis in illis, ut credebant, magis conspicuis, ex analogia ad obscuriora humana concludisse. Cf. G. J. Loncq, l. l. p. 73.

12. ἀὔξεται δὲ κ. τ. λ.] Eadem fere ratione de humoribus secundum anni tempestates disputat auctor

χολίν, ἔπειτα δὲ μεμιγμένην· καὶ πάλιν τὰ τοῦ φλέγματος φάρμακα πρῶτον μὲν ἀκρητέστατον τὸ φλέγμα ἄγει, ἔπειτα δὲ μεμιγμένον· καὶ τοῖσιν ἀποσφαζομένοισι πρῶτον μὲν τὸ αἷμα ῥέει θερμιάταόν τε καὶ ἐρυθρότατον· ἔπειτα δὲ ῥέει φλεγματοειδέστερον καὶ χολωδέστερον.

Κεφάλαιον ε΄.

12. Αὐξεται δὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ μὲν φλέγμα χειμῶνος· τοῦτο γὰρ τῷ χειμῶνι κατὰ φύσιν ἐστὶ

καὶ τοῖσιν] Mack. et Chart. καὶ πάλιν τοῖσιν.

12. χειμῶνος] τοῦ addunt Mack. et Chart. Integrum

Libri de Humoribus, qui inter Hippocraticos occurrit. τοὺς μὲν οὖν χυμοὺς εἰδέναι ἐν ἤσιν ὥρησιν ἀνθέουσι, καὶ οἷα ἐν ἐκάστοισι νοσήματα ποιεῖουσι, καὶ οἷα ἐν ἐκάστῳ νοσήματι παθήματα. — — Ἄλλος γὰρ (χυμὸς) ἐν ἄλλῃ ὥρῃ —, οἷον τὸ θέρος, χολοποιόν· ἦρ, ἔναιμον· καὶ

τ' ἄλλα ὡς ἕκαστα. αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, καὶ αἱ μέγιστα μάλιστα· καὶ ἐν τῆσιν ὥρησιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισι. — — Ὡσπερ δὲ ἐκ τῶν ὥρέων τὰς νόσους ἐστὶ τεκμήρασθαι, ἐστὶ ποτὲ καὶ ἐκ τῶν νόσων ὕδατα, καὶ ἀνέμους, καὶ ἀνυδρίας

menta in corpore faciunt: quaecunque enim bilem educunt, primum quidem meracissimam purgant bilem, post vero mixtam; atque rursus medicamenta pituitam ducentia primum quidem meracissimam pituitam educunt, postea etiam mixtam; et in jugulatis primum quidem effluit sanguis calidissimus et maxime ruber, mox vero magis pituitosus et biliosus effluit.

Caput V.

Quomodo diversi humores variis anni tempestatibus sese habeant, exponitur.

12. **A**ugetur autem in homine pituita quidem hieme; haec enim ad hiemis naturam eorum quae hunc locum profert Galen. L. VIII de Plac. Hipp. et Plat.

προηγνώσκειν. — — Ἦν μὲν ἐπὶ πλεόν τὸ ἔτος τοιοῦτο ἔην, οἴην κατάστασιν ἐποίησεν, ἐπὶ πλείον, καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα· καὶ ἦν μᾶλλον ἰσχυρότερα, καὶ μέγιστα νοσήματα τοιαῦτα· καὶ ἦν μᾶλλον ἰσχυρότερα, καὶ μέγιστα νοσήματα οὕτως ἐγένετο, καὶ κοινότερα, καὶ ἐπὶ

πλείστον χρόνον.

πρὸς πάντα ταῦτα] Haec verba omnes interpretes vitiose interpretati sunt, praeter haec omnia, supra haec omnia, nihilominus: πρὸς enim ubi haec gaudet significatione dativum post se habet: cum vero n. l. πρὸς sequente accusativo invenitur, significationem τοῦ

μάλιστα τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων ψυχρότατον γάρ ἐστι. τεκμήρια δὲ τούτων, ὅτι τὸ μὲν φλέγμα ψυχρότατον εἰ ἐθέλεις ψαῦσαι φλέγματος καὶ χολῆς καὶ αἵματος, τὸ φλέγμα εὐρήσεις ψυχρότατον ἔον· καὶ τοι γλισχρότατόν ἐστι καὶ βίη μάλιστα ἄγεται μετὰ χολὴν μέλαιναν· ὅκῳσα δὲ βίη ἄγεται θερμότερα γίνεται, ἀναγκαζόμενα ὑπὸ τῆς βίης· ἀλλ' ὅμως καὶ πρὸς πάντα ταῦτα ψυχρότατον ἔον τὸ φλέγμα φαίνεται ὑπὸ τῆς φύσεως τῆς ἑαυτοῦ· ὅτι δὲ ὁ χειμῶν πληροῖ τὸ σῶμα φλέγματος, γνοίης ἂν τοῖςδε· οἱ ἄνθρωποι πτύουσί τε καὶ ἀπομύσσονται φλεγματοδέστατον τοῦ χειμῶνος, καὶ τὰ οἰδήματα λευκότετα γίνεται μά-

τοῦτο γὰρ κ. τ. λ.] Aliter legit Gal. l. i. τοῦτο γὰρ τῷ χειμῶνι κατὰ φύσιν μάλιστα τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων, ψυχρότατόν ἐστι.

τεκμήρια δὲ τούτων] Codd. quidam τεκμήριον δὲ τούτου; legendum puto τούτω.

εἰ ἐθέλεις] Gal. εἰ θέλοις.

ὅκῳσα δὲ — ὑπὸ τῆς βίης] Pro ὅκῳσα Gal. legit ὅσα, et pro ἔρχεται quod plerique habent Codd. id. habet ἄγεται, quam lectionem recepi. — Idem legisse videtur Corn. ver-

propter habere debet; hoc autem vult auctor: pituitam frigidissimam esse non solum propter τὴν ψαῦσιν, sed etiam πρὸς πάντα ταῦτα, propter haec omnia, scilicet ὅτι οἱ ἄν-

θρωποι πτύουσι κ. τ. λ.

πτύουσί τε καὶ ἀπομύσσονται] Saepissime haec duo verba junguntur. Xenoph. Cyr. VIII. 1. 14. ὡς μηδὲ πτύοντες, μηδὲ

corpori insunt maxime accedit, nam frigidissima est: argumenta autem pituitam esse frigidissimam sunt haec; quodsi pituitam et bilem et sanguinem tangere volueris, pituitam frigidissimam esse reperies: quamquam est maxime viscosa, et post atram bilem maxime vi trahitur: quaecunque enim vi trahuntur calidiora fiunt, vi coacta: attamen etiam propter haec omnia pituita suapte natura frigidissima esse videtur. Corpus hieme pituita repleti ex hisce noveris; homines enim hieme maxime pituitosa exspuunt et emungunt, et tumores albi et reliqui morbi pituitosi maxime hac tempestate intens trahatur.

ἀπομύσσονται] Sic pleraq. legunt exempl.: nonnulla ἐκμύσσονται.

φλεγματοωδέστατον] Imp. Samb. et Cod. Med. φλεγματοωδέστερον.

καὶ τὰ οἰδήματα] Gal. καὶ τὰ οἰδήματα λευκὰ γίνονται, alia exempl. καὶ τὰ οἰδήματα αὐτοῖς λευκὰ γίνονται. Mack. legit καὶ τὰ οἰδήματα αὐτέοις λευκότερα. Pro ταύτην τὴν ὥρην Gal. κατὰ ταύτην τὴν ὥρην.

ἀπομυττόμενοι φανεροὶ εἶν τὰ οἰδήματα λευκο-
(scil. Πέρσαι). VIII. 8. 5. τατα] Οἰδήμα ap. Hip-
νόμιμον ἢν αὐτοῖς μήτε πτύ-
ειν μήτε ἀπομύττεσθαι — νῦν πορ. et antiquos medicos om-
νὴν praeter naturam tumo-
ρὸ μὴ πτύειν μηδὲ ἀπομύτ-
τεσθαι ἔτι διαμένει. rem complectitur, sive cum
dolore, sive absque dolore.

λιστα ταύτην τὴν ὥρην, καὶ τ' ἄλλα νοσήματα φλεγμα-
τώδεα. Τοῦ δὲ ἥρος τὸ φλέγμα ἐστὶ μὲν ἰσχυρότε-
ρον ἐν τῷ σώματι, καὶ τὸ αἷμα αὐξεται· ταῦτε γὰρ φύχεα
ἐξάνει, καὶ τὰ ὕδατα ἐπιγίγνεται· τὸ δὲ αἷμα κατὰ ταῦτα
αὐξεται, ὑπὸ τε τῶν ὄμβρων καὶ τῶν θερμημεριῶν· κατὰ
φύσιν γὰρ αὐτέῳ ταῦτα ἐστὶ μάλιστα τοῦ ἐνιαυτοῦ· ὑγρὸν
τε γὰρ ἐστὶ καὶ θερμόν· γνοίης δ' ἂν τοῖσδε· οἱ ἄν-
θρωποι τοῦ ἥρος καὶ τοῦ θέρεος μάλιστα ὑπὸ τε τῶν
δυσεντεριῶν ἀλίσκονται, καὶ ἐκ τῶν ρινέων αἷμα ρεῖ
αὐτέοισι, καὶ θερμώτατοί εἰσι καὶ ἐρυθρότατοι. Τοῦ
δὲ θέρεος τὸ τε αἷμα ἰσχύει ἔτι, καὶ ἡ χολὴ αἰείρεται

ἔστι μὲν ἰσχυρότερον] Gal. ἔτι μὲν ἰσχυρὸν τὸ φλέγ-
μα ἐστίν. Alia exempl. habent τὸ φλέγμα ἔτι μὲν ἰσχυρὸν
ἐν τῷ σώματι.

τὸ δὲ αἷμα κ. τ. λ.] Gal. τὸ δ' αἷμα αὐξεται ὑπὸ τε
τῶν ὄμβρων, καὶ ὑπὸ τῶν θερμημεριῶν. Mack. habet θερ-
μημερεῶν.

ἐκ τῶν ρινέων αἷμα] Gal. et Cod. Flor. τὰ αἷματα.
Mack. καὶ ἐκ τῶν ρινῶν τὸ αἷμα ρεῖ αὐτέοισι. Pro ἐρυ-

Galenus vero diversas οἰδη-
μάτων species jam magis dis-
tinguit Comm. ad Aph. IV. 34.
ὡσαύτως ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ
τὸ τε οἰδημα καὶ τὸν
ὄγκον. ἴσμεν δὲ ὅτι τριττὴ
τις ἐστὶν ἢ διαφορὰ τῶν ὄγ-

κων. ἦτοι γὰρ μετ' ὀδύνης
εἰσί, καὶ καλοῦσιν αὐτοὺς οἱ
νεώτεροι φλεγμονάς· ἢ χω-
ρίς ὀδύνης καὶ σκληροί, κα-
λοῦσι δὲ καὶ τούτους σκίρ-
ρους· ἢ χωρὶς ὀδύνης, καὶ
μαλακοί, προσαγορεύουσι δὲ

gravescunt; vere autem pituita quidem adhuc in corpore dominatur, sed sanguis augetur; nam et frigora remittunt et imbres succedunt; atque tunc sanguis augetur, tum ex imbris, tum ex calore diurno: nam haec anni tempestas ipsi maxime conveniens est; humidus enim est et calidus, quod hinc discas: homines vere et aestate maxime dysenteriis laborant atque e naribus sanguis profluit, suntque calidissimi et maxime rubicundi. Aestate vero sanguis adhuc viget et bilis in corpore augetur, et in autumnum usque protenditur.

θρότατοι Gal. habet ἐρυθροί.

τοῦ δὲ θέρους] Alii θέρους. Pro ἰσχύει Mss. Regg. Vindd. habent ἴσχει. ἔτι desideratur in Cod. Med.

ἀείρεται] αἴρεται legit Gal., ut et Erotian., qui ἐπαίρεται, attollitur exponit ex hoc loco.

ἐναντίον γὰρ αὐτέου] Pro αὐτέου quidam habent αὐτοῦ, et pro τὴν θερίην Gal. legit τὸ θέρος et Cod. Med. ἢ θερινή.

καὶ τούτους ἰδίως οἰδήματα.

τῶν θερμημεριῶν] Raro hoc vocabulum ap. veteres occurrit. Invenitur tamen ap. Theoph. τὰ γὰρ ἐν ταῖς θερμημεριαῖς σπαρέντα, θάπτον ἐκκαλεῖ καὶ

ἐσπαρματοῦται, et ap. Arist.

τὰ δὲ τοῦ θέρους καὶ ἐν ταῖς θερμημεριαῖς χεῖριστα.

ὑπὸ τῶν δυσεντεριῶν ἀλίσκονται] De dysenteriis variis locis mentio fit in scriptis Hipp. *De Affect.* p.

ἐν τῷ σώματι, καὶ παρατείνει ἐς τὸ φθινόπωρον· ἐν δὲ τῷ φθινοπώρῳ τὸ μὲν αἷμα ὀλίγον γίγνεται· ἐναντίον γὰρ αὐτέου τὸ φθινόπωρον τῇ φύσει ἐστίν· ἡ δὲ χολὴ τὴν θερὴν κατέχει τὸ σῶμα, καὶ τὸ φθινόπωρον· γνοίης δ' ἂν τοῖσδε· οἱ ἄνθρωποι αὐτόματοι ταύτην τὴν ὥρην χολὴν ἐμέουσι, καὶ ἐν τῇσι φαρμακοποιήσῃσι χολωδέστερα καθαίρονται· δῆλον δὲ καὶ τοῖσι πυρετοῖσι καὶ τοῖσι χρώμασι τῶν ἀνθρώπων· τὸ δὲ φλέγμα τῆς θερμῆς ἀσθενέστερον ἐστὶν αὐτὸ ἐωυτοῦ· ἐναντίη γὰρ αὐτέου ἐστὶ τῇ φύσει ἡ ὥρη· ξηρὴ τε γὰρ ἐστὶ καὶ θερμὴ. Τὸ δὲ αἷμα τοῦ φθινοπώρου ἐλάχιστον γίγνεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· ξηρόν τε γὰρ ἐστὶ τὸ φθινόπωρον καὶ ψύχειν ἤδη ἄρχεται τὸν ἄνθρωπον· ἡ δὲ μέλαινα χολὴ τοῦ φθινοπώρου πλείστη τε καὶ ἰσχυροτάτη ἐστίν. Ὅκταν δὲ ὁ χειμὼν καταλαμβάνη, ἡ τε χολὴ

χολωδέστερα] Gal. χολωδέστατα. Ante τοῖσι πυρετοῖσι praep. ἐν addidit Cod. Med.

τὸ δὲ φλέγμα κ. τ. λ.] Gal. τοῦ θέρους, ἀσθενέστατον. Cod. Med. φλέγματα τοῦ θέρους.

ξηρὴ τε γὰρ ἐστὶ] Gal. ξηρὴ τε οὔσα.

79. 2. Ed. Ald. δυσεντερὴ καυμένον.
 ὅταν ἐχθῆ, ὀδύνη ἔχει κατὰ καὶ ἡ χολὴ ἀείρεται]
 πᾶσαν τὴν κοιλίην, καὶ στρόφι- ἀείρεται minus accurate
 φος. καὶ διαχωρεῖ χολὴν τε explicat Foes. attollitur,
 καὶ φλέγμα καὶ αἷμα συγκε- evehitur, erigitur, Oec. Hipp.

Autumno vero sanguis quidem modicus fit; ipsius enim naturae oppositus autumnus est; bilis vero aestate et autumno tenet corpus, quod ex his noveris: homines enim hac tempestate sponte bilem vomunt, et medicamentorum potionibus biliosis magis purgantur; patet id quoque e febris et hominum coloribus; at pituita ipsa aestate longe imbecillima est; adversatur enim ei haec tempestas, siquidem sicca est et calida. Minimus vero fit autumno sanguis in homine; siccus enim est autumnus hominesque jam refrigerare incipit; atra vero bilis autumno et plurima et validissima est. Hieme vero ingruente bilis frige- facta minuitur, et pituita rursus augetur tam propter imbrium copiam, quam propter noctium

ἐλάχιστον γίνεται] Gal. ἐλαχ. ἔστιν. Pro ξηρόν
 τε γάρ Cod. Med. habet ξηρότερόν τε γάρ.
 πλείστη τε καὶ] Ald. τε πλείστη καί.
 ἢ τε χολή] Serv. ἢ γε χολή.

s. v. αἰερεῖν. Galen. expli-
 cat αὔξεται, quod malim.

τῆς θερμότητος] scil. ὥρης,
 sic saepe in Hippocraticis li-
 bris occurrit, uti Aph. VIII.

29. Epid. VI; saepe etiam
 invenitur θερμότης et θερμότης.

αὐτὸ ἐωυτοῦ] Plat.
 Repl. IV. p. 421. D. πλουτή-
 σας χυτρεὺς ἀργὸς καὶ ἀμε-

ψυχομένη ὀλίγη γίνεταί, καὶ τὸ φλέγμα αὐξεται πάλιν, ἀπὸ
τε τῶν ὑετῶν τοῦ πλήθους καὶ ὑπὸ τοῦ μήκους τῶν νυκτῶν.

13. Ἐχει μὲν οὖν ταῦτα πάντα αἰεὶ τὸ σῶμα
τοῦ ἀνθρώπου, ὑπὸ δὲ τῆς περισταμένης ὥρης ποτὲ
μὲν πλείω γίνεταί σφῶν αὐτὰ ἐωυτέων, ποτὲ δὲ ἐ-
λάσσω, ἕκαστα κατὰ μέρος τε καὶ κατὰ φύσιν. Ὡσπερ
γὰρ ὁ ἐνιαυτός μετέχει μὲν πᾶς πάντων καὶ τῶν
θερμῶν καὶ τῶν ψυχρῶν καὶ τῶν ξηρῶν καὶ τῶν ὑγρῶν·
οὐ γὰρ ἂν μείνειε τουτέων οὐδὲν οὐδένα χρόνον ἄνευ
πάντων τῶν ἐνεόντων ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, ἀλλ' εἰ

13. αἰεὶ] Gal. comm. ad h. l. et Cod. Basil. ἀίδια ,
perpetua. Gal. vero l. VIII. de Plac. Hipp. et Plat. legit
αἰεὶ.

κατὰ μέρος τε καὶ] Hanc lectionem e Gal. recepi. Ple-

λῆς γενήσεται μᾶλλον αὐτός
ἑαυτοῦ. Cf. Matth. 432.,
tum infra § 13, σφῶν αὐτὰ
ἐωυτέων.

καταλαμβάνη] scil. τὸ
ἔτος sive τὸν οὐρανόν. Sic
saepius verbum καταλαμβάνειν
elliptice ponitur. Πρὸς
τὴν καταλαβοῦσαν, scil. αὐ-
τούς, σύμφορὴν. Herod. IV.
161. a.

15. ὑπὸ δὲ τῆς περι-

ισταμένης ὥρης] Galen
explicat κατὰ τὰς τῶν ὥρῶν
μεταβολάς.

πλείω—σφῶν αὐτὰ, ἐωυ-
τέων] Vidd. quae de his
§ superiori annotavimus.

ἕκαστα κατὰ μέρος τε
καὶ κατὰ φύσιν] Ad haec
annotat Galen. ἔνιοι μὲν
ἤκουσαν τὸ κατὰ μέρος ἐπὶ
τῶν τοῦ σώματος εἰρησθαι
μερίων· ἔνιοι δὲ τὸ ἐναντίον

longitudinem.

13. Haec enim omnia semper habet corpus humanum; pro tempestatum vero mutatione tum augescunt, tum minuuntur singula, secundum suam vicem atque naturam. Ut enim universus annus omnium et calidorum et frigidorum, et siccorum et humidorum, est particeps: neque enim eorum quidquam ullum tempus absque reliquis omnibus quae in hoc mundo sunt consistere queat, sed

rique τε ομιττουντ.

ὡσπερ γάρ] Gal., Serv., et Cod. Med. ὡς γάρ.

πᾶς πάντων] Gal. πᾶσι πάντων.

μείνειει] Ald. μένειεν. Cod. Flor. μένοιεν τουτέῳ οὐθέν.

τῷ κατὰ φύσιν, ἐν ᾧ ὁ λόγος ἦ τοιοῦτος. τοὺς εἰρημένους τέτταρας χυμοὺς ἔχει μὲν αἰεὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, πλείους δὲ καὶ ἐλάττους κατὰ τε τὰ μέρη τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ κατὰ τὴν φύσιν. — τὸ γὰρ πλῆθος τῶν χυμῶν ὑπαλλάττεται κατὰ τε τὰς ὄρας κατὰ φύσιν διοικουμένου τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ κατὰ τὰ μέρη τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ· καὶ μὴ κατὰ

φύσιν διοικῆται, διαφορὰ κατὰ τὴν ποσότητα γίγνεται τῶν χυμῶν. ἐγχορεῖ δὲ καὶ κατὰ τῶν ὥρῶν ἀκοῦσαι τὰ μέρη. Malleμ κατὰ μέρος τε καὶ κατὰ φύσιν explicare secundum certas vices a natura constitutas; i. q. ἐν μέρει ap. Emped. vs. 116. ἐν δὲ μέρει κρατεύουσι, περιπλομένοιο κύκλιο. Cf. S. Karst. ad h. l.

ἐν τι ἐκλείπει πάντ' ἂν ἀφανισθείη· ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς ἀνάγκης πάντα ξυνέστηκέ τε καὶ τρέφεται ὑπ' ἀλλήλων· οὕτω δὲ καὶ εἴ τι ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκλείπει τουτέων τῶν ξυγγεγονότων, οὐκ ἂν δύναίτο ζῆν ὁ ἄνθρωπος. ἰσχύει δὲ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ· τοτὲ μὲν ὁ χειμῶν μάλιστα, τοτὲ δὲ τὸ ἔαρ, τοτὲ δὲ τὸ θέρος, τοτὲ δὲ τὸ φθινόπωρον· οὕτω δὲ καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· τοτὲ μὲν τὸ φλέγμα ἰσχύει, τοτὲ δὲ τὸ αἷμα, τοτὲ δὲ ἡ χολή, πρῶτον μὲν ἡ ξανθὴ, ἔπειτα δὲ ἡ μέλαινα καλεομένη. Μαρτύριον δὲ σαφέστατον· εἰ ἐθέλεις τῷ αὐτέῳ ἀνθρώπῳ δοῦναι τὸ αὐτὸ φάρμακον τετράκις τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐμέται σοι τοῦ μὲν χειμῶνος φλεγματοδέστατα, τοῦ δὲ ἤρος ὑγρότατα, τοῦ δὲ θέρος χολωδέστατα, τοῦ δὲ φθινοπώρου μελάντατα.

ἀλλ' εἰ ἐν τι ἐκλείπει] Gal. τι γε ἐκλείπει. Cod. Med. ἀλλὰ εἴ τι ἐκλείπει.

ὑπ' ἀλλήλων] Hanc lectionem ex Corn. recepi. Plerique ἀπ' ἀλλήλων.

τοτὲ μὲν κ. τ. λ.] Chart. et Imp. Samb. πόττε. Cod.

οὐ γὰρ ἂν μείνειε — pedocles :
 ἄνευ πάντων τῶν ἐνεόντων] Καὶ πρὸς τοῖσιν ἄρ οὐτ' ἐπι-
 τω] Eadem fere cecinit Em- γίγνεται οὐτ' ἀπολήγει·

si unum defecerit cuncta pereant; nam eadem necessitatis vi omnia et continentur et a se invicem aluntur: ita etiam si quid ex his quae in homine coaluerunt, defecerit, hic {utique vivere nequeat. Valet autem in anno modo hiems maxime, modo ver, modo aestas, modo autumnus; sic etiam in homine modo quidem pituita viget, modo sanguis, modo bilis, primum quidem flava, dein quae nigra dicitur; cujus rei evidentissimum testimonium hoc est: si eidem homini idem medicamentum quater anno praebeas, hieme quidem maxime pituitosa tibi evomit, vere humida, aestate biliosa, autumnus nigra.

Med. omittit μάλιστα.

καλεομένη] Hanc vocem nonnulli omittunt.

σαφέστατον] ab aliis omittitur; alii contra σαφέστερον.

φλεγματοδέστατα, κ. τ. λ.] Imp. Samb. et Ms. Reg.

Vind. comparat. loco superl. usi sunt.

Ἐἴτε γὰρ ἐφθείροντο διαμπερές, ἀνάγκης κ. τ. λ.] Cf. de οὐκέτ' ἀνῆσαν. vs. 118 et 119. ἀνάγκη quae annotavi p. 82, ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτένης que S. Karsten, *Emped.* p. 361.

14. Ὀφείλει οὖν, τούτων ὡς ἐχόντων, ὅσα μὲν τῶν νοσημάτων τοῦ χειμῶνος αὖξεται, θέρος λήγειν, ὅσα δὲ θέρος αὖξεται, χειμῶνος λήγειν, ὅσα μὴ αὐτέων ἐν περιόδῳ ἡμερέων ἀπαλλάσσεται· τὴν δὲ περίοδον αὖθις φράσω τὴν τῶν ἡμερέων· ὅσα δὲ ἦρος γίνεται νοσήματα προσδέχασθαι χρὴ φθινοπώρου τὴν ἀπαλλάξιν ἔσσεσθαι αὐτέων· ὅσα δὲ φθινοπωρινὰ νοσήματα, τούτων τοῦ ἦρος ἀνάγκη τὴν ἀπαλλάξιν γινέσθαι· ὃ ἂν τὰς ὥρας ταύτας ὑπερβάλλῃ νοσήματα, εἰδέναι χρὴ ὡς ἐνιαύσιον αὐτὸ ἐσόμενον. Καὶ τὸν ἰητρὸν οὕτω χρὴ ἴστασθαι πρὸς τὰ

14. ὀφείλει οὖν] Sic legit Ald.; Gal. φειλεῖ γούν. Cod. Med. etiam γούν. Foesius legit ὀφείλη.

ὡς δὲ] Chart. et Mack. οὕτως. Pro ὅσα Cod. Med. ὅσα. λήγειν] Nonnulla exempl. φθίνειν.

ὅσα μὴ] Imp. Samb. ὅσα δὲ μὴ. τῶν ἡμερέων omisso τὴν scripsit Cod. Med.

14. ὀφείλει] Galen. explicat προσήκει, idemque animadvertit φειλεῖ eandem habere significationem, quod tamen nullibi inveni. Caeterum Foesii

lectio ὀφείλη optime defendi potest: dicitur pro ὀφείλησις, ut in *Emped. rel.* vs. 101 μάθη pro μάθησις· μάθη γάρ τοι φρένας αὖξει. Cf. quae annotavit. S.

Caput VI.

Quae sit anni tempestatum in morbos actio et quid medico faciendum sit, exponitur.

14. Quum igitur haec ita se habeant, quicumque morbi hieme augescunt, eos aestate desinere necesse est, et qui aestate increscunt, eos hieme cessare, quatenus non certo dierum circuitu solvantur; dierum autem circuitus quis sit alio loco sum expliciturus; quicumque autem morbi vere oriuntur, eorum futurum decessum autumnno expectare oportet; quot vero autumnales sunt morbi, eorum decessum vere fieri necesse est. At qui morbus eas anni tempestates superaverit, hunc annum fore sciendum est. Atque ita medicum adversus morbos

τὴν ἀπάλλαξιν ἔσεσθαι αὐτέων] Cum Mack. et Chart. hanc recepi lectionem. Pro ἀπάλλαξιν nonnulli ἀπαλλαγήν. Alii totam periodum paullo invertunt: χρὴ φθινοπώρῳ τὴν ἀπαλλαγήν. ὅσα δέ.

ὡς ἐν ἐπιούσιον] ὡς omisit Chart.

Karst. ad. h. l. p. 197.

τὴν δὲ περίοδον αὐθις φράσω] περίοδος τῶν ἡμερῶν est dierum spatium quo morbi quidam crisi solvantur, quod

inprimis observarunt antiqui medici. Hanc περίοδον τῶν ἡμερῶν postea se expliciturum esse promittit auctor; quum vero multis locis in Hippocra-

νουσήματα, ὡς ἐκάστου τουτέων ἰσχύοντος ἐν τῷ σώ-
ματι, κατὰ τὴν ὥρην τὴν ἐωυτῷ κατὰ φύσιν οὔσαν
μάλιστα.

ἴστασθαι πρὸς τὰ νουσήματα] Cod. Bas. ἴστ. τὰ
νουσήματα. Imp. Samb. ἰῆσθαι πρὸς τὰ νουσι. Ald. ἰῆσθαι

ticis libris hujus mentio fiat, σήματα] *Morbis resistere*,
e. g. *Libro de Humor.*, de *obsistere*. Sic legendum esse
Morb. IV. et passim in probant praecedentia; quum
Aphor., quem locum spectat enim contraria morbis medi-
noster decernere non ausim. cantur, medicum oportet ut
ἴστασθαι πρὸς τὰ νου- morbum sanet ἴστασθαι πρὸς

instare oportet, prout horum unusquisque in corpore praevalcat, secundum tempestatem quae ipsi natura conveniens sit.

τὰ νοσήματα. E Corn. recepitimus ἵστασθαι πρὸς τὰ νοσήμ., *instare adversus morbos*.

<p>τὸ νόσημα, quasi ἐναντιοῦσθαι τῷ νοσήματι. Idem medicis praecipitur in iis quae huic libro in nonnullis editionibus adduntur, nos vero ut spuria rejecimus: τὸ δὲ σύμπαν</p>	<p>γνώσθαι δεῖ τὸν ἰατρὸν ἐναντίον ἵστασθαι τοῖσι καθεστηκόσι καὶ νοσήμασι, κ. τ. λ. Thuc. IV. 86. ἵστασθαι πρὸς τινος γνώμην.</p>
---	--

THESES.

I.

Baconis Verulamii effatum: „*Non est fingendum aut excogilandum, sed inveniendum quid natura faciat aut ferat*” Hippocratis rerum naturae indagandae rationem refert.

II.

Recte vidit Hippocrates hoc medicis munus commendans: „*ἀναγκαῖον εἶναι παντὶ ἰητρῷ περὶ φύσιος εἰδέναι, καὶ πάνυ σπουδάσαι ὡς εἴσεται, εἴπερ τι μέλλει τῶν δεόντων ποιῆσειν, ὃ τί ἐστὶν ἄνθρωπος πρὸς τὰ ἐσθιόμενα καὶ πινόμενα, καὶ ὃ τι ἀφ’ ἐκάστου ἐκάστῳ συμβήσεται.* (Hipp. de Veter. Medic. C. XI. 1. p. 31. Ed. Mack.)

III.

Hippocratis πρόνοια non unius loci vel temporis, verum omnium temporum et locorum est.

IV.

Non assentiendum iis qui statuunt Hippocraticos corpora humana non dissecuisse.

V.

Quod in morbis dijudicandis Hippocrates ad humores tantum attendit, ex anatomiae infantia explicandum videtur.

VI.

Quum jusjurandum quod Hippocraticum dicitur ipsam Hippocratis referat rationem, hunc ejus auctorem esse statuo, neque audiendos esse arbitror qui hac de re dubitent.

VII.

In Hippocrate atque Socrate idem fuit inanis sophistarum jactantiae odium.

VIII.

Vere Erud. E. Littré (Introd. ad *Oeuvres complètes d'Hippocrate*, p. 161. Ed. Bruxell.):
„Voir les choses d'ensemble est le propre de l'antique médecine; c'est ce qui en fait le caractère distinctif, et ce qui lui donne sa grandeur, quand l'ensemble qu'elle a saisi est véritable; voir les choses en détail, et remonter par celle

voie aux généralités, est le propre de la médecine moderne."

IX.

Ita Empedoclis atque posteriorum quatuor elementa intelligenda esse censeo, ut terram, aquam et aërem materiem solidam, fluidam et aëream, ignem vero vim quae omnibus inest, intelligamus.

X.

Uti Empedoclis quatuor elementa physices, sic Hippocratis quatuor humores physiologiae progressibus obstiterunt.

XI.

Vere animadvertit Cl. Pruys van der Hoeven (*Hist. Med.* p. 35): „*Ut a mundi generatione veterum physica, ita pariter a corporis generatione veterum physiologia orta est.*”

XII.

Heracliteum illud: „*πάντα χωρεῖ καὶ οὐδὲν μένει*” pulcre naturae vim exprimit.

XIII.

Nimis Leucippo tribuit Gallorum chemicus Dumas (*Leçons sur la philosophie chimique*, VI) quum de hujus atomis loquens, dicit: „*C'est*

en quelque sorte une prévision de l'isomérisie des chimistes modernes, qui s'est offerte à Leucippe."

XIV.

Nostrae aetatis chemia probat verum esse quod in indaganda rerum natura praecipit Plato (*Phaedr.* p. 270. D.): „Πρώτον μὲν, ἀπλοῦν ἢ πολυειδές ἐστὶν οὗ περὶ βουλευσόμεθα εἶναι αὐτοὶ τεχνικοί καὶ ἄλλον δυνατοὶ ποιεῖν, ἔπειτα δὲ, ἐὰν μὲν ἀπλοῦν ἢ, σκοπεῖν τὴν δύναμιν αὐτοῦ, τίνα πρὸς τί πέφυκεν εἰς τὸ θρᾶν ἔχον ἢ τίνα εἰς τὸ παθεῖν ὑπὸ τοῦ ἐὰν δὲ πλείω εἶδη ἔχῃ, ταῦτα ἀριθμησάμενος, ὅπερ ἐφ' ἐνός, τοῦτ' ἰδεῖν ἐφ' ἐκάστου, τῷ τί ποιεῖν αὐτὸ πέφυκεν ἢ τῷ τί παθεῖν ὑπὸ τοῦ."

XV.

Verum est Ciceronis illud: „*Homines nulla re propius ad Deos accedunt, quam salutem hominibus dando.*”

XVI.

Recte Heynius (Praef. ad *Mémoires de l'Institut national de France*, Vol. II.): „*La critique et l'interprétation ne sont, à proprement parler, rien de plus qu'un moyen d'obtenir la correction et le vrai sens d'un texte. La critique s'arrête du moment que ce but a été atteint. Mais former l'esprit et le goût à l'aide des anciens, en tirer, pour son profit, des con-*

naissances précieuses, et faire servir avec un juste sentiment de l'application, ces connaissances à l'utilité du temps présent, ce sont là des motifs et un attrait impérissable qui toujours nous exciteront à l'étude de l'antiquité."

XVII.

Vere de historiae utilitate judicat Polybius, (*Histor. I. 1.*) scribens: „μηδεμίαν έτοιμότεραν είναι τοῖς ανθρώποις διόρθωσιν, τῆς τῶν προγεγενημένων πράξεων έπιστήμης."

XVIII.

Haud magna fides tribuenda videtur traditioni de legibus XII Tabularum e Graecia petitis.
